

Årsrapport 2024

Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling

**Sammen åpner vi opp
for en bedre alderdom**

Brukermedvirkning • Forskning • Kunnskapsformidling

SESAM

Regionalt kompetansesenter for
eldremedisin og samhandling

Stavanger, mars 2025
Ingelin Testad,
senterleder

SESAM

Regionalt kompetansesenter for
eldremedisin og samhandling

 HELSE STAVANGER
Stavanger universitetssjukehus

INNHold

1. Innledning	1
2. Bakgrunn	4
3. Organisering	5
3.1. Ledelse og strategi.....	5
3.2. Ansatte	6
3.3. WiseAge – plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement.....	7
3.4. Forskning	8
3.4.1. Fond for biomedisinsk demensforskning (Blidensolfondet)	9
3.5. Rekruttering og utdanning av nye forskere	11
3.6. Kurs- og kompetanseavdeling	11
3.7. Regionale ressurspersoner	13
3.8. Seniorrådgivere	13
3.9. Forskningssykepleiere	14
3.10. Service- og støttefunksjoner	15
3.11. Referansegruppe	15
4. Aktivitet	16
4.1. WiseAge.....	16
4.2. Forskning	18
4.2.1. Internasjonale prosjekter	21
4.2.2. Nasjonale og regionale prosjekt.....	23
4.2.3. Lokale prosjekt	27
4.3. Forskningssamarbeid og forskningsnettverk	30
4.3.1. Lokalt forskningssamarbeid.....	30
4.3.2. Lokalt forskningsnettverk.....	31
4.3.3. Regionalt forskningssamarbeid	31
4.3.4. Nasjonalt forskningssamarbeid	31
4.3.5. Internasjonalt forskningssamarbeid.....	32
4.4. Studentarbeid.....	32
4.5. Kurs og kompetanseavdelingen	33
4.5.1. Kursvirksomhet.....	33
4.5.2. SESAM-konferansen	34
4.5.3. Faglunsj.....	36
4.6. Fagnettverk.....	36

4.6.1. Fagnettverk innen eldremedisin/eldreomsorg i Helse Førde HF	36
4.6.2. Fagnettverk dagtilbud for personer med demens og yngre personer med demens, Helse Stavanger HF.....	37
4.6.3. Fagnettverk utredning og oppfølging etter demensdiagnose, Helse Stavanger HF	37
4.6.4. Fagnettverk for miljøterapi i Helse Fonna.....	38
4.7. Samarbeid og utviklingsarbeid (komite, arbeidsgrupper og planarbeid).....	38
4.7.1. Fag- og Strategidagen i Helse Førde HF.....	38
4.7.2. Ledernettverk for geriatri og alderspsykiatri i Helse Vest RHF	39
4.7.3. Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjeneste i Vest (USHT)	40
4.7.4. Samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen.....	41
4.7.5. Nasjonale og lokale høringer.....	41
4.7.6. Årlig møte i forbindelse med leverandøravtale ABC.....	41
4.7.7. Samarbeid med Statsforvalteren	41
4.7.8. Samarbeid med Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning	41
4.7.9. Samarbeid med lokalt fagmiljø.....	42
4.7.10. Verdigrunnlag.....	42
4.7.11. Samarbeid med kirken ved biskopen	42
5. Medieoppslag.....	43
6. Ansatte	48
7. Publikasjoner SESAM 2024.....	50

1. Innledning

SESAM består av Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling i Helse Vest RHF og Senter for eldremedisin ved Stavanger universitetssjukehus, Helse Stavanger HF, og ledes av professor Ingelin Testad, senterleder og faglig leder sammen med lederteamet Silje M. Kvernberg, administrativ forskningskoordinator; Martha Therese Gjesten, faglig koordinator; Helen G. Wigestrang, administrasjonskonsulent; Silvia Einan Mæland, avdelingssjef, avdeling alderspsykiatri; Karin Smedvig, seniorrådgiver og forskningsleder professor Dag Årslund. SESAM er organisert og lokalisert i Klinikk psykisk helsevern voksne, avdeling for alderspsykiatri, og de ulike delene av virksomheten ivaretas i samarbeid med gode kolleger og medarbeidere, fagpersoner, forskere og klinikere, lokalt og regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

I føringene fra Helse Vest RHF heter det at: «Det regionale kompetansesenteret for eldremedisin og samhandling skal bygge på føringene i den nasjonale strategien for spesialisthelseteneste til eldre, og på tilrådingene i den regionale rapporten. Kompetansesenteret skal omfatte eldremedisin, inkludert alderspsykiatri og geriatri. Samhandling mellom spesialisthelsetenesta og kommunehelsetenesta er ein føresetnad for utvikling av gode og samanhengande helsetenester til eldre. Kompetansesenteret får samhandling som eit særskilt ansvarsområde. Spesialisthelsetenesta skal også vere ein kompetansebase for kommunehelsetenesta».

Forskning, brukermedvirkning og kunnskapsformidling er våre oppgaver for å fylle visjonen «Vi skal fremme Eldres helse, mestring og livskvalitet».

Vurdering av årets aktivitet

SESAM skal være et senter som gjennom målrettet utvikling av eldremedisin og samhandling, bidrar til å løse helsetjenestens utfordringer og på den måte bidra til en bedre alderdom. SESAM søker å utvide sitt perspektiv og målrettet etablere seg som et senter, som bidrar til løsninger for en økende aldring i befolkningsgruppe og et helsevesen som må tilpasses deres endrede behov. Senteret utarbeider for tiden neste strategiplan 2025 -2030. SESAM har som målsetting å spre kunnskap innen feltet eldremedisin, og vårt overordnede mål er å utvikle og spre kunnskap som i størst mulig grad kommer den enkelte eldre til gode.

Med sterkere brukermedvirkning, bedre og mer effektiv bruk av diagnostiske metoder og teknologi og raskere og mer effektiv behandling, vil vi bidra til at behovet for helsepersonell, utstyr og areal reduseres, økende pasient- og brukertilfredshet, og at helsearbeidere opprettholder og styrker sin opplevelse av mening og glede i arbeid.

Året 2024 har i tråd med utviklingen fra foregående år, vist en økning i aktivitet, hvor vi har gått fra 80 publikasjoner i fagfelle-vurderte vitenskapelige artikler, til 104 artikler. Vi har flere pågående forskningsprosjekt som spenner fra å forstå hvordan vi kan forebygge utvikling av demenssykdom, til mulighetene for behandling av medikamenter og kunnskap om hvordan en kan leve best mulig med demens. Vi er over 60 ansatte på SESAM, inkludert en seniorforskergruppe med 7 seniorforskere, som sammen med våre 5 professorer arbeider aktivt med utvikling av ny kunnskap. Vi har 13 PhD-studenter, og vi arbeider systematisk med å rekruttere flere forskere og få flere professor-kompetente forskere. Et stort antall ansatte i kommune- og spesialisthelsetjenesten har deltatt på

våre kurs og seminarer også i 2024, hvor våre forskere er med som foredragsholdere, slik at deltakerne får den aller nyeste kunnskapen.

Regionalt samarbeid rundt tjenesten

SESAM driver kunnskapsutvikling innen eldremedisin og samhandling gjennom bygging av samhandlingsarenaer, nettverk, fagutvikling, forskning og kunnskapsformidling, og vi samarbeider med fagmiljøer innen eldremedisin i regionen, i tråd med samhandlingsreformen og nasjonale føringer for dette arbeidet. SESAM har siden oppstarten hatt ansatte i alle helseforetak, ressurspersoner i 20 % stillinger, som har som oppgave å utvikle og spre kunnskap i regionen, som bidrar til at kompetanse- og fagutvikling innen eldremedisin og samhandling skjer på tvers av helseforetaks- og nivågrenser. Vi driver flere nettverk i regionen, siste etablerte er innen miljøbehandling i sykehjem i Helse Fonna, hvor 8 kommuner alt er medlemmer. I fag og ledernettsverk for geriatri og alderspsykiatri i Helse Vest arrangeres det hvert år møte i Bergen, med tema som oppretting av geriatrisk seksjon på HUS, intensivt ambulant team med veiledning for sykehjem (Olaviken), forebygging av delir, biomarkør studier og medikament utprøving (SESAM), ortogeriatreri (Helse Førde) og samlokalisasjon av geriatri og alderspsykiatri (Helse Fonna).

I Helse Førde er det i 2024 gjennomført et nettverksmøte ut mot kommunehelsetjenesten, den årlige fagdagen i geriatri (150 deltakere) innen fallforebygging, delir og kreft, med målgruppe fra sykehus og kommunehelsetjeneste. Det ble også markert åpning av 5 geriatriske senger på Førde sentralsjukehus. WiseAge, SESAM sin plattform for brukervedvirkning og samfunnsengasjement, har eget erfaringspanel, forskerskole og har utarbeidet en egen veileder for brukervedvirkning i forskning. Dette arbeidet spres i hele regionen via forskning.

Takk til alle gode kolleger og samarbeidspartnere for en fantastisk innsats for eldremedisin og samhandling. Og en særlig takk til vår referansegruppe i 2024; Sigrun Marit Hansen, Øyvind Kirkevold, Elin Wetås de Jara, Kari Holvik Furevik, Svein Skeie, Silvia Mæland, Synnøve Jorunn Espe, Bente Egge Søvde, Doreen Halleland og Steinar Jansen.

Nasjonalt samarbeid

Nasjonalt er SESAM med som en drivende kraft for utvikling av flere store nasjonale samarbeidsprosjekter innen demensforskning, der man samarbeider aktivt med Nasjonalt senter for aldring og helse, gjennom registerstudien «Kvalitets- og forskningsregister i alderspsykiatri (KVALAP)» og det EU-finansierte prosjektet eSHAPE; Helsefremming og mestring for personer med demens i tidlig fase og e-læring for pårørende - en randomisert kontrollert studie. Videre er demensforskningsmiljøet på Akershus universitetssykehus (AHUS) og Norsk senter for forskning på mental helse (NORMENT), Universitetet i Oslo (UiO) også sentrale samarbeidspartnere.

SESAM driver Nasjonalt forskningsnettverk innen e-helse på oppdrag fra Nasjonal samarbeidsgruppe for Specialisthelsetjenesten (NSG) og har fått tildelt strategiske midler fra Helse Vest for å utvikle helhetlige, digitale tjenester, med mål om å skape gode samarbeids-relasjoner som bidrar til kompetanseheving, bedre koordinering og styrking av internettbaserte studier for å forebygge demens. SESAM har utstrakt infrastruktur, også for klinisk behandlingsforskning, og har fått KLINBEFORSK tildeling for etablering av en nasjonal plattform for utprøving av anti-demens legemidler.

Internasjonalt samarbeid

Internasjonalt samarbeid er også viktig for utvikling og spredning av kunnskap. SESAM har gjennom lang tid utviklet et tett og omfattende samarbeid med internasjonalt ledende forskningsgrupper i Norden, Europa, USA og Sør-Amerika. Vi har blant annet Memorandum of Understanding (MoU) med King's College London og University of Exeter. Under SESAM-dagene har vi internasjonal forskningsdag, med forskere fra University of Exeter, King's College London og SESAM. Høydepunktet er når PhD-kandidater fra disse forskningsmiljøene får presentere sine arbeider i en posterpresentasjon, hvor seniorforskerne fra de respektive miljøene gir hverandres studenter en "opposisjon". Dette møtet bidrar til viktig samarbeid lokalt og regionalt, såvel som nasjonalt og internasjonalt.

Stavanger 13. mars 2025

Professor Ingelin Testad

Senterleder

2. Bakgrunn

Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling ble av styret i Helse Vest RHF vedtatt lokalisert til Helse Stavanger HF den 01.12.2010.

Mandat og oppgaver (Vedlegg til styresak 125/10B Helse Vest RHF)

«Det regionale kompetansesenteret for eldremedisin og samhandling skal bygge på føringane i den nasjonale strategien for spesialisthelseteneste til eldre, og på tilrådingane i den regionale rapporten. Kompetansesenteret skal omfatte eldremedisin, inkludert alderspsykiatri og geriatri. Samhandling mellom spesialisthelsetenesta og kommunehelsetenesta er ein føresetnad for utvikling av gode og samanhengande helsetenester til eldre. Kompetansesenteret får samhandling som eit særskilt ansvarsområde. Spesialisthelsetenesta skal også vere ein kompetansebase for kommunehelsetenesta».

Oppgåver

Forskning og fagutvikling: «Etablering av eit regionalt kompetansesenter skal vere ei styrking av forskning og fagutvikling innanfor fagfeltet, og skal på sikt gi fagfeltet auka kompetanse innanfor forskning. Verksemda ved kompetansesenteret skal styrkje samarbeidet om forskning og fagutvikling mellom helseføretaka, kommunane og andre sentrale samarbeidspartnarar.

Kompetansesenteret får ansvar for å stimulere til og koordinere forskning og fagutvikling. Det er planlagt styrking av dette fagområdet ved fleire utdannings- og universitetsstillingar. Kompetansesenteret vil få eit koordinerande ansvar for desse stillingane som kan være knytt til ulike institusjonar.»

Nettverksbygging: «Det vil vere vesentleg at eit regionalt kompetansesenter har fokus på nettverksbygging i regionen for på den måten å sikre regional forankring og at kompetanse- og fagutvikling skjer på tvers av helseføretaks- og nivågrensene og inkluderer andre sentrale samarbeidspartnarar. Kompetansesenteret får ansvar for å etablere og koordinere tverrfaglege regionale fagforum og nettverk som inkluderer både spesialisthelsetenesta, kommunehelsetenesta og andre sentrale samarbeidspartnarar. Tverrfaglege regionale fagforum og nettverk skal bidra m.a. til forskning og fagutvikling. Brukarmedverknad må ivaretakast.»

Undervisning: «Ei oppgåve for senteret vil vere å delta i undervisning i grunnutdanning, vidareutdanning og etterutdanning, og gi råd og fagleg støtte for på den måten å bidra til å spreie kunnskap i heile regionen. Kompetansesenteret vil kunne bidra med å vurdere felles opplærings- og kompetansebehov i regionen.»

3. Organisering

Personen i sentrum

Brukerperspektivet står sterkt i arbeidet ved SESAM, med høy aktivitet og tett samarbeid med brukerorganisasjoner og enkeltpersoner, og våre aktiviteter er derfor organisert ut fra dette perspektivet. Vi har brukerrepresentanter i referansegruppen, brukergruppe i form av pensjonert helsepersonell som ressurspersoner og seniorrådgivere, interesserte brukere inviteres til faglunsj, systematisk opplæring av brukerrepresentanter, eget brukerkontor, egne arrangementer og samlinger for brukere, samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen, brukermedvirkning i forskningsprosjekt, blant annet i forskningsprosjektet demensskolen.

Brukermedvirkning innebærer en mer likeverdig vektning av brukerkunnskap og erfaringer på den ene siden og fagkunnskap på den andre siden. Målet er at brukermedvirkning, på grunn av det unike perspektivet brukere og pårørende kan tilføre, skal bidra til bredere prosesser og perspektiver i SESAMs aktiviteter. Et overordnet mål for SESAM er at brukermedvirkning skal føre til økt relevans og bedre kvalitet i vår virksomhet. Ved å involvere brukere kan det bidra til at vi fokuserer på aspekter ved tjenestene som i større grad reflekterer brukernes perspektiv og behov.

Forskning og kunnskapsutvikling i feltet eldremedisin og samhandling knyttet til personer over 65 år, er SESAMs viktigste oppgave, og vi ser ulike nivåer av brukermedvirkning som vesentlig i vårt arbeid. Vi arbeider lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt gjennom ulike former for partnerskap og prosjekter, ved å samarbeide med andre forskere, næringsliv og hvor brukerperspektivet er sentralt.

Samarbeid på tvers av disipliner er en viktig del av vårt arbeid og har vært det fra starten. Vi har, med brukeren i sentrum, forsket sammen med hotellansatte, designere, kokker og teknologer. Dette har skapt resultater som har gitt verdi for mange. Vi ønsker å bidra til en samfunnsdebatt og utvikling som bedre reflekterer de store endringene vi står overfor og sammen skape en bedre alderdom.

Gjennom WiseAge har vi etablert en plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement. Eldre som ressurs har vært vårt «mantra» siden vi startet i 2010, og visjonen for WiseAge bygger videre på dette grunnlaget fordi vi ser vi må nå enda flere med dette budskapet. Gjennom WiseAge inviterer vi personer over 60 år til å dele av sin visdom for at alle skal kunne få en bedre alderdom.

3.1. Ledelse og strategi

SESAM skal samarbeide med fagmiljøer innen eldremedisin i regionen, i tråd med samhandlingsreformen og nasjonale føringer for dette arbeidet.

God samhandling mellom spesialist- og kommunehelsetjenesten er en forutsetning for å utvikle gode og sammenhengende helsetjenester til eldre. Samhandling er et særskilt ansvarsområde for SESAM. Dessuten skal vi være en kompetansebase for kommunehelsetjenesten.

Samsvar med nasjonale føringer og erfaringer gjort i andre helseregioner og internasjonalt sikres gjennom samarbeid med kommunehelsetjenesten, Statsforvalteren, Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse og ved tilknytning til internasjonale miljøer. SESAM etablerer og koordinerer tverrfaglige, regionale fagfora og nettverk. Målet er regional forankring ved at kompetanse- og fagutvikling skjer på tvers av nivåer og helseforetak. SESAM er et drivende miljø for flerfaglig forskning lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt innen eldremedisin og samhandling. Vi

stimulerer til- og koordinerer forskning. Vi styrker forskningssamarbeid mellom helseforetakene, kommunene og andre sentrale aktører

Visjon

Samhandling for eldres helse, mestring og livskvalitet.

Visjonen illustrerer at SESAM fremmer lokal, regional, nasjonal og internasjonal forskning og økt kompetanse innen eldremedisin og aldring, med brukeren i sentrum. Digitalisering er spesielt viktig i denne sammenheng. Teknologiske løsninger åpner både for nye muligheter, men også utfordringer i fagfeltet vårt. SESAM har siden oppstarten arrangert en årlig konferanse innen eldremedisin og samhandling. Denne er utviklet til SESAM-festivalen, en uke med arrangementer som ytterligere styrker SESAM sine nettverk i et bredere samfunnsperspektiv for brukere og av brukere, for å nå en enda større målgruppe.

Hovedmålsetting

SESAM driver kunnskapsutvikling innen eldremedisin og samhandling gjennom bygging av samhandlingsarenaer, nettverk, fagutvikling, forskning og kunnskapsformidling.

Overordnet mål

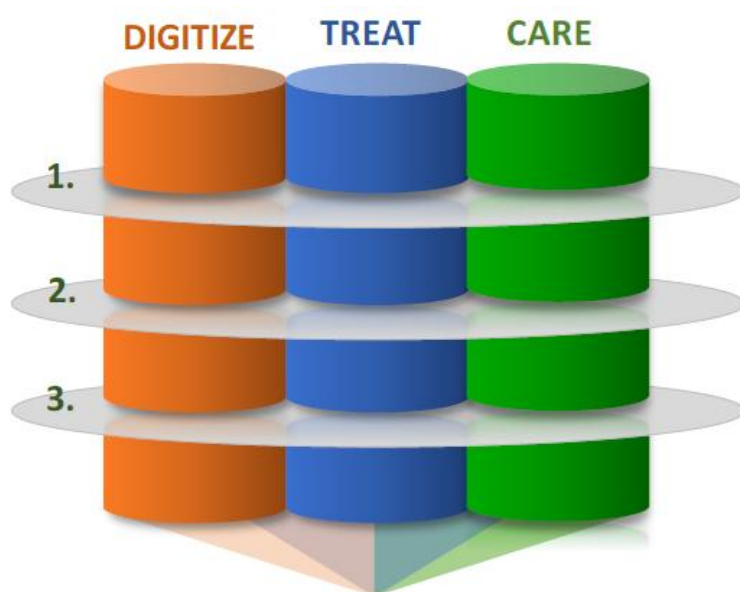
Å utvikle og spre kunnskap som i størst mulig grad kommer den enkelte eldre til gode.

Virkemidler

Brukermedvirkning, forskning og kunnskapsformidling

SESAMs hovedaktiviteter organiseres i tre pilarer, noe som er sterkt vektlagt i store søknader om forskningsmidler. De tre pilarene er 1) Digitalisering; 2) Behandling; og 3) Omsorg.

Det er viktig å presisere at pilarene ikke er isolerte siloer; innholdet i pilarene vil overlappe hverandre

og på tvers av pilarene gjelder det å identifisere og velge digitale intervensjoner og elementer som kan integreres innen behandlingsstrategier og omsorgsmodeller.

Basert på arbeidet med å søke midler til å etablere senter for fremragende forskning og for klinisk behandlingsforskning D-Mention og Arctic, har vi arbeidet systematisk med å etablere en ny handlingsplan for utvikling og spredning av ny kunnskap.

3.2. Ansatte

På SESAM har det i 2024 vært 61 ansatte i ulike stillinger og stillingsstørrelser. Av disse 61 er 45 ansatte i ulike forskningsprosjekt. Vi representerer ulike profesjoner som sykepleier, lege, psykolog,

farmasøyt, biolog, adjunkt, økonom, prest, fysioterapeut, siviløkonom, lærer, vernepleier og frivillige. Dette ser vi på som en styrke i forhold til en bred kompetanse på senteret og i kompetanseutviklingsarbeidet. I tillegg har vi i 2024 hatt 7 seniorrådgivere (pensjonert helsepersonell) knyttet til oss i SESAM.

Virksomheten er organisert med et lederteam:

Ingelin Testad, senterleder og faglig ansvarlig

Silvia Einan Mæland, avdelingssjef

Kristin Aas Nordin, koordinator for kurs og kompetanse, personal og økonomi, seniorrådgiver f.o.m.

01.08.2024

Martha Therese Gjestsen, forskningskoordinator

Silje Meihack Kvernberg, administrativ forskningskoordinator, f.o.m. 01.08.2024

Helen G. Wigestrands, administrasjonskonsulent

Karin Smedvig, seniorrådgiver

Dag Aarsland, forskningsleder

3.3. WiseAge – plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement

WiseAge er SESAM sin plattform for brukermedvirkning og samfunnsengasjement. Gjennom WiseAge ønsker vi å bruke eldres kompetanse og erfaring for å utvikle forskning som tar utgangspunkt i erfarte problemstillinger. WiseAge arbeider med å involvere brukere i forskning og kunnskapsutvikling i et samfunn der andelen eldre vil vokse og kreve nye måter å arbeide for og med denne gruppen.

WiseAge skal være i tråd med SESAM sitt verdigrunnlag om «eldre som ressurs» og bygge opp under et perspektivskifte til det å bli eldre. Med konseptet ønskes det en større vektlegging av eldre som ressurs, fremfor den tradisjonelle vinklingen hvor fokus er på utfordringer knyttet til «eldre-tematikken». Vi ønsker at eldre skal dele sin visdom slik at vi sammen kan åpne opp for en bedre alderdom.

WiseAge har hatt en jevn og stabil vekst gjennom årene, og passerte 100 medlemmer i 2024. På grunn av den voksende brukerbasen og det økte behovet for samarbeid mellom ledergruppen og forskergruppen, ble det i 2024 opprettet et eget WiseAge-arbeidsutvalg, ledet av Elin Thuen. Utvalget skal arbeide med saker som er av betydning for hele WiseAge,

Det er et mål at det skal være brukermedvirkning i alle ledd i forskningen på SESAM, og det arbeides systematisk for at WiseAge-medlemmene skal ha innflytelse på arbeidet som blir gjort i WiseAge og

på SESAM. Det er derfor etablert et eget erfaringspanel som fra og med august 2024 ledes av Kari Fredriksen. Alle nye forskningsprosjekter ved SESAM blir lagt fram for erfaringspanelet for råd og innspill. Erfaringspanelet bidrar også med brukerrepresentanter til forskningsprosjektene.

Erfaringspanelet rapporterer til styringsgruppen. WiseAge styringsgruppe har møter 1-2 ganger per år, og aktuelle tema er blant annet organisering og strategiske valg for brukermedvirkningen på SESAM.

Styringsgruppen bestod i 2024 av:

- Ingelin Testad, senterleder SESAM
- Karin Smedvig, seniorrådgiver, Stavanger universitetssjukehus
- Geir Sverre Braut, seniorrådgiver, Stavanger universitetssjukehus
- Sølve Braut, konstituert klinikkssjef, Stavanger universitetssjukehus
- Anne Katrine Bergland, overlege, Stavanger universitetssjukehus
- Arnfinn Fiskå, seniorrådgiver, SESAM
- Kenneth Austrått, prosjektleder, Stavanger universitetssjukehus
- Martha Therese Gjesten, forskningskoordinator, SESAM
- Kristin Marie Aas Nordin, fagkoordinator, SESAM
- Helen G. Wigestrånd, administrasjonskonsulent, SESAM

3.4. Forskning

Siden oppstarten har SESAM lagt stor vekt på å bygge gode samarbeidsrelasjoner. Målet er å utvikle fag og kompetanse av høy kvalitet. Derfor samarbeider vi med fagpersoner både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt – alle med solid formell kompetanse innen ulike fagområder. Dette er også viktig for å rekruttere nye forskere og fagpersoner til senteret.

Ved utgangen av 2024 hadde 45 forskere en direkte tilknytning til SESAM. Forskergruppen ledes av professor Dag Årslund. Den helsefaglige forskningen er samlet i gruppen *Athena*, som ledes av senterleder Ingelin Testad. I tillegg har vi en gruppe seniorforskere, hvor flere tidligere har vært stipendiater ved SESAM. Mange av dem har valgt å fortsette i forskerstillinger knyttet til ulike prosjekter. Denne gruppen styrker veiledningskapasiteten, bidrar til nye prosjekter og publikasjoner, og er aktive i WiseAge-plattformen.

Forskningen ved SESAM er organisert i tre hovedområder:

1. Digitalisering
2. Behandling
3. Omsorg

Prosjektorganisering og kvalitetssikring

SESAM er involvert i 35 forskningsprosjekter som er kort beskrevet i årsrapporten. For å sikre god kvalitet i alle faser av prosjektene – fra planlegging til avslutning – møtes forskere og studiepersonell ukentlig i et intervensjonsteam. Teamet ledes av PhD Martha Therese Gjesten. Hun har ansvar for å holde oversikt over alle prosjektene, sørge for at alle kjenner til gjeldende rutiner og retningslinjer, og at alle deltakere har riktig kompetanse.

For å sikre at forskningen følger etiske, medisinske, faglige og juridiske krav, har vi interne driftsmøter ukentlig, og med forskningsdirektøren og ansatte i forskningsavdelingen ved behov. Disse

møtene fungerer som internkontroll og brukes også til å utvikle nye rutiner for kommende prosjekter.

Prosjektøkonomi er et krevende område. Fire ansatte ved SESAM møtes ukentlig for å sikre god oversikt og flyt. I tillegg har vi månedlige møter med kontrollere som følger opp økonomien for helseforetaket.

Brukermedvirkning i forskning

Brukermedvirkning er en viktig del av forskningen ved SESAM. Når brukere deltar i forskningen, får vi innsikt i hva som er viktig for dem. Det gir mer relevant kunnskap for både helsetjenestene og brukerne selv, og gjør det lettere å ta i bruk og formidle forskningsresultatene.

Brukermedvirkning skjer gjennom WiseAge-plattformen. Den er tema i de ukentlige møtene i intervensjonsteamet, og det arrangeres både uformelle møter mellom forskere og brukere, og formelle møter i WiseAge sitt erfaringspanel.

3.4.1. Fond for biomedisinsk demensforskning (*Blidensolfondet*)

I 2018 var SESAM så heldige å motta en stor gave fra Pleiehjemsforeningen i Rogaland i forbindelse med salget av Blidensol sykehjem. 35 millioner kroner ble øremerket biomedisinsk demensforskning for å forstå mekanismer og finne nye diagnosemetoder og nye medisinske behandlingsstrategier.

Midlene er uvurderlige for å videreutvikle vårt samarbeid med King's College i London, samt som «såkornmidler» for å få i gang nye prosjekter som så søker ekstern finansiering, støtte til forskere (PhD-kandidater og postdoktere) og til å knytte til oss professorer på deltid. Dette er en modell som så langt har vært svært vellykket, med flere store forskningsprosjekter på SESAM og unge forskere som med tidlig støtte fra Blidensolfondet har fått egne stipender.

Blidensolfondet har medført at vi har hatt en rekke publikasjoner i internasjonale fagtidsskrifter, fått doktorgrader og også presentasjoner ved internasjonale kongresser. Det har også gjort oss i stand til å hevde oss i den sterke konkurransen om regionale, internasjonale og internasjonale forskningsmidler.

Aktuelle prosjekter som er støttet, videreført fra 2021 (se flere detaljer ellers i årsrapporten):

Klinisk-translasjonsforskning om demens

Det europeiske DLB nettverket E-DLB arbeider for å utvikle nye diagnostiske metoder og behandlinger for DLB og ledes fra SESAM. Dette har gjort oss i stand til å bidra til det store europeiske prosjektet European Platform for Neurodegenerative Diseases. Vi bidrar til gjennomføring av det store nasjonale prosjektet DDI (Dementia Disease Initiation). Dette har som målsetting å finne faktorer som bidrar til demensutvikling hos personer med milde hukommelsesproblemer. Videre har mange deltakere i Demensstudien på Vestlandet (DemVest) samtykket til hjernedonasjon. Dette muliggjør undersøkelse av hjernevev som utføres av samarbeidspartner professor Tibor Hortobagyi, Ungarn. Aktiviteten det siste året er økende, med flere store artikler publisert, inkludert med forskere fra SESAM i spissen (f.eks. Maria Camila Gonzales-Velez og Alberto Jaramillo-Jimenez). Sesam leder nå et stort prosjekt i regi av E-DLB som er finansert av Michael J Fox Foundation.

PROTECT Norge

PROTECT Norge ble lansert i september 2020. Målet er å få 5000 personer som er 50 år og eldre til å registrere seg i denne web-baserte plattformen (<https://www.protect-norge.no/>), der forskjellige

helseopplysninger lagres, og computerbaserte hukommelsestester utføres årlig. De inviteres også til å avgi DNA via spyttprøve. Målet er å kartlegge utviklingen av hukommelsen hos eldre og å finne faktorer som øker risikoen for demens, særlig slike som kan påvirkes og derved redusere risikoen, for eksempel søvnproblemer. PROTECT Norge brukes også som plattform til å rekruttere til intervensjonsstudier. I 2020 fikk SESAM midler fra Nasjonal samarbeidsgruppe for helseforskning i spesialisthelsetjenesten (NSG) til PROTECT Norge, for å være Nasjonalt forskningsnettverk i E-helse. Vi bidrar til gjennomføring av dette viktige prosjektet, som nå har rekruttert mer enn 5000 deltakere.

ACID - studien, Næringsmidler for å redusere demensrisiko

ACID studien er en klinisk behandlingsstudie der effekten av Medox-kapsler som inneholder antocyaner (antioksidant og fargestoff som blant annet gir den blå fargen til blåbær), studeres. Vi undersøker om antocyaner kan ha en positiv effekt på viktige hjernefunksjoner hos personer som har økt risiko for å utvikle demens. Studien vil også gi oss kunnskap om antocyaners virkning på kolesterol, betennelsesfaktorer og andre faktorer som er involvert i utviklingen av demens. Datainnsamling er avsluttet med finansiering av Nasjonalforeningen for folkehelsen, samt noe tilskudd fra Blidensolfondet. King's College - SESAM postdoktor arbeider med å forstå hvordan stoffene i Medox-kapslene virker på hjernen. Vi har støttet en postdoc som undersøker om kapslene kan bidra til fornyelse av hjerneceller (nevrogenese), som nå har fått midler fra Helse Vest.

Vi har ansatt en egen statistiker som arbeider sammen med SUS ledende statistiker med å analysere data til sin PhD. Hovedresultatene ble publisert i American Journal of Geriatric Psychiatry mot slutten av 2022. Vi arbeider nå med analyse av billedanalyser (MRI, FDG-PET), og analyser av blod, spinalvæske, og avføringsprøver. Vi vil fortsette å studere effekten av kosttilskudd på mekanismer som gir økt risiko. Det siste året er det kommet flere nye artikler fra dette prosjektet, mange med Miguel Borda i spissen, inkludert en studie som viser at personer med lavgradig inflammasjon hadde bedre respons på Medox enn de uten inflammasjon

Biomarkører for diagnose og prediksjon

Vi har støttet flere forskere som arbeider for å utvikle nye biomarkører innen billeddiagnostikk, blod- og ryggmargsvæske. Sammen med Nasjonal kompetansetjeneste for bevegelsesforstyrrelser er aktiviteten mot EEG utvidet, der vi har støttet en PhD-kandidat som nå har fått stipend fra Helse Vest. Vi har utviklet et nytt prosjekt for å evaluere nye blodbaserte biomarkører i allmennpraksis. Vi støttet en fastlege som nå har fått PhD-stipend fra Helse Vest. Dette er et nytt satsningsområde, og vi fikk ytterligere midler for å studere dette i samarbeid med HUNT forskningssenter (HUNT – Helseundersøkelsen i Trøndelag). Vi har også deltatt i en søknad til NordForsk som fikk tilslag, der vi som det norske senteret i FINGER blir med i et Nordic-Japan FINGER prosjekt ledet av Miia Kivipelto. FINGER-studien har vist at fem ulike livsstilsendringer i eldre befolkning er effektive for å redusere risikoen for kognitiv nedgang.

Planer for 2025

Det vil gis støtte til flere andre pågående relevante aktiviteter, blant annet til prosjekter innen biomarkør- og diagnostikkforskning (se ovenfor). Vi fortsetter å aktivt søke om eksterne midler, og har i 2024 levert flere store søknader til Norges forskningsråd. I 2025 vil vi også lede en stor EU-søknad mot IHI (Innovative Health Initiative) programmet for å sette opp en plattform for biomarkører (PREDICTOM). Vi er godt fornøyd med at flere prosjekter og forskere som har fått støtte fra fondet, har hatt suksess med å søke om eksterne forskningsmidler. Vi vil også bruke noen ressurser til fortsatt å støtte et prosjekt om delirium, som også har fått midler fra Helse Vest.

Vårt mål er å bidra til økt forståelse av årsaker til demens. Basert på dette, utvikle og prøve ut nye behandlingsmetoder som kan forbedre livet til pasienter med demens, og til å redusere risiko og forebygge utvikling av demens. HUNT-prosjektet har gjennomført analyse av det største materialet med blodprøver for Alzheimer prøver, med vår samarbeids partnere i Göteborg, og dette er nå i analysefasen.

Et viktig satsingsområde framover blir klinisk behandlingsforskning, der vi i tillegg til den regionale tildeling av Strategiske midler, også fikk KLINBEFORSK-midler fra Forskningsrådet for en plattform for kliniske behandlingsstudier mot demens, NORADD-TP (The Norwegian Anti-Dementia Drug Trial Platform). Vi har gjennomført forberedelsesfasen og er nå i gang med to spennende medisinstudier, PATH (phenserin) og FEAD (fasudil). Disse studiene er nasjonale samarbeidsprosjekter og gjennomføres også i samarbeid med våre samarbeidspartnere i Exeter.

3.5. Rekruttering og utdanning av nye forskere

SESAM er et senter i stadig utvikling, og vi legger i denne forbindelse stor vekt på rekruttering av nye forskere for å knytte til oss fagfolk fra praksisfeltet med ulike profesjonsbakgrunn. Det gjøres derfor et betydelig arbeid i rekruttering, veiledning og oppfølging av studenter. Det gjelder også støttefunksjoner i form av tilbud om kontorplass, undervisninger, hjelp og veiledning i forbindelse med studentenes søknadsprosesser, datainnsamling, dataanalyse og oppgaveskriving.

Studenter og klinikere blir rekruttert inn i pågående forskningsprosjekt, hvor de får ta sin utdanning under veiledning av de fremste forskerne nasjonalt og internasjonalt på området. Ansatte på SESAM underviser og bidrar med spredning av ny kunnskap ved utdanningsinstitusjoner nasjonalt og internasjonalt. Phd-kandidater har månedlig møter i eget forum sammen med representanter fra SESAMs seniorforskergruppe. Studentene er også viktige bidragsytere sammen med seniorforskergruppen i undervisning på SESAMs forskerskole for brukere.

Senterleder Ingelin Testad og avdelingssjef Silvia Einan Mæland sammen med våre studenter, seniorforskere, koordinatore og studiepersonell.

3.6. Kurs- og kompetanseavdeling

Demensplan 2025 viderefører viktige områder fra Demensplan 2020 og inneholder fire hovedsatsningsområder. Det fjerde punktet omhandler planlegging, kompetanse og kunnskapsutvikling som er viktige områder i vårt arbeid på SESAM.

Videre i Demensplan 2025 er det lagt stor vekt på forbedring og utvikling av tjenestene innen helse- og omsorgssektoren. Likedan kontinuerlig oppmerksomhet på å utvikle god faglig kompetanse og bredde i kunnskap.

Forskere og fagpersoner ved SESAM blir viktige for å få ut ny forskning og kompetanse raskt til de som jobber nært den det gjelder, pasienten. Kunnskapen som genereres gjennom forskning, skal kunne videreformidles på en forståelig måte til helsepersonell, pårørende og allmennheten.

Kurs- og kompetanseavdelingen ble etablert i 2015, hvor målsettingen er å spre kunnskap ut til kommunene i vårt nedslagsfelt innen feltet eldremedisin. Dette koordineres gjennom kurs- og kompetanseavdelingen, og aktivitetene på SESAM formidles på vår hjemmeside som er ofte besøkt.

De årlige SESAM-dagene gikk av stabelen på Clarion Hotel Energy 13. - 16. mai 2024. På de to fagdagene bidrar hele regionen med program. Vi henter forelesere regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Det utarbeides kursplaner hvert halvår, og de ansatte i de ulike kommuner kan melde seg på kursene på vår webside eller på www.abcregistrering.no. Satsningen i kurs- og kompetanseavdelingen er sammenfallende med den nasjonale satsningen i Demensplan 2025, og vi samarbeider også nært med Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse. Det har vært stor aktivitet i regi av kurs- og kompetanseavdelingen også i 2024. ABC-kursene blir koordinert av Kristin Aas Nordin, og det er tilknyttet 23 forelesere fra 7 ulike profesjoner, noe som gir en god bredde i det vi kan tilby av kurs.

Kunnskap om og refleksjon rundt personsentrert omsorg er avgjørende for en god demensomsorg. I Demensplan 2025 er metodene i personsentrert omsorg en sentral satsning innen forskning, kunnskaps- og kompetanseheving.

Vi har fortsatt i 2024 med et kurstilbud som var nytt i 2019. TID-modellen er en modell spesielt for de avdelinger på sykehjem som har pasienter med nevropsykiatriske symptomer, noe mange har som en del av demenssykdommen. Det har vært flere kurs i 2024 med VIPS-modellen. En metode som har fokus på å få til gode fagmøter, hvor man tar perspektivet til pasienten og finner to tiltak som prøves ut for å sikre personsentrert demensomsorg. Dette er en metode som anbefales i demensretningslinjene, som er utarbeidet av Helsedirektoratet.

Musikkbasert miljøbehandling sto på agendaen i 2024, men dessverre ble det ikke nok deltakere. I april 2025 ansettes det en musikkterapeut i Stavanger kommune, så her ønsker vi å knytte kontakt og håper på et seminar høsten 2025 i dette aktuelle tema.

SESAM har også gjennom sine forelesere, mål om å bidra ut mot organisasjoner og lag med foredrag, likedan på pårørendemøter for å spre kompetanse innen eldremedisin. Dette koordineres gjennom kurs- og kompetanseavdelingen. Her har vi også vært med i regi av Nasjonalforeningen for folkehelsen på medlemsmøte på Skipper Worse og på deres pårørendeskoler, som underviser.

Det er også viktig at erfaringspanelets deltakere og brukerrepresentanter i forskning får undervisning for å føle seg rustet til de oppgaver de fyller i SESAM. I den forbindelse er det tilbud om forskerskole for brukere to ganger hver vår og to ganger hver høst.

3.7. Regionale ressurspersoner

SESAM har ansatt ressurspersoner i hvert helseforetak for å sikre regional forankring i Helse Vest RHF sitt nedslagsfelt.

Med et bredt fokus på samhandling mellom lokale aktører fra spesialisthelsetjeneste, kommunehelsetjeneste, helsemyndigheter og utdannings- og forskningsinstitusjoner, skal disse bidra til at kompetanse- og fagutvikling skjer på tvers av helseforetaks- og nivågrenser og inkludere andre aktuelle samarbeidspartnere.

Funksjonsområdene for de lokale resurspersoner favner

- styrking av samhandling mellom spesialisthelsetjeneste, kommunehelsetjeneste, helsemyndigheter og utdannings- og forskningsinstitusjoner
- etablering og videreutvikling av fagnettverk
- etablering og vedlikehold av kontaktnettverk
- informasjonsarbeid om eldremedisin på hjemmesider, via kontaktnettverk og i sosiale medier
- deltakelse i planlegging og gjennomføring av SESAMs årlige regionale konferanse
- bidrag til utvikling av forskningsnettverk
- å arrangere møter i SESAMs regionale nettverk med deltagelse fra aktuelle lokale samarbeidspartnere
- å være med på å arrangere årlig fag- og ledermøte i Bergen

Følgende ressurspersoner har vært tilknyttet i 2024 i 20 % stilling:

- Greta Gard Endal ved Førde sentralsjukehus, Helse Førde HF,
- Halvor Næss ved Haukeland universitetssjukehus, Helse Bergen HF
- Hilde Rydland Marianayagam ved Stavanger universitetssjukehus, Helse Stavanger HF til og med 30.06.24.
- Siri Ueland ved Stavanger universitetssjukehus, Helse Stavanger HF til og med 23.01.24.
- Tove Lode ved Haugesund sjukehus, Helse Fonna fra 01.01.24.
- Karin Smedvig ved Stavanger universitetssykehus, Helse Stavanger fra 01.07.24
- Kristin Aas Nordin ved Stavanger universitetssykehus, Helse Stavanger fra 01.10.24.

3.8. Seniorrådgivere

I tråd med SESAM sitt verdigrunnlag og vektlegging av «eldre som ressurs», har vi engasjert åtte seniorrådgivere (pensjonert helsepersonell) i vårt arbeid på SESAM. Disse bidrar aktivt i utforming av aspekter ved SESAMs arbeid. Seniorrådgiverne deltar blant annet i planlegging og tilrettelegging i SESAMs prosjekter, utvikling av artikler, kursmateriell og annet som produseres hos SESAM. Arnfinn Fiskå har blant annet vært med på å utvikle SESAM sitt verdidokument.

Seniorrådgiverne våre har vært aktivt deltagende i å bidra til artikler som har sitt utspring hos SESAM. De bidrar i veiledning av brukermedvirkning. Anne Torsvik Henriksen koordinerer blant annet forskerskole for brukere. Seniorrådgiverne har også egne prosjekter på gang i form av forskningsartikler og bokprosjekt.

Anne Torsvik Henriksen, Vigdis Vagle ut august 2024, Karin Smedvig og Kristin Aas Nordin fra 01.08.24 som er pensjonerte sykepleiere, og Arnfinn Fiskå, pensjonert prest, er hver ansatt i 20% stilling på SESAM

I tillegg til Vigdis Vagle og Anne Torsvik Henriksen har fire pensjonerte sykepleiere vært engasjert som kursledere i SHAPE som fagpersoner.

I 2024 er også Elin Thuen og Kari Fredriksen knyttet til SESAM med arbeid i WiseAge arbeidsutvalg, erfaringspanelet og som brukerrepresentant i PREDICTOM.

3.9. Forskningssykepleiere

SESAM har i 2024 hatt 7 forskningssykepleiere i ulike stillingsstørrelser og prosjekter.

Hovedoppgavene er å ivareta studiedeltakere, koordinere og gjennomføre våre forskningsstudier.

Flere av prosjektene har pågått noen år allerede, men nytt for 2024 var oppstart av to kliniske studier for personer med Alzheimers sykdom; FEAD og PROGRESS-AD. I forbindelse med tildeling og oppstart av disse studiene, måtte undersøkelsesrom og utstyr oppdateres for å imøtekomme gjeldene krav for gjennomføring. En flunkende ny ergonomisk undersøkelsesbenk i fargen aubergine kom på plass, samt stativ med intravenøs pumpe og blodtrykksapparat.

Forskning er en av hovedoppgavene i spesialisthelsetjenesten. Regjeringen har som mål at innen 2025 skal 5% av alle pasienter i spesialisthelsetjenesten være deltakere i kliniske studier, og det er stort fokus på å få flere kliniske studier til Norge. Kliniske studier kan være utprøving av nye medisiner for en sykdom, teste ut et medikament som allerede er i bruk for nye indikasjoner, eller nye behandlingsmåter og oppfølging av pasienter.

Hver dag tar vi imot deltakere med ulike tanker og følelser rundt det å være med i et forskningsprosjekt. Det er viktig at hver og en som kommer til oss, føler seg godt ivaretatt. Hvert deltakerbesøk krever mye logistikk som må på plass både før og etter, blant annet avtaler og godkjenninger, samarbeid på kryss og tvers på sykehuset, og prøver som skal leveres, behandles, analyseres, fryses og sendes. Kurs i god klinisk praksis (GCP) er et krav.

Forskningssykepleierne har et tett samarbeid med alderspsykiatrisk poliklinikk, geriatrisk poliklinikk og forskningsposten, noe som er helt nødvendig for gjennomføringen av studiene.

Nytt undersøkelsesrom

3.10. Service- og støttefunksjoner

På SESAM er det utarbeidet rutiner og struktur for ulike interne møter, noe som bidrar til at saker kommer på dagsorden og følges opp i tråd med internt årshjul og felles rutiner og retningslinjer i Helse Stavanger HF. Dette støtter også senterets arbeid og utvikling i forhold til mandatet, og det er en god struktur ved oppfølging av økonomi- og personalsaker.

Det legges stor vekt på at kontor, møterom og fellesområder er hensiktsmessig møblert, og at ergonomi og inneklima er tilfredsstillende og bidrar til et godt arbeidsmiljø. Dette er også med på å gi gode rammer rundt vår møtevirksomhet, faglunsj, kurs og mottakelser. Det er viktig at våre samarbeidspartnere lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt blir mottatt på en god måte.

På samme måte som ved de fysiske rammene, arbeider vi kontinuerlig for at våre dokumenter og maler som for eksempel for postere, PP-presentasjoner, flyere, kursplaner, konferanseprogram, informasjonsskriv, osv. skal ha høy kvalitet både i layout og innhold.

Verneombudet samarbeider tett med ledelsen om HMS-arbeidet. Årlig HMS kartlegging, oppfølging og informasjon til personalet, utarbeidelse og oppfølging av tiltak i HMS handlingsplan er nedfelt i senterets årshjul. Det samarbeides også om rutiner for brannvern og brannopplæring av personalet i avdelingen, samt oppfølging og gjennomføring av obligatoriske kurs.

3.11. Referansegruppe

En egen referansegruppe er etablert for senteret. Denne har møter to ganger i året hvor blant annet handlingsplan og strategiske valg for SESAM blir drøftet. SESAMs lederteam deltar i møtene.

Gruppen har i 2024 hatt to møter fysisk/digitalt og har bestått av følgende personer:

Steinar Jansen –Rogaland fylkeskommunes eldreråd
Sigrun Marit Hansen - Regionalt brukerutvalg i Helse Vest RHF
Øyvind Kirkevold - Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse
Elin Wetås de Jara - Kommunenes sentralforbund (KS Vest), Rogaland
Doreen Halleland – Helse Fonna HF
Bente Egge Søvde - Høgskulen på Vestlandet, campus Førde
Synnøve Jorunn Espe - Helse Bergen HF
Kari Holvik Furevik - Helse Førde HF
Svein Skeie - Helse Stavanger HF

4. Aktivitet

4.1. WiseAge

Alle forskere tilknyttet SESAM inviteres til møter med erfaringspanelet, der nye forskningsprosjekter blir presentert. I 2024 besto erfaringspanelet av 15 frivillige, og i august overtok Kari Fredriksen som ny leder. Det ble gjennomført åtte møter i løpet av året, hvor medlemmene ga råd og innspill til blant annet PhD-prosjekter, postdoc-prosjekter og åpne prosjektsøknader. I tillegg bidro de til å rekruttere brukermedvirkere til flere prosjekter.

I september ble følgende Helse Vest-søknad presentert: «Omsorgspartnerskap for hjemmeboende personer med demens og kroniske sykdommer», ledet av Ingelin Testad.

I 2024 ble det opprettet et eget arbeidsutvalg, ledet av brukerrepresentant Elin Thuen. Utvalget har månedlige møter med ledere og forskere ved SESAM for å sikre at brukermedvirkningen organiseres og integreres i alle ledd av forskningsarbeidet – både lokalt på SESAM og i det regionale, nasjonale og internasjonale forskningssamarbeidet, hvor WiseAge har en sentral rolle i dette arbeidet.

Alle SESAM-initierte forskningsprosjekter skal ha navngitte brukerrepresentanter til å følge hele forskningsprosessen fra start til slutt.

SESAMs veileder for brukermedvirkning i forskning er en ressurs for både brukere og ansatte tilknyttet SESAM. Veilederen ble oversatt til engelsk i 2024 og er klar for trykking i 2025.

SESAMs forskerskole for brukere består av et grunnkurs og flere fordypningskurs om spesifikke forskningstema. I 2024 ble det arrangert både et grunnkurs og tre fordypningssamlinger om temaene «teknologi og implementering», «biomarkørforskning» og «pårørendeforskning».

WiseAge-dagen ble arrangert i samarbeid med Statsforvalteren i Rogaland den 16. mai.

Arrangementet hadde ca. 100 deltakere og tema var «Livet er aldring», førerkort og frihet, aldersvennlig samfunn og ernæring.

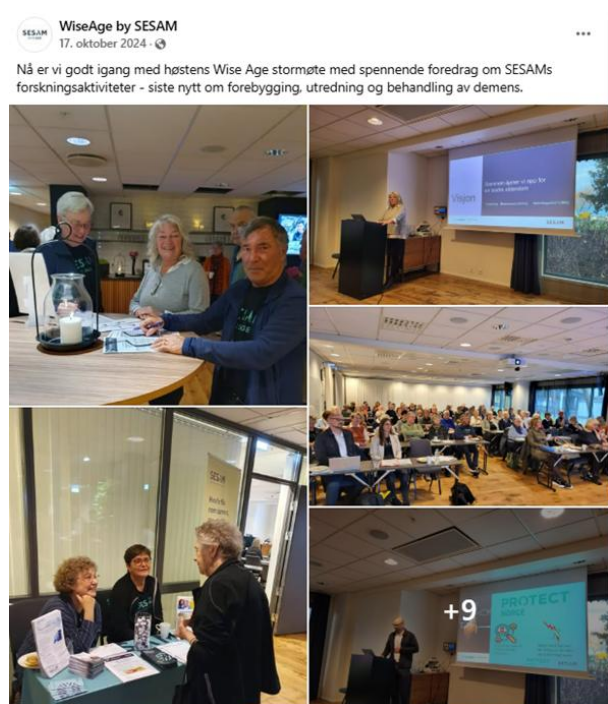

SESAM deltok under Arendalsuka i uke 33, både med egen stand og med et eget arrangement. Seniorrådgiver Anne Torsvik Henriksen deltok på standen sammen med ansatte fra SESAM.

Høstens stormøte ble arrangert 17. oktober på Scandic Stavanger City med rundt 80 deltakere. Temaet for møtet var siste nytt innen forebygging, utredning og behandling. Programmet inkluderte også et kulturelt innslag ved Sven Egil Omdal. Han holdt et engasjerende foredrag om Stavanger domkirke i forbindelse med den pågående restaureringen.

Den 14. november deltok over 40 engasjerte WiseAge-medlemmer på en omvisning i den nyrestaurerte Stavanger domkirke.

Facebook-siden WiseAge by SESAM hadde 70 innlegg i 2024. Denne profilen blir brukt til å formidle SESAM-aktiviteter, promotere SESAM-dagene, samfunnsengasjement og til å rekruttere til forskningsprosjekter.

4.2. Forskning

Forskningsproduksjonen øker stadig, og antall vitenskapelige publikasjoner i 2024 der forskere tilknyttet SESAM var involvert i, nådde en ny topp med 104 artikler. 28 av dem var publisert i nivå 2-tidsskrifter. For de 5 siste årene er gjennomsnittet 53. Forskerne har i tillegg hatt muntlige presentasjoner på nasjonale og internasjonale konferanser, samt posterpresentasjoner. SESAM-forskere deltar jevnlig på forskningsfora som går i regi av andre aktører, som Klinikk psykisk helsevern voksne/Helse Stavanger HF, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Bergen, King's College London og University of Exeter. Vi er spesielt stolte av våre PhD-kandidater som viser igjen i forskningsmiljøet på Stavanger universitetssjukehus.

Forskningsaktiviteten ved SESAM er hovedsakelig basert på ekstern finansiering. Dette forutsetter at vi stadig holder på med prosjektutvikling, skriver søknader selv og er med som partnere i søknader. Som tidligere år, har det vært høy aktivitet på søknadsfronten. Prosjekter med grønn skrift har fått tilslag, totalt over 30 millioner kroner.

Kilde	Søker	Prosjekttittel	Type søknad	Omsøkt beløp
KPHV	Martine Kajander	Helsefremming og mestring hos personer med demens i tidlig fase	Forskningsmidler	21 885
	Martha Therese Gjesten	eHelse på SESAM	Forskningsmidler	100 000
	Anita Sunde	ABBA-GP	Forskningsmidler	100 000
Civitan Norges Forskningsfond for Alzheimers sykdom	Anita Sunde	Accuracy of blood-based markers in diagnosing Alzheimer's disease in general practice, ABBA-GP	Stipendmidler/forskningsmidler	400 000
	Martha Therese Gjesten	RoboCare	Forskningsmidler	400 000
Stiftelsen DAM Via Nasjonalforeningen	Ingelin Testad	Effekten av hjernetrim på forebygging av demens. En PROTECT Norge studie.	Forskning 2023 - PhD	3 000 000
	Ingelin Testad	RoboHomeCare smartrobot for redusert sosial isolasjon hos personer med demens	Forskning 2023- PhD	3 000 000
	Miguel Borda	Sterk, selvstendig og frisk. Måltrettet oppfølging av skrøpelige eldre	Forskning 2023 - Postdoc	3 000 000
Norges Forskningsråd (NFR) EU	Ingelin Testad		Helse 2023	400 000
	Dag Årslund	FINGR	Forskerprosjekt for fornyelse	
	Dag Årslund	PREDICTOM (Prediction of Alzheimer's disease using an AI driven screening platform)	Horizon Europe	EUR 21 700 000
KLINBEFORSK	Swiss Carers ved Patrick Hofer.	StreamOfCare	Horizon Europe	
		Open Life Data Framework for actionable insights for informal family carers to transform social care in home care settings and enhance healthy life expectancy – DATA4Every1.	Horizon Europe	EUR 1 722 748
	Dag Årslund	Fasudil for dementia with Lewy bodies: effects on safety, biomarkers and clinical symptoms		Opptil 20 000 000
Helse Vest	Ingelin Testad	PROTECT Norge - Platform for digital holistic healthcare services to prevent, diagnose and treat dementia	Strategiske midler til Helsetenesteforsking for betredte digitale og heilskaplege helsetenester	20 000 000
	Dag Årslund -	Remote Brain Health Clinic	Åpen prosjektstøtte	
	Martha Therese Gjesten	RoboCare	Åpen prosjektstøtte	
	Ingelin Testad	ASLEEP- Preventing And treating inSomnia in a mid-Life and oldEr adulthood Population	Åpen prosjektstøtte	

Helse Vest	Ragnhild Østerhus	Database for helseregistre	Postdok
	Alberto Jaramillo Jimenez	Better information, better decisions: Towards multi-modal integration of dementia biomarkers	Postdok
	Miguel Borda	Connecting the dots: Utforskning av hvordan samspillet hjerne-muskel kan føre til demens	Postdok
	Øystein Kallevåg	Functional connectivity using fMRI in a prodromal dementia population	PhD
	Khadija Khalifa	Effects of anthocyanins supplements on cognition, brain perfusion and small vessel disease in people at increased risk for dementia	PhD
	Diego Alejandro Tovar Rios	Clinical significance and predictive power of blood-based markers of Alzheimer's disease pathology in a large Norwegian population-based cohort	PhD
	Nicholas Castellanos	Menopause and its impact on cardiovascular health, cognitive decline and sarcopenia: a multi-domain study	phD
	Andrés Peralta	Predictive capacity of temporal muscle volumetry and thickness on in-hospital mortality, Hospital length of stay and functional recovery in people over 60 years of age hospitalized for ischemic cerebrovascular attack.	PhD
	Elkin Garcia	Advancing Neurodegenerative Disease Diagnosis and Monitoring: Integrating Comprehensive Remote Monitoring Technologies and Artificial Intelligence for Alzheimer's Disease and Lewy Body Dementia.	PhD
	Jonathan Baldera	Unraveling the subject individual variation in the response to trials: new venues for more effective dementia prevention interventions	PhD
	Leonel Mera	Automatic Muscle Segmentation Using Artificial Intelligence: A New Strategy for muscle quantification and practical applicability in Dementia	PhD

Ved utgangen av 2024 var det totalt 34 prosjekter, hvorav 28 drives av SESAM mens de øvrige 6 er samarbeidsprosjekter.

Vi er stolte kollegaer av Miguel German Borda, postdoktor og geriater, som mottok [Helse Vests pris for unge forskere i 2024](#).

4.2.1. Internasjonale prosjekter

EU-finansiering regnes som den mest prestisjefulle forskningsfinansieringen en forsker eller forskergruppe kan oppnå. Det er stor konkurranse om midlene, og det stilles derfor store krav til kvaliteten på søknadene. For prosjekter som innebærer inklusjon av deltakere foregår nasjonalt eller i Helse Stavanger sitt nedslagsfelt.

PREDICTOM –prognostiske og diagnostiske biomarkører for Alzheimers sykdom

De neste fire årene skal Stavanger universitetssykehus (SUS) lede et omfattende EU-prosjekt. Målet er å endre måten vi diagnostiserer Alzheimers sykdom på, og oppdage sykdommen før symptomene viser seg. I dag foregår utredningen av demenssykdom i spesialisthelsetjenesten. PREDICTOM-prosjektet vil forsøke å endre dette, ved at pasientene kan gjøre deler av testingen i sitt eget hjem. Biologiske prøver som spytt, avføring og blod via stikkprøver i fingeren vil bli samlet inn hjemme hos deltakerne eller hos fastleger. Prosjektdeltakerne skal også gjennomføre nettbaserte tester av hukommelse og reaksjonstid. Bruk av hjemmetesting og testing hos fastlege vil i framtiden kunne redusere belastningene på sykehusene. Prosjektet har en budsjetttramme på 21,7 millioner euro (250 millioner kroner), som skal fordeles på 30 samarbeidspartnere fra Europa, Asia og USA. SUS er prosjekteier og koordinator for prosjektet – et av de største som et norsk sykehus har fått ansvar for noensinne.

Prosjektleder: Dag Årsland

Prosjektperiode: 2024 – 2027. Finansiert av EU IHI.

<https://www.helse-stavanger.no/om-oss/nyheter/stort-internasjonalt-forskningsprosjekt-pa-alzheimers-sykdom-til-sus/>

eSHAPE - Helsefremming og mestring for personer med demens i tidlig fase og e-læring for pårørende - en randomisert kontrollert studie.

I 2019 fikk SESAM ved senterleder og professor Ingelin Testad forskningsmidler fra EU til å undersøke om kunnskap, råd og tips som formidles på et nettbasert kurs/brukerskole bidrar til at personer med demens bruker ressurser som er tilgjengelig for dem i hverdagen, og får økt livskvalitet. Dette var det første EU-prosjektet hvor Stavanger universitetssjukehus (SUS) har koordinatoransvar, partnere er Exeter University og London School of Economics i England, University of New South Wales i Australia og Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse i Norge. I eSHAPE studien foregikk undervisningen via en iPad, der deltakeren møtte 3 andre deltakere og to kursledere i et sikkert virtuelt møterom. Pårørende fikk en egen elektronisk link til undervisningsopplegget, som også inneholder nyttige tips til hvordan pårørende kan støtte deltakeren. Datainnsamling ble avsluttet i mai 2024, og analyser pågår nå. Etter avsluttet datainnsamling, fikk alle deltakerne som ble trukket til å være kontrollpersoner i studien, også tilbud om å delta på kurs.

Prosjektleder: Ingelin Testad

Prosjektkoordinator: Martha Therese Gjesten

Brukerrepresentant: Anne Torsvik Henriksen

Forskningspersonell: Ann-Cecilie Hopøy, Stine Wenzel, Nina Ailin Mæland, Torunn Gudmestad, Mona Halvorsen, Martine Kajander.

Kursledere: Vigdis Vagle, Bjørg Bjørkelund, Reidun Krøger, Grethe Øvrebø

Prosjektperiode: 2019-2024. Finansiert av EU Joint Programme for Neurodegenerative Diseases (EU-JPND).

RADAR-AD: Bruk av sensorer, mobiltelefon og andre teknologiske metoder for kartlegging av utvikling av Alzheimers sykdom

Økt bruk av bærbare enheter og smarttelefoner, har ført til en rivende utvikling i mulighetene til å vurdere helsen hjemmefra. I dette EU-prosjektet samlet vi helsedata ved hjelp av hjemmebasert teknologi hos personer med Alzheimers sykdom, mild kognitiv svikt og personer uten hukommelsesproblemer. Denne informasjonen ble sammenlignet med opplysninger fra vanlig undersøkelse på sykehus/hukommelsesklinikk. Prosjektet ble ledet av King's College London.

Internasjonal prosjektleder: Dag Årslund

Prosjektleder SESAM: Martha Therese Gjesten

Studiesykepleier: Ann-Cecilie Hopøy

Prosjektperiode: 2021 – 2025. Finansiert av EU Innovative Medicines Initiative (EU-IMI).

Sensing mobility and 4Mvideo E-sport for motivating physical activity for rehabilitation and preventive exercise purpose

I dette prosjektet gjennomfører deltakerne fysisk aktivitet med moderat intensitet i 30 minutter hver dag. Deltakerne får utdelt en «sittesykkel» og et nettbrett som spiller av videoer som viser en sykkelrute deltakeren har valgt. Data om treningsaktiviteten samles ved å bruke en sensor som er festet til sykkelen og appen som er installert på nettbrettet, og som gir motiverende tilbakemelding

på gjennomført aktivitet. Pasienter som er innlagt på ulike sykehusavdelinger blir spurt om å være med. Hensikten med prosjektet er å

- finne ut om et hjemmebasert digitalt treningsopplegg kan øke den fysiske kapasiteten og bedre livskvaliteten hos eldre som har en funksjonssvikt knyttet til sykdom
- finne ut nytteverdien og brukernes opplevelse om bruk av denne digitale løsningen for trening

Prosjektledere SESAM: Dag Årsland og Martha Th. Gjestsen

Studiesykepleier: Ann-Cecilie Hopøy

Prosjektperiode: 2022 – 2025. Finansiert av EU Ambient Assistive Living (AAL).

APGeM

Hovedformålet med APGeM er å etablere sammenheng mellom genotype og fenotype i tidlige stadier av Alzheimers sykdom (AD), Lewy-legeme demens og Parkinsons sykdom. Det er gjort store genetiske studier der nye genetiske risikofaktorer er identifisert. Med nye store kohorter og avansert statistikk utviklet av forskerne bak denne studien er det nå mulig å kombinere genetiske risikofaktorer med tidlig demensdiagnostikk for å få et helhetlig bilde av hva som skjer fra begynnelsen av demenssykdom. APGeM er et samarbeid mellom ledende miljøer innen genetikk, MR/PET, grunnforskning og klinisk forskning i Europa. **SESAM samarbeidspart.**

Prosjektleder: Tormod Fladby (AHus)

Prosjektperiode: 2014-2025. Finansiert av NFR og EU (JPND).

DemGene - genetikk ved demenssykdommer

Målet er å identifisere genvarianter som ser ut til å virke inn på sykdomsutvikling. Det skal utvikles en infrastruktur for genetisk demensforskning i Norge. **SESAM samarbeidspart**

Prosjektkoordinator: Ole Andreassen

Prosjektperiode: 2014-2024. Finansiert av Regionalt forskingsfond, Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse, NFR, EU finansiering

Assessment of the Novel Neuronal Synuclein Disease Staging System in Stratifying Dementia with Lewy Bodies Patients

Prosjektleder: Dag Årsland

Prosjektkoordinator: Maria Camila Gonzalez

Prosjektperiode: 2023 -2025. Finansiert av Michael J. Fox Foundation

4.2.2. Nasjonale og regionale prosjekt

Prosjektfinansiering skjer enten lokalt fra SESAM, regionalt fra Helse Vest, eller fra nasjonale organisasjoner. For prosjekter som innebærer inklusjon av deltakere, så skjer det enten nasjonalt eller i Helse Vest.

Online Assessment of Lifestyle Factors on Cognitive Performance – PROTECT Norge

PROTECT Norge er en innovativ studie ved at all datainnsamling foregår på internett. I studien følges friske personer over en ti-års periode. Deltakere registrerer seg selv på www.protect-norge.no, og gjennomfører årlige tester på kognisjon og mental helse, i tillegg til informasjon om livsstilsfaktorer, medisinske og demografiske forhold. Dette vil gi oss verdifull informasjon om risikofaktorer for utvikling av kognitiv svikt, og hva som kan hjelpe hjernen med å holde seg frisk lenge. Per 2024 var det omkring 5500 norske deltakere med. Studien gjøres i samarbeid med University of Exeter.

Prosjektleder: Ingelin Testad

Prosjektperiode: 2018 – 2029. Finansiert av University of Exeter og Blidensolfondet.

PROTECT Norge - Optimal modelling strategies for longitudinal multivariate cognitive data

Dette postdoktor prosjektet er en del av PROTECT Norge studien og skal utvikle modeller for god utnyttelse av data som samles inn ved kognitive tester, mental helse, livsstilsfaktorer, medisinske og demografiske forhold.

PostDoc: Anastasia Ushakova

Prosjektperiode: 2021 – 2024. Finansiert av Helse Vest RHF.

ASLEEP - Feasibility of a digital sleep promotion in ageing, sub-threshold insomniacs

I dette doktorgradsprosjektet brukes data fra PROTECT Norge cohorten for å undersøke om internett-basert adferdsterapi for personer som er 50 år og eldre, og som har registrert søvnproblemer, kan ha nytte av en slik intervensjon. Gjennomførbarhet av selve intervensjonen undersøkes også. Datainnsamling avsluttet, analysearbeid pågår.

PhD-kandidat: Jon Arild Aakre (University of Exeter)

Hovedveileder: Ingelin Testad

Prosjektperiode: 2021 – 2024. Finansiert av SESAM og University of Exeter.

RoboCare: Effectiveness, efficiency, uptake and use of a smart robot in care homes: A cluster randomised trial and implementation study

Dette forskningsprosjektet undersøker om bruk av en digital løsning for å ivareta personer som bor på sykehjem sitt behov for aktiviteter, og sosial kontakt med pårørende og venner kan føre til økt livskvalitet. Personer på et sykehjem vil få tilbud om å bruke en smart robot og evaluere om bruken påvirker graden av ensomhet, nevropsykiatriske symptom og livskvalitet. Sykehjemspersonal på sykehjem, samt pårørende vil få opplæring og innføring i bruk av roboten, og deres erfaring med bruken vil bli evaluert gjennom intervjuer etter utprøving av den digitale møteplassen.

Prosjektansvarlig: Ingelin Testad

PostDoc: Martha Therese Gjesten

PhD-kandidat: Lise Birgitte Holteng (UiB)

Prosjektperiode: 2021 – 2028. Finansiert av Helse Vest RHF og Stiftelsen DAM gjennom Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Demensstudien på Vestlandet (DemVest)

Denne studien er et stort regionalt, nasjonalt og internasjonalt forskningsprosjekt som har pågått siden 2005, der ca. 260 personer med mild demens er inkludert. Demensdiagnose er differensiert på Lewy-legeme demens (DLB), Alzheimer's demens og Frontallapsdemens (FTD). Personene har gjennomgått et årlig klinisk og nevrobiologisk undersøkelsesprogram. Datainnsamling er avsluttet, analysearbeid pågår.

Prosjektleder: Dag Årsland. Prosjektperiode: 2005 – 2030. Finansiert av Helse Vest RHF (t.o.m. 2017) og Nasjonalforeningen for folkehelsen (2018).

Dementia with Lewy-bodies. A Norwegian longitudinal multicenter cohort-study as part of the European Dementia with Lewy-bodies Consortium (NOR-DLB)

Europeisk multisenter DLB studie. > 20 sentre, 11 land. Etter harmonisering av studieprotokoller i deltakende land, fokuserer man nå på å identifisere biomarkører og kliniske diagnostiske kriterier. N=>1200.

Prosjektleder: Dag Årsland.

Forskningssykepleiere: Rita Y. Noreid og Ann-Cecilie Hopøy

Prosjektperiode: 2018 – 2026. Finansiert av Blidensolfondet.

Anthocyanins: A new approach to prevention of dementia? (ACID)

Vi vil i denne studien undersøke om antocyaner gitt som kapsler, kan ha en positiv effekt på viktige hjernefunksjoner hos personer som har økt risiko for å utvikle demens. Studien vil også gi oss kunnskap om antocyaners virkning på kolesterol, betennelsesfaktorer og andre faktorer som er involvert i utviklingen av demens. Datainnsamling er avsluttet, analysearbeid pågår.

PhD-kandidat (UiS): Khadija Khalifa

PhD-kandidat (UiS): Øystein Kallevåg

Prosjektleder: Dag Årsland

Prosjektperiode: 2017 – 2025. Finansiert av Nasjonalforeningen for folkehelse og Blidensolfondet.

Effect of purified anthocyanin supplements in older adults at risk for dementia (ACID): focus on the circulatory system, neurogenesis and epigenetics. Identification of the neurogenesis-associated mechanisms mediating anthocyanin-dependent cognitive improvement in a population at risk for dementia

I dette postdoktorprosjektet gjøres det in Vitro vurdering av dannelse av nye nevroner i blodprøver tatt av deltakere i ACID studiekorhorten, for å forstå hvilke mekanismer som er involvert i beskyttelsesprosessen som antocyaner har på hjerneceller.

PostDoc: Chiara de Lucia

Prosjektperiode: 2021 – 2024. Finansiert av Helse Vest RHF.

Dementia Disease Initiation (DDI)

Dette prosjektet er et nasjonalt initiativ for å samkjøre protokoller og å utnytte pasientgrunnlaget på tvers av regioner til felles formål – alle helseregioner er representert. Prosjektet ledes av Tormod Fladby ved Ahus. I tillegg til å samarbeide om allerede innsamlede data fra tre store regionale prosjekter, DemVest, Trønderbrain, MCI-OG (Ahus) i prosjektet, gjennomføres en ny og omfattende datainnsamling av personer med kognitiv sykdom i tidlig fase. Data og biobank skal systematiseres, og målet er å utvikle forskningen omkring bio-markører (billeddiagnostikk, blod og spinalvæske).

Prosjektleder SESAM: Professor Dag Aarsland. **SESAM samarbeidspart**

PhD-kandidat (UiB): Arne E. Nakling

Forskningssykepleiere: Reidun S. Meling og Rita Y. Noreid

Prosjektperiode: 2012 - 2030. Finansiert av Helse Vest RHF, NFR og Blidensolfondet.

An individualized disease severity index for prodromal dementia: a multi-biomarker and deep learning approach

I dette doktorgradsprosjektet skal det utvikles et rammeverk for å sette en risk skår for utvikling av Alzheimers sykdom for personer som har subjektiv kognitiv svikt og mild kognitiv svikt. Ved å kombinere data fra flere kohorter vil man anvende dyp læring (maskinlæring), og utvikle en individuell risk skår basert på flere biomarkører.

PhD-kandidat: Solveig Hammonds (UiS)

Hovedveileder: Alvaro Fernandez Quilez

Prosjektperiode: 2020-2025. Finansiert av Helse Vest RHF.

Developing a Phase 2 Clinical Trial Platform for The Treatment of Alzheimer's Disease

Dag Årsland fikk med denne brede satsingen tilslag på Helse Vest sin utlysning «Strategisk satsingsområde: Klinisk behandlingsforskning». Formålet med midlene er at de skal medvirke til å sikre forskningsaktivitet i helseforetakene, og øke produktiviteten, kvaliteten og nytten av forskningen.

Målet med prosjektet er å etablere en plattform med infrastruktur for effektiv gjennomføring av kliniske studier mot Alzheimers sykdom og andre demenssykdommer. Vi vil bruke digitale hjelpemidler så langt som mulig i rekruttering og monitorering av effekt.

Prosjektansvarlig: Dag Årsland

Prosjektperiode: 2020 – 2024. Finansiert av Helse Vest RHF.

The Norwegian Anti-dementia Drug Trial Platform (NORADD-TP): A nationwide trial platform of symptomatic and disease-modifying anti-dementia compounds

Det etableres en plattform for kliniske studier for sykdomsmodifiserende behandling, der prøves ut to ulike medisiner for behandling av Alzheimers sykdom i lokale helseforetak i alle landets helseregioner.

Prosjektansvarlig: Dag Årsland

Prosjektkoordinator: Stine Wenzel

Prosjektperiode: 2022 – 2026. Finansiert av KLINBEFORSK.

ANeED studien: A phase IIa multicentre randomized controlled double blind clinical trial to demonstrate clinical efficacy on cognitive, neuropsychiatric and functional outcomes of Ambroxol in New and Early patients with prodromal and mild Dementia with Lewy bodies

Dette er en nasjonal legemiddelstudie som ledes av prof. Arvid Rongve fra Helse Fonna HF. Det skal undersøkes om legemidlet ambroxol har effekt demens som skyldes Lewylegemesykdom. 8 sentre i Norge deltar. **SESAM samarbeidspart**

Prosjektleder SESAM: Dag Årsland

Studiesykepleier: Rita Y. Noreid

Prosjektperiode: 2021 – 2026. Finansiert av KLINBEFORSK.

PROGRESS-AD studien: Studien vil undersøke om studiemedisinen GSK4527226 kan bremse utviklingen av Alzheimers sykdom

Dette er en klinisk fase II studie for personer med tidlig Alzheimers sykdom. Hensikten med studien er å finne ut om studiemedisinen GSK4527226 kan redusere hukommelsestapet og tapet av

gjennomføringsevnen til hverdagslige gjøremål, noe som vanligvis ses ved tidlig Alzheimers sykdom (AD), og om studielegemiddelet er trygt og godt tolerert. Det er tett samarbeid med sykehusapoteket, forskningsposten, leger på hukommelsespoliklinikken/SESAM og MR-avd.

Prosjektleder og studielege: Audun Osland Vik-Mo.

Studiesykepleiere: Ann-Cecilie Hopøy (koordinator) og Reidun Sikveland Meling. **Sponsor:** GlaxoSmithKline (GSK).

Dementia research in Norway - Use of research networks and communication in funding processes

I dette doktorgradsprosjektet skal vi beskrive hvordan kliniske demensforskere opplever at nettverksarbeid og tilpasset kommunikasjon påvirker finansiering av demensforskning. Disse analysene vil beskrive situasjonen i Norge og sammenligne dem med tilsvarende forskningsaktiviteter i EU og USA. Prosjektet inngår en forskningsgruppe som skal se nærmere på finansiering, rekruttering og digitalisering av demensforskning.

PhD-kandidat: Peter Fusdahl (UiB)

Hovedveileder: Geir Sverre Braut

Prosjektperiode: 2022-2024. Finansiert av SESAM.

Legemiddelbruk hos personer med demens - effekt på innleggelse i sykehjem og overlevelse

I dette doktorgradsprosjektet skal det analyseres data fra Reseptregisteret, dødsårsaksregisteret, Fastlegeregisteret, Kommunalt pasient- og brukerregister (KPR) og Norsk pasientregister (NPR) samt Statistisk sentralbyrå. Det skal også inngå en kontrollgruppe som skal hentes fra folkeregisteret (skattedirektoratet). Resultatene fra studien vil kunne gi en oversikt over dagens forskrivningspraksis av legemidler mot demens blant fastleger og spesialister og grad av samhandling i helsetjenesten. Videre vil studien kunne gi ny og viktig kunnskap om mulige sammenhenger mellom bruk av psykofarmaka og tid til innleggelse i sykehjem og/eller død hos personer med demens

PhD-kandidat: Torunn Gudmestad Øvrebø (UiB)

Hovedveileder: Ragnhild Djønne Østerhus

Prosjektperiode: 2021-2025. Finansiert av Helse Vest RHF.

Nordic-Japan multidomain interventions for healthy aging and prevention of dementia and disability (NJ-fingers)

Gjennom prosjektet vil man identifisere personer som har økt risiko for å utvikle demens, og dermed kan dra nytte av forbyggende tiltak. Det skal brukes store datasett fra studier gjennomført i Sverige, Finland, Norge og Japan, og gjøre en sammenlikning mellom de nordiske landene og Japan i hvilke biologiske mekanismer som har en rolle i demensutvikling, slik at man kan drive målrettet forebygging.

Internasjonal prosjektleder: Miia Kivipelto, Karolinska Institutet i Sverige

Lokal prosjektleder: Dag Årslund

Prosjektperiode: 2022 – 2024. Finansiert av NordForsk.

4.2.3. Lokale prosjekt

Prosjektfinansiering skjer enten lokalt ved SESAM, eller fra nasjonale organisasjoner. For prosjekter som innebærer inklusjon av deltakere, skjer i Helse Stavanger sitt nedslagsfelt.

En studie av bivirkninger og biologiske effekter av AvailOm, et omegabasert kosttilskudd

Sunn aldring defineres som prosessen med å utvikle og opprettholde funksjon som muliggjør velvære/livskvalitet hos den eldre delen av befolkningen. Flere faktorer kan påvirke denne prosessen, som for eksempel kroniske sykdommer, aldersbetingede forandringer, kosthold og fysisk aktivitet.

I dette prosjektet vil vi studere bivirkninger og relevante biologiske og kliniske effekter av et nytt kosttilskudd, AvailOm, som inneholder en kombinasjon av L-lysinsaltformulering av EPA og DHA.

Prosjektleder: Dag Årslund

Prosjektmedarbeidere: Silje Kvernberg og Nicolas Castellanos

Learning and coping with dementia - User experiences form an educative intervention in early stage dementia

Det overordnede målet med dette doktorgradsprosjektet er å undersøke hvordan hjemmeboende personer med demens i tidlig fase mestrer sin sykdom, belyst gjennom deltakelse på Demensskolen (en intervensjon bestående av en 12-ukers brukerskole for personer med demens), gjennom 3 delstudier; 1) brukernes erfaringer med å få informasjon og kunnskap om demens 2) observasjon av læreprosessen og gruppedynamikk i forbindelse med brukerskole og 3) påvirkning av brukerskole på nevropsykiatriske symptomer hos personer med demens og pårørendebelastning for pårørende til personer med demens.

Prosjektleder: Ingelin Testad

PhD-kandidat (UiB): Martine M. Kajander

Prosjektperiode: 2018 – 2024. Finansiert av Stiftelsen DAM gjennom Nasjonalforeningen for folkehelsen. Avsluttet prosjekt, disputerte desember 2024. <https://www.helse-stavanger.no/om-oss/nyheter/disputas-helsefremming-og-mestring-for-personer-med-demens/>

Demensvennlig Rogaland

Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Rogaland fylkeskommune, Nasjonalforeningen for folkehelsen i Rogaland og SESAM. Hensikten er å undersøke hvilken innvirkning kampanjen Et mer demensvennlig samfunn, som har blitt implementert i 14 kommuner i Sør-Rogaland i regi av Nasjonalforeningen for folkehelsen, har hatt for personer med demens og deres pårørende. Kampanjen innebærer opplæring av ansatte i privat og offentlig næring (butikker, apotek, drosje etc.) og studien vil også undersøke hvordan de som har mottatt opplæring har erfart og nyttiggjort seg av denne kunnskapen.

Prosjektleder: Ingelin Testad

Prosjektmedarbeidere: Martine Kajander, Kristin Marie Aas Nordin, Mona Halvorsen, Hilde Rydland Marianayagam, Torunn Gudmestad Øvrebø, Grethe Østebø, Brita Halsne, Elin Thuen, og Bjørg Bjørkelund.

Prosjektperiode: 2021-2024. Finansiert av Rogaland fylkeskommune via Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Differentiating early neurodegenerative diseases to improve prognosis (ProLBD)

ProLBD er en 10-årig prospektiv longitudinell kohortstudie med overordnet mål om å utvikle diagnostiske algoritmer for identifisering og differensiering mellom demens med Lewy legemer og Parkinson sykdom (fellesbetegnelse LBD) i tidlig fase. Samarbeidsprosjekt mellom SESAM og NKB.

Prosjektmedarbeidere: Veslemøy Frantzen.

Prosjektleder: Guido Alves (NKB).

Prosjektperiode: 2018 – 2028. Finansiert av Helse Vest RHF.

Clinical significance and predictive power of blood-based markers of Alzheimer's disease pathology in a large Norwegian population-based cohort.

Ved å bruke data fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT), undersøker prosjektet nye statistiske metoder og metodikken som kan implementeres for en påfølgende fase III klinisk studie.

PhD-kandidat: Diego Alejandro Tovar-Rios (KU Leuven, Belgia)

Hovedveileder: Dag Årsland

Prosjektperiode: 2024 – 2026. Finansiert av SESAM (Blidensolfondet).

Neural networks dysfunction: From resting-state electroencephalography to dementia diagnosis

Dette doktorgradsprosjektet har som mål å gi robuste biomarkører fra elektroencefalografiske signaler (EEG) ved å bruke validerte og automatiske arbeidsflyter for EEG-kurering og analyse i store og heterogene data fra flere forskningssentre over hele verden. Vi vil analysere hvordan kombinasjonen av ulike typer informasjon fra EEG kan påvirke den diagnostiske nøyaktigheten for ulike sykdommer som fører til demens.

PhD-kandidat: Alberto Jaramillo-Jimenez (UiS)

Hovedveileder: Kolbjørn K. Brønnick

Prosjektperiode: 2021-2023. Finansiert av Helse Vest RHF. Avsluttet prosjekt, disputerte august 2024.

<https://www.helse-stavanger.no/fag-og-forskning/kompetansetjenester/regionalt-kompetansesenter-for-eldremedisin-og-samhandling-sesam/nyheter/disputas-analysering-av-hjernesignaler-for-tidlig-identifisering-av-demens/>

Better information, better decisions: Towards multi-modal integration of dementia biomarkers

I prosjektet sammenlignes og valideres hvile-EEG (rsEEG) hos personer med etablert demensrelatert nevropatologi og klinisk diagnose, gruppert etter biomarkører som amyloid, tau, nevrodegenerasjon, APOE4-gen og mild kognitiv svikt.

Postdoc: Alberto Jaramillo-Jimenez

Prosjektperiode: 2024 - 2026

Accuracy of blood-based biomarkers in diagnosing Alzheimer's disease in clinical practice

I dette doktorgradsprosjektet undersøkes om plasma biomarkører kan brukes til å diagnostisere Alzheimers demens hos pasienter i fastlegepraksis hvor fastlegen mistenker en mulig demens sykdom. Det skal beregnes den positive og negative prediktive verdien av plasma p-tau181, p-tau217 and p-tau231 og analyseres om plasma glial fibrillary acidic protein, β -amyloid 42 to β -amyloid 40 ratio og neurofilament light gir ytterlig diagnostisk nøyaktighet.

PhD-kandidat: Anita Lenora Sunde (UiB)

Hovedveileder: Audun Osland Vik-Mo

Prosjektperiode: 2022-2025. Finansiert av Helse Vest RHF.

[Nyhetssak ABBA GP crop 2024-03-12 Stavanger Aftenblad - 12-03 - 2024 8.pdf](#)

Forekomst, risikofaktorer og prognose ved delirium på sykehus

Formålet med prosjektet er å studere delirium hos akutt innlagte pasienter på Stavanger universitetssjukehus (SUS) som er 65 år og eldre. Demens er en risikofaktor for delirium og delirium kan være en risikofaktor for demens. Det har vært forsket lite på årsakene til delirium og sammenhengen mellom delirium og demens. Vi vet heller ikke nok om hvorfor noen får delirium og andre ikke. Delirium er trolig underdiagnostisert ved sykehuset og denne studien kan bidra til økt fokus og oppmerksomhet på, samt bedre håndtering av, en viktig tilstand som medfører betydelig ubehag og risiko for pasientene og stor ressursbruk for helsevesenet. Prosjektet ledes fra SESAM, med mange samarbeidende avdelinger på SUS.

Prosjektgruppe: Ane Djuv, Anne Katrine Bergland, Ragnhild D. Østerhus, Audun Osland Vik-Mo, Lene Frotveit, Maria Mong,

Prosjektleder: Dag Årsland

PhD-kandidat: Mathias Nikolai Petersen Hella (UiB)

Hovedveileder: Anne Katrine Bergland

Prosjektperiode: 2022-2025. Finansiert av Helse Vest RHF.

Connecting the dots: Utforskning av hvordan samspillet hjerne-muskel kan føre til demens

Prosjektet skal avdekke sammenhenger mellom muskelhelse og kognitiv funksjon i sammenheng med demens. Målet er å styrke eksisterende kunnskap for hvilken rolle denne sammenhengen spiller for sykdomsutviklingen. Prosjektet har som mål å utforske mulige sammenhenger mellom sarkopeni (muskellavmattelse) og Alzheimers sykdom, samt rollen til lav muskelmasse som en tidlig markør for demensutvikling. Håpet er at forskningen kan føre til forbedret diagnostikk og til å finne nye, forebyggende strategier og terapeutiske tilnærminger til demensutfordringen.

Postdok: Miguel Borda

Prosjektperiode: 2024 – 2026. Finansiert av Nasjonalforeningen for folkehelsen.

4.3. Forskningssamarbeid og forskningsnettverk

SESAM har over flere år utviklet et tett og omfattende samarbeid med ledende forskningsgrupper, både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

4.3.1. Lokalt forskningssamarbeid

Lokalt er det avgjørende for SESAM å ha et godt forskningssamarbeid med avdelinger som har klinisk aktivitet innad på Stavanger universitetssjukehus, især ved avdeling alderspsykiatri og geriatrik seksjon. Det er videre etablert et samarbeid med flere avdelinger, da særlig Mottaksklinikk og radiologisk avdeling på Stavanger universitetssjukehus og Nasjonal kompetansetjeneste for bevegelsesforstyrrelser (NKB) gjennom flere prosjekt. Administrativ og strategisk støtte og veiledning får SESAM fra forskningsavdelingen på sykehuset.

SESAM samarbeider også med andre lokale offentlige instanser og med næringsliv. Innenfor satsingen på e-helse er SESAM med i Norwegian Smart Care Cluster. Klyngens formål er å bidra til innovasjon, utvikling og kommersialisering av nye løsninger innen velferdsteknologi.

Det er viktig for økt kvalitet i forskning og utdanning ved SESAM at våre forskere konkurrerer og samarbeider med de beste i Europa.

4.3.2. Lokalt forskningsnettverk

For å styrke praksisnær forskning i helse- og omsorgstjenesten driver SESAM et nettverk for forskningssykehjem, kalt FOKUS. Hovedformålet med nettverket er å forbedre livene til personer med demens i sykehjem. Målet er å skal øke mengden og kvaliteten av forskning som skjer i sykehjem. Nettverket legger til rette for:

- Forskning i helse- og omsorgstjenesten
- Aktivt samarbeid - Brukermedvirkning og med-forskerskap
- Forskning initiert av praksis
- Tilbakeføring av ny kunnskap til praksis
- Kompetanseheving innen forskning i sykehjem og hos helsepersonell i sykehjem

Nettverket bygger på samarbeidet med King's College London, som i 2012 etablerte Care Home Research Network (CHRN). Begge nettverk ledes av SESAM-senterleder, professor Ingelin Testad. FOKUS ble opprettet i 2016 og inkluderer sykehjem i Helse Stavanger HF sitt nedslagsfelt. Ingrid Langeland er administrativ koordinator for nettverket, og forskningsarbeidet koordineres av Lise Birgitte Holteng. I løpet av året har nettverket hatt møter hvor faglige problemstillinger og aktuelle forskningsprosjekter har stått på agendaen. I 2024 har SESAM begynt arbeidet med å utvide nettverket til å omfavne sykehjem i hele Helse Vest og dermed blir et regionalt nettverk.

4.3.3. Regionalt forskningssamarbeid

SESAM skal være drivkraft og et knutepunkt for regionale samarbeidsprosjekter innen ulike forskningsområder. Gode samarbeidsrelasjoner i Helse Vest RHF har vært avgjørende for å få dette til. Gjennom effektiv bruk av nåværende ressurser, kombinert med stor forskningsaktivitet, har SESAM etablert forskningssamarbeid med blant andre Haraldsplass Diakonale Sykehus (HDS), Helse Bergen HF/Haukeland universitetssjukehus (HUS), Høgskulen på Vestlandet og Helse Fonna HF. Professor og nevrolog Halvor Næss, (HUS), er ansatt som koordinator i 20 % stilling for å etablere og drive nettverk for slagforskning i Helse Vest RHF. Med de strategiske forskningsmidlene fra Helse Vest, bygges det nettverk og kompetanse regionalt. Vi er med i- og leder flere kliniske studier med regional forankring; NOR-DLB studien ledes for eksempel av SESAM, mens ANeED studien ledes fra Helse Fonna HF.

4.3.4. Nasjonalt forskningssamarbeid

Nasjonalt er SESAM med som en drivende kraft for utvikling av flere store nasjonale samarbeidsprosjekter innen demensforskning, der man samarbeider aktivt med Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse, gjennom registerstudien «Kvalitets- og forskningsregister i alderspsykiatri (KVALAP)» og SHAPE. Videre er demensforskningsmiljøet på AHUS, og Norsk senter for forskning på mental helse (NORMENT), Universitetet i Oslo (UiO) også sentrale samarbeidspartnere. Gjennom KLINBEFORSK tildeling, vil det nasjonale samarbeidet ytterligere forsterkes, der alle regionale helseforetak er representert.

SESAM koordinerer og driver Nasjonalt forskningsnettverk innen e-helse, finansiert av Nasjonal samarbeidsgruppe for helseforskning i spesialisthelsetjenesten (NSG). Nettverket bygger på PROTECT Norge, og har som mål å skape gode samarbeids-relasjoner som bidrar til kompetanseheving, bedre koordinering og styrking av internettbaserte studier for å forebygge demens.

4.3.5. Internasjonalt forskningssamarbeid

Internasjonalt samarbeid er viktig for utvikling og spredning av kunnskap. SESAM har gjennom lang tid utviklet et tett og omfattende samarbeid med internasjonalt ledende forskningsgrupper i Norden, Europa, USA og Sør-Amerika. Dette er et uttrykk for et høyt ambisjonsnivå, som aktive bidragsytere for å løse felles problemer og utfordringer, og utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet. Vi har blant annet Memorandum of Understanding (MoU) med King's College London og University of Exeter.

I 2024 var det igjen gledelig å møtes på SESAMs årlige internasjonale forskningsseminar, som en del av SESAM-festivalen. Det var rekordstor deltakelse, med forskere fra University of Exeter, King's College London og SESAM presenterte for hverandre, og PhD-kandidater fra forskningsmiljøene hadde posterpresentasjon.

4.4. Studentarbeid

SESAM bistår med veiledning på professor- og postdoc-nivå av PhD-kandidater, ved utvikling av fagnettverk og etablering av fagutvikling- og forskningsprosjekter. Gjennom 2024 har 13 PhD-kandidater med ulik faglig bakgrunn vært helt eller delvis tilknyttet SESAM gjennom ansettelse og/eller veiledningsressurser. Se prosjektoversikt for nærmere beskrivelse av prosjektene.

Oversikt over PhD-kandidater, med ansettelsessted og affiliert utdanningsinstitusjon:

- Arne E. Nakling, SESAM / UiB
- Martine Kajander, SESAM / UiB. Disputerte desember 2024.
- Jon Arild Aakre, SESAM / Exeter
- Solveig Hammonds, SESAM / UiS
- Alberto Jaramillo Jimenez, SESAM / UiS. Disputerte august 2024.
- Khadija Khalifa, SESAM / UiS
- Peter FUSDahl, SESAM / UiB
- Lise Birgitte Holteng, SESAM / UiB
- Anita Sunde, SESAM / UiS
- Diego Alejandro Torva Rios, SESAM / UiS
- Anita Sunde, SESAM / UiB
- Torunn G. Øvrebø, SESAM / UiB
- Mathias Nikolai Petersen Hella, SESAM / UiB

Disputas 23.08.2024, Alberto Jaramillo Jimenez

Disputas 18.12.2024, Martine Kajander

4.5. Kurs og kompetanseavdelingen

Det har vært stor aktivitet i kurs- og kompetanseavdelingen i 2024. Vi har nå 23 forelesere fra 7 ulike faggrupper, noe som gir en god bredde i hva vi kan tilby kommunene. ABC- satsningen har vært viktig, og nå har vi forelesninger med ulike tema fra alle disse 6 permene innen: Demensomsorgens ABC, Eldreomsorgens ABC og Musikkbasert miljøbehandling. Vi har også tema for ansatte med ulik bakgrunn i kommunehelsetjenesten innenfor forskjellige sider av personsentrert omsorg. Likedan dekker vi områder innen eldremedisin som geriatri, alderspsykiatri. I 2024 skjer det en revidering av permen psykiske sykdommer i eldre år som er planlagt ferdig til høsten. Første seminar vil vi tilby våren 2025.

4.5.1. Kursvirksomhet

Vi har i 2024 kun hatt fysisk oppmøte ved seminarene, og med 17 seminar og 2 informasjonsmøter har det møtt 390 deltakere på seminar og deltakere fra 5 kommuner på informasjonsmøter.

På de to permene av demensomsorgens ABC, Perm 1 og 2 har det deltatt 340 personer. Det er på 5 ulike seminar hvor vi også tilbyr et ekstra seminar i pannelappdemens med 15 deltakere. Innholdet i de andre seminar er: Sykdomslære innenfor tema demens, perspektiver på demens, personsentrert omsorg med de ulike modeller.

På eldreomsorgens ABC har det vært følgende deltakere på de ulike permene:

Aldring og omsorg: 11 deltakere

Geriatri: 24 deltakere

Psykiske sykdommer i eldre år: (Permen her er under revidering)

Musikkbasert miljøbehandling: Ikke nok deltakere i 2024.

Undervisning i utredningsverktøy er også et tilbud vi har til kommunene. Her er det gjennomgang av kartleggingsverktøy for å vurdere ADL funksjoner, symptomer på depresjon, atferdsendringer, delir og kognitive funksjoner.

Instrumenter som blir gjennomgått er: Cornell, NPI, KDV, CAM, PADL, pårørende intervju, Qualid, BARS, klokke test og MMS.

Etter oppdrag er det blitt undervist i:

Basal demensutredning, et heldagskurs i Hå kommune.

Likedan er det blitt undervist en hel dag på Kleppheimen i følgende tema:

1. Hva er APSD, årsak, forekomst
2. Tolke signaler, forstå forvarsel: MM prinsipper, Grunnelementer i funksjonsstøttende Kommunikasjon.
3. Organisering av avdeling, tilrettelegge miljø
4. Avmakt, redd på jobb, hva trenger personalet? TID modell, forskjell mellom fakta og følelser, TMA, organisering, trening og veiledning

Demensomsorgens VIPS

Demensomsorgens VIPS er en modell for å implementere og opprettholde personsentrert omsorg i sykehjemsavdelinger og hjemmetjenester.

VIPS er en oppsummering av alle sidene av personsentrert omsorg:

V - alle mennesker har samme verdi, uavhengig av alder og kognitiv funksjon

I - omsorgen er individuelt tilrettelagt

P - å ta perspektivet til personen med demens, se verden slik personen med demens ser den

S - et støttende sosialt miljø

SESAM har arrangert VIPS- kurs for ca. 40 deltakere i Sandnes kommune i 2023.

Marte Meo metoden i demensomsorgen veilederutdanning

Marte Meo er en kommunikasjonsbasert og løsningsorientert veiledningsmetode som bruker video for å belyse og illustrere temaer til bruk i påfølgende veiledning.

SESAM har etablert Marte Meo utdanning, veileder v/ Marte Meo supervisor Hilde Rydland Marianayagam. Marianayagam er lokal ressursperson ved SESAM.

4.5.2. SESAM-konferansen

Strålende sol, engasjerte deltakere og dyktige forelesere: De årlige SESAM-dagene gikk av stabelen på Clarion Hotel Energy 13.-16.mai 2024. SESAM-dagene har "Livet er aldrig" som gjennomgangstema for internasjonal forskningsdag, fagdagene og WiseAge-dagen.

På SESAM-fagdagene fikk vi blant annet høre Ellen Rønning-Arnesen, statssekretær i Helse- og omsorgsdepartementet, fortelle om stortingsmeldingen “Felleskap og mestring”, Peter Bekkhus-Wetterberg, overlege på Hukommelsesklinikken ved Geriatrik avdeling på Oslo universitetssykehus, foreleste over temaet “Minoriteter- status og utfordringer”, og Bjørn Bjorvatn, professor ved Institutt for global helse og samfunnsmedisin ved Universitetet i Bergen, presenterte Søvn og søvnproblemer hos eldre. Dag Årslund, professor ved SESAM og Kings College, presenterte siste nytt fra forskning.

Et variert program var det også på parallellsesjonene med temaer som osteoporose, fallforebygging, ensomhet og depresjon hos eldre, hørsel og kognitiv svikt. Nytt av året var egen internasjonal parallellsesjon. Dette var en del av den første internasjonale konferansen om demens og skrøpeligheit, med foredrag fra verdensledende forskere innenfor fagfeltet. Målsetting for å samle eksperter innen dette fagfeltet, var å utvikle globale retningslinjer for å forebygge skrøpeligheit ved demens. Miguel Borda, spesialist i geriatri og forsker ved SESAM, ledet denne delen av konferansen.

Målet med fagdagene er å formidle ny kunnskap og gi inspirasjon til arbeidet med eldres helse i alle deler av helsetjenesten. Denne årlige konferansen er en møteplass for utvikling av faglige nettverk og en mulighet til å skape bedre samhandling. Eldremedisin er sammensatt, og helsesvikt må ses i et helhetlig perspektiv. Derfor har programmet stor bredde og søker både å gi faglig oversikt og presentere konkrete erfaringer fra vår helseregion.

Utdeling av Linda Buettners praksispris og publikumspris er fast program på dag 2 av konferansen. Årets utdeling markerte 10 år med praksispris og senterleder Ingelin Testad gjorde stas på samtlige vinnere fra alle årene med praksispris. De ble presentert, både på scenen og ved poster i salen. SESAM ønsker å framheve gode tiltak for personer med demens, og praksisprisen er viktig for å anerkjenne den gode jobben som gjøres og inspirere andre til å se muligheter der de er.

Praksisprisen 2024 gikk til Fredheim omsorgssenter i Dovre kommune for bidraget “Digital demensverden”, et digitalt “tryllebord” som aktiviserer og engasjerer brukerne på ulike måter, samtidig som det gir en opplevelse av mestring og fellesskap.

“Den gode dagen på Treffpunktet” ved Olga Marie Torsvik og Mona Ø. Kyllingstad, vant publikumsprisen. Treffpunktet er et dagaktivitetstilbud i Klepp kommune som gir innhold i hverdagen og forebygger passivitet og ensomhet.

Omtrent 200 deltakere fra mange ulike kommuner i regionen deltok på fagdagene, og tilbakemeldingene viste at omtrent 90 % opplevde konferansen i helhet som bra eller veldig bra. Faglig var innholdet relevant for arbeidsplassene deltakerne representerte: *“Flere sesjoner var særdeles interessante for jobben min, samt budskapet ble veldig godt formidlet”.*

Konferansen er en viktig arena for hele vår region hvor våre ressurspersoner er med på å velge aktuelle tema og forelesere. Likedan er de med i ledelsen av parallellsesjoner. Viktig å ha en slik møteplass hvor fag og sosialt samvær med kollegaer er sentralt.

Vi sier oss godt fornøyd med gjennomføringen av årets fagdager på Clarion Hotel Energy, og tar med oss både gode tilbakemeldinger, forbedringsmuligheter og aktuelle forslag til tema i planleggingen av neste års konferanse.

4.5.3. Faglunsj

SESAM arrangerer ukentlig faglunsj i samarbeid med geriatrik poliklinikk og alderspsykiatrisk poliklinikk med i gjennomsnitt ca. 26 tilhørere, fysisk og digitalt. Forelesere og tilhørere er bredt tverrfaglig og tverrsektorielt sammensatt og kommer både fra spesialisthelsetjeneste, universitet og høyskole, primærhelsetjenesten lokalt og regionalt og WiseAge-medlemmer i vårt erfaringspanel for forskning.

Det ble arrangert 19 faglunsjforedrag i vårhalvåret og 15 i høsthalvåret i 2024. Forskere fra SESAM bidrar jevnlig med innlegg på faglunsj. I 2024 stod forskere for 19 av faglunsjforedragene.

4.6. Fagnettverk

SESAM skal drive, utvikle og delta i samhandlingsarenaer og fagnettverk innen eldremedisin og samhandling. Nettverksbygging og samhandling skal prioriteres i alle aktiviteter. Hensikten med fagnettverk er å støtte lokale fagutviklingsbehov, utvikle samhandlingsrelasjoner, gi faglig støtte for spesielle funksjoner samt støtte implementering av nasjonale føringer. Dette gjøres i form av likemannsarbeid, erfaringsutveksling tilpasset lokale forhold, ressurser og muligheter.

Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjeneste (USHT) i regionen er i denne forbindelse viktige samarbeidspartnere. Utviklingssentrene er en nasjonal satsing, og hovedmålet er å være pådriver for kunnskap og kvalitet i sykehjem og hjemmetjenester.

SESAM har drevet eller deltatt i følgende fagnettverk:

4.6.1. Fagnettverk innen eldremedisin/eldreomsorg i Helse Førde HF

I 2024 hadde vi fagdag i fagnettverket 11.04.2024 for region Sunnfjord. Fagdagen var i samarbeid med diabetessjukepleier Svanhild Solheim og diabetesforbundet. USHT tilbyr saman med Helse Førde

og Diabetesforbundet grunnopplæring i diabetes, blodsuktermåling og insulininjeksjonar. Målet er bidra til at eldre med diabetes får god behandling og oppfølging i dei kommunale helse- og omsorgstenestene, i tråd med ny Fagprosedyre for diabetes. Grunnopplæringa ynskjer vi å tilby regionalt for å nå flest mogleg. Målgruppa er tilsette i den kommunale helse- og omsorgstenesta.

I Sunnfjord vel vi å legge grunnopplæringa til fagdag i Fagnettverket eldremedisin/eldreomsorg, med eit utvida fokus på tavle som metode i kvalitetsarbeid. Vi inviterer derfor særleg leiarar og tilsette med ansvar for fag- og kvalitetsarbeid i samlinga i Sunnfjord.

Program:

- Grunnopplæring om diabetes, blodsuktermåling og insulininjeksjonar for helse- og omsorgspersonell ved Svanhild Liseth Solheim, diabetessjukepleiar ved Nordfjord sjukehus.
- Tavlemøte som metode i kvalitetsarbeid, med døme frå spesialisthelsetenesta, heimetenestene og sjukeheim.

I tillegg var det eigne samlingar for Nordfjord og Sogn, 2 ulike dagar. Vi velger i planlegginga å være oppmerksame på kva som rører seg og behov som dukkar opp. På den måten treff tema det personalet i kommuner og sjukehus arbeider med og er opptatt av. Vi er veldig bevisst på at vi ikkje lager for mange dagar der folk skal ut av arbeid. Dette blir stadig viktigare når det er manglande arbeidskraft dei fleste stader.

På samlinga i Førde/Sunnfjord var det godt oppmøte og vi fekk gode dialogar, både om diabetes opplæring og tavlemøte. Vi var omlag 80 personer tilstade.

4.6.2. Fagnettverk dagtilbud for personer med demens og yngre personer med demens, Helse Stavanger HF

Nettverket drives i samarbeid med alderspsykiatrisk poliklinikk ved Hilde Rydland Marianayagam og geriatrik poliklinikk ved Siri Ueland, hvor begge har en rolle i 20% stilling som ressurspersoner i SESAM, knyttet til undervisningsavdelingen ved Berit Lode Helland og Kristin Aas Nordin.

Målgruppen er helsepersonell ansatt i kommunehelsetjenesten i Helse Stavanger, som driver dagtilbud for personer med demens, og som jobber med yngre personer med demens.

Planlagt møteaktivitet er en gang i året. Møtet var 17.01.24 med over 30 deltakere til stede.

Etter informasjon fra SESAM ved Kristin Aas Nordin og Martha Therese Gjestsen var tema dagtilbud «Inn på tunet» fra Torvholen gård ved Marit og Arthur Salte. Vi fikk en flott presentasjon om hvordan dagtilbudet fungerer og planer fremover for gården som ligger i Klepp kommune. Her kunne de fortelle at det også jobbes med interkommunalt samarbeid. Vi hadde videre et interessant foredrag med tema Nærnettverket til yngre personer med demenssykdom ved Håkon Sivertsen fra NTNU, basert fra en rapport fra levanger kommune.

4.6.3. Fagnettverk utredning og oppfølging etter demensdiagnose, Helse Stavanger HF

Nettverket drives i samarbeid med Siri Ueland ved geriatrik poliklinikk og Kristin Aas Nordin ved SESAM.

Nettverket har vært drevet siden 2008. Målgruppen er helsepersonell ansatt i kommunehelsetjenesten i Helse Stavanger sitt nedslagsfelt, som jobber med utredning og oppfølging av personer med demens.

Planlagt møteaktivitet er en gang i året. Ingen møter i dette nettverket i 2024. Det planlegges møte i samarbeid med USHT, hvor de kaller inn til møte. Dette møte vil bli i løpet av våren 2025.

4.6.4. Fagnettverk for miljøterapi i Helse Fonna

Den 11.06.2024 var første møtet i det nyoppstartede miljøterapi nettverk for kommunene i Helse Fonna-området. Til stede var tverrfaglig personal som arbeider i Fitjar, Sveio, Vindafjord og Karmøy kommune. Personal og leder fra eldremedisinsk poliklinikk var også til stede.

Kristin Nordin koordinator i SESAM, åpnet første møtet. Vi fikk en liten innføring i noe av alt arbeidet SESAM er involvert i. Avdelingsleder for eldremedisinsk poliklinikk og sengepost Doreen Halleland presenterte eldremedisinsk poliklinikk.

Overlege Arvid Rongve ble invitert til å holde innlegg om hvorfor ikke medikamenter er første valgte behandling ved adferdsforstyrrelser og psykiske symptomer med demens (APSD). Tove Synnøve Lode, regional ressursperson for SESAM, hadde innlegg om nasjonal faglig retningslinje om demens.

Kort oppsummert:

- Nasjonalfaglige retningslinjer og aktuelt lovverk skal brukes som en rød tråd gjennom hver samling.
- Det ble bestemt at møtested ruller. På neste møte i september skal vi på besøk til Fitjar kommune, og i november besøker vi Sveio kommune.
- Første møte brukte vi tid til å bli kjent, forventningsavklaring og videre plan med tema. Tema for neste møte er APSD, og i november tar vi for oss personsentrert omsorg.

Foto: Synnøve Skarpenes

4.7. Samarbeid og utviklingsarbeid (komite, arbeidsgrupper og planarbeid)

4.7.1. Fag- og Strategidagen i Helse Førde HF

Torsdag 31.10.24 vart det gjennomført fagdag i geriatri på Førde Sentralsjukehus i skikkeleg haustvær. Så passa stygt vær at ikkje alle turte å ta ut den dagen.

På trass av dårleg vær blei det på nytt ein flott fagdag med gode tilbakemeldingar i etterkant. Dei siste åra har fagdagen blitt godkjent til klinisk stige i Sjukepleiarforbundet og som kurstimar i legeforeninga.

Fagdagen er blitt godt kjent i miljøet og det var god påmelding. I år var det samla 80 – 85 personar i auditoriet og 30-35 følgde fagdagen digitalt. Av digitale tilhøyrarar var det fleire plasser det satt kollegaer samla og følgde undervisninga. Eit mål for fagdagen er å ha fokus på den eldre pasienten i spesialisthelsetenesta og å bygge kompetanse. Fleire sjukehusavdelingar var representert på fagdagen. Tema i år var Delirium med geriater Leiv Otto Watne frå A-Hus, Oslo.

Kristin Aas Nordin frå SESAM og Hilde Rydland Marianayagam frå alderpsykiatrisk poliklinikk- SUS, hadde foredrag om miljøtilrettelegging i forhold til delirium og demens. Den akutt sjuke gamle med funksjonssvikt og fall var tema ved Eirik H. Søreide og Stine Voll Aasen. Siste tema for dagen var eldre og kreftbehandling – kvifor er det annleis? Nienke De Glas arbeider som kreftlege på Førde sentralsjukehus og har interesse for tema. Ho har doktorgrad i tema eldre og kreftbehandling frå Nederland. Fagdagen blei avslutta med å markere opning av geriatriisk avdeling i Helse Førde

Administrerende direktør Arve Varden hadde høgtideleg opning med snorklipping og fin helsing. “Det er viktig å stoppe opp i dag og glede oss over det vi har oppnådd etter mange års arbeid med fagutvikling, utdanning av helsepersonell og organisasjonsutvikling i geriatri. Det er først no når sengene vert drivne med stor fagkompetanse og gjennomtenkt tilbod, at pasientane får fullt utbytte”, sa Arve Varden i talen sin.

Avdelingssjef for medisinsk klinikk Laila Haugland og geriater Paal Naalsund kom også med helsing i forbindelse med opning av ny sengepost.

4.7.2. Ledernetverk for geriatri og alderspsykiatri i Helse Vest RHF

Dette ledernetverksmøtet har vært arrangert i mange år med unntak av 2020, da vi måtte avlyse grunnet koronarestriksjoner.

Tidligere år har vi vært 15-20 personer på nettverksmøtet, men de to siste årene har vi passert 30 deltakere og måtte finne et større møterom enn søsterhjemmet på Haraldsplass diakonale høgskole.

Nettverket som er for ledere i geriatri og alderspsykiatri i Helse Vest, hadde møte 21. november 2024 i Bergen under ledelse og planlegging av avdelingssjef Silvia Einan Mæland, senterleder ved SESAM Ingelin Testad, seniorrådgivere/ressurspersoner Kristin Aas Nordin og Karin Smedvig. Kristin Aas Nordin var møteleder og innledet om aktiviteten på SESAM innen forskning, formidling og nettverksarbeid.

Det var representanter fra alle fire helseforetak med til sammen 34 deltakere. Ledere for fag og forskning i de ulike helseforetak er målgruppen for dette møte, og veldig fint å ha med Helse Førde, Helse Bergen, med Haukeland universitetssjukehus (HUS) og Haraldsplass diakonale sjukehus (HDS), Olaviken alderspsykiatriske sykehus, Helse Fonna, Helse Stavanger med representanter fra geriatri og alderspsykiatri.

Halvor Næss, regional ressursperson i SESAM i Helse Bergen, oppsummerte dagen på en flott måte. Det arrangeres årlige møter i nettverket, og neste møte planlegges til 23.oktober i 2025.

Kjell Matre er leder for Fagråd for geriatri på HUS og snakket om oppretting av geriatriisk seksjon. I første omgang er målet å starte en akutt geriatri sengpost samt utdanne geriaterne. Det er laget en hjemmeside, og det arbeides med retningslinjer som det viser seg å være lite av ellers i landet. Akuttforløpet er opp og går. Det jobbes også for bedre samhandling med primærhelsetjenesten.

Kathan A-Asawy kunne fortelle at en geriatrik sengepost er nær forestående. Sengeposten skal ha åtte senger for akutt geriatri og seks senger for eldre med infeksjonssykdommer. Han viste til at delir er et økende problem på avdelingene og kan delvis ha sammenheng med at pasienter flyttes fra en post til en annen. Dette kan en geriatrik seksjon bøte på.

Direktør Angeltvedt ved Olaviken alderspsykiatriske sykehus kunne fortelle at ombyggingen nå er ferdig. Døgnavdelingen er igjen i full drift. Det er bygget moderne, verdige skjermingsenheter med adgang til frisk luft. Et intensivt ambulant team reiser til sykehjem med problempasienter. Å forebygge delir eller behandle delir er viktig. Olaviken alderspsykiatriske sykehus har vunnet en matomsorgspris blant annet på grunn av mer appetittlig moset mat til pasienter med svelgbesvær. Det er startet et forskningsprosjekt med oransje belysning som kan bidra til redusert agitasjon og mani hos pasienter tilbøyelig for delir. Studien er randomisert.

Ragnhild Skogseth er forskningsleder ved geriatrik seksjon på HDS. Hun er særlig aktiv når det gjelder demensforskningsdelen av Neuro-SysMed (finansiert av Forskningsrådet). På HSD gjør de utredning av 600 demenspasienter i året. Hun poengterte at prognosen ved demens er individuell og at det er stor overlapp mellom ulike demenstilstander. Stratifisering av pasienter med demens er viktig nå som det kommer behandling. Anti-amyloidbehandling er godkjent i Europa, men ikke ennå i Norge. Hun fortalte om flere av studiene hun er leder for.

Dag Aarsland redegjorde for forskningsaktiviteten ved SESAM. Det er viktig med biomarkørstudier for å velge rett behandling. Det er mange lovende medisiner under utprøving i verden. Han fortalte om en rekke prosjekter ved SESAM: A) Delirprosjekt ved DLB. 4AT. B) EEG biomarkørstudie. C) MR for påvisning av atrofi av ansiktsmuskulatur. Atrofi kan si noe om prognose. D) Skrøpeligheidsstudie. E) Blåbærkapsel-studie taler for bedre prognose hos pasienter med høy inflammasjon. F) Predictionstudien: hjemmebasert demensdiagnostikk blant annet med digitale tester. Fingerprickblodtest. G) AI tolkning av MR. Mobile små MR maskiner. H) ABBA-GP: blodprøvedagnostikk av demens hos fastleger. I) Gjenbruksmedisiner og kosttilskuddsstudier.

Eva Søgner fra Helse Førde kunne fortelle at den nye høyblokken er ferdig, og at fem geriatrisenger deler etasje med ortopedisk avdeling. Det er planer om ortogeriatrisk satsing. Hun fortalte at den geriatriske satsingen i Førde startet med geriatrik poliklinikk, og at det i 2019 ble opprettet en sengepost for geriatriske hjertepasienter. Geriatrik seksjon i Førde ønsker å bidra til utdanning i geriatri. Eva fortalte at seksjonen opplever økende respekt og etterspørsel fra andre avdelinger.

Siste foredragsholder var avdelingsleder Halleland fra Helse Fonna. Hun fortalte at det gjøres en samlokalisasjon av geriatri og alderspsykiatri. Først ble poliklinikkene sammenslått. Dette har vært utfordrende fordi to ulike kulturer nå må samarbeide tettere. Geriatriske og alderspsykiatriske sykepleiere reiser ved behov ut til sykehjem for å bistå i behandlingen av utfordrende pasienter. Seksjonen arrangerer også delir-undervisning.

4.7.3. Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjeneste i Vest (USHT)

Senter for omsorgsforskning Vest skal bidra til å styrke praksisnær forskning og utvikling, drive forskningsformidling overfor kommunene og utdanningssektoren, samt bidra til kompetanseheving i omsorgssektoren. I den forbindelse driver senteret et nettverk på tvers av utviklingssentrene for sykehjem og hjemmesykepleie i regionen. Vi har nært samarbeid med USHT.

Representant fra Statsforvalter ved Bjørg Odland har vært deltaker på disse møtene de siste to årene sammen med USHT Sør-fylket og USHT Nord-fylket. Siri Ueland og Kristin Aas Nordin har deltatt fra SESAM på samarbeidsmøtene. Vi har samarbeid med USHT Bergen om ABC- seminar. Vår ressursperson i Helse Førde Greta Gard Endal har nært samarbeid med USHT i Helse Førde.

4.7.4. Samarbeid med Nasjonalforeningen for folkehelsen

Nasjonalforeningen for folkehelsen i Rogaland og Nasjonalforeningen Stavanger demensforening har i en årrekke hatt et utstrakt og godt samarbeid med SESAM. Målet er sammen å spre kunnskap om demenssykdom og om tilbud til personer med demens og deres pårørende. Et viktig tiltak i den forbindelse er et felles informasjonsmøte. Dette ble arrangert i september, og her er Kristin Aas Nordin med i planleggingen av møtet og deltar sammen med Stavanger demensforening. Jon Arild Aakre representerte SESAM på høstens møte med tema fra sin forskning.

I 2024 hadde vi også som tidligere, samarbeid med demensforeningen om en publikumskveld dagen før vår regionale konferanse.

4.7.5. Nasjonale og lokale høringer

SESAM har deltatt i møter i regi av Stavanger kommune for ny handlingsplan vedrørende demens, gjeldene fra 2024-2027. Deltaker var Kristin Aas Nordin. Det ble også i sendt inn høring fra SESAM på forelagt handlingsplan.

4.7.6. Årlig møte i forbindelse med leverandøravtale ABC

SESAM har vært representert i referansegruppen for ABC- arbeidet i regi av Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse fra 2011-2021. Dette arbeidet innebar revisjon av Eldreomsorgens ABC som består av permene Demensomsorgens ABC, perm 1 og 2, 1) Aldring og omsorg 2) Psykiske sykdommer i eldre år (tidligere Alderspsykiatriens ABC) og geriatri. Nå revideres permene psykiske sykdommer i eldre år. Den nye permene er ferdig sommeren 2024. Kristin Aas Nordin var SESAM sin representant i referansegruppen disse 10 årene.

SESAM er representert på møte med alle arbeidsplasser i de ulike fylker i Norge som har leverandøravtale med Aldring og helse i ABC-arbeidet. Ingrid Langeland, Hilde Rydland Marianayagam, Siri Ueland representerte sine poliklinikker dette året og Kristin Aas Nordin, SESAM på et to-dagers seminar på Gardermoen i november 2024.

4.7.7. Samarbeid med Statsforvalteren

Vi har hatt tett samarbeid med Statsforvalteren i Rogaland siden oppstart av SESAM i 2011. Det er jevnlig møter to ganger i året med tema Demensplan 2025 og samarbeidsarenaer.

I november var det samarbeidsmøte vedrørende ABC- satsningen i Rogaland. Her var Aldring og Helse, Statsforvalter, USHT, Nord- og Sør-fylket og SESAM med på møtet.

Statsforvalteren var også medarrangør på vår WiseAge-dag 2022 og 2023. Fra 2024 er statsforvalteren også med i programkomiteen for SESAM-dagene, og planleggingen startet høsten 2023.

4.7.8. Samarbeid med Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning

SESAM har samarbeidet med Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning i forbindelse med vår årlige 2-dagers fagkonferanse. Dette samarbeidet har blitt utvidet til å gjelde internasjonal forskningsdag og WiseAge-dagen. Samarbeidet har vært meget godt også i 2024.

4.7.9. Samarbeid med lokalt fagmiljø

SESAM har et nært samarbeid med alderspsykiatrisk poliklinikk, geriatrisk poliklinikk, alderspsykiatriske sengepost C1 og akutt geriatrisk sengepost 1A. I poliklinikkene har vi ansatte som også har 20 % stillinger i SESAM ut juni-2024, noe som gir et nært samarbeid med kort vei fra problemstillinger til løsninger. Etter at disse avtalene er avsluttet, bidrar fortsatt flere av sykepleierne med undervisning på ABC-kurs og likedan reiser ut til kommuner og holder VIPS-kurs.

Vi er samlokalisert med poliklinikkene, noe som gjør at vi også i SESAM nyttiggjør oss kompetansen fra de ansatte i for eksempel nettverksarbeid, fagutvikling og forskningsprosjekt. De ansatte på poliklinikkene og også på sengepostene, får tilbud om deltakelse på våre kurs. På SESAM-konferansen har vi gitt gratis plass til to-tre ansatte per avdeling, totalt 13 plasser som ble benyttet på SESAM-dagene i 2024.

4.7.10. Verdigrunnlag

I all vår aktivitet og spesielt innenfor forskning, legger vi stor vekt på etikk og etisk refleksjon. Sykehusets visjon «Vi skal fremme helse, mestring og livskvalitet» er styrende for arbeidet vårt, og vi har i denne sammenheng sett behov for å formulere et verdigrunnlag for SESAM. Formålet er å ivareta den eldre og sårbare pasienten og vise at hensynet til menneskeverdet alltid er mer fundamentalt enn ønsket om mer kunnskap. Etisk vurdering og refleksjon skal med i alle faser av våre prosjekt. Etikk er også et viktig tema i vår forskerskole for brukere. Et eget verdidokument er utarbeidet og tilrettelagt for SESAM ved seniorrådgiver Arnfinn Fiskå og senterleder Ingelin Testad.

4.7.11. Samarbeid med kirken ved biskopen

Det ble i 2020 etablert et samarbeid med kirken ved biskop Anne Lise Ådnøy. I arbeidet har følgende personer vært med fra SESAM i 2024: Ingelin Testad, Arnfinn Fiskå, Kristin Aas Nordin og Hilde Rydland Marianayagam. I prosjektet inngår Bekkefaret menighet og St. Johannes menighet.

I 2023 startet vi med fokusgrupper ved Ingelin Testad og Mona Halvorsen og undervisning til sentrale personer i Bekkefaret menighet. Målet med arbeidet er å få en mer demensvennlig/eldrevennlig kirke/menighet. På undervisningen ved Kristin Aas Nordin og Hilde Rydland Marianayagam møtte 8 ansatte/frivillige.

Arbeidet er videreført i 2024 med fortsettelse av fokusgruppeintervju og samme opplegg knyttet til St. Johannes menighet, hvor 9 ansatte/representanter fra menighetsrådet møtte. Det har i løpet av høsten 2024 vært innlegg på eldretreff i Bekkefaret menighet ved Kristin Aas Nordin.

5. Medieoppslag

Her er et utvalg av våre mediesaker i 2024.

Ditt Bate nr. 2, 2024

Bo trygt hjemme-reformen

I 2030 vil det for første gang være flere mennesker over 65 enn under 18 år i Norge. Professor Ingelin Testad jobber for å finne gode løsninger på de nye utfordringene det medfører.

Ingelin Testad er leder for SESAM, regionalt senter for eldremedisin og samhandling ved Stavanger universitetssjukehus. – Vi må bidra alle sammen. Vi kan ikke forvente å opprettholde den samme standarden som nå, sier hun. – Men vi begynner i grunnen å få litt dårlig tid.

Nye utfordringer i en ny tid
Befolkningsutviklingen gir oss nye og andre utfordringer enn for bare et par tiår siden. I 2021 ble vi for første gang 1 million pensjonister her i landet. Vi er i ferd med å bli et aldrende samfunn, og aldersgruppen 80 pluss øker mest. Med aldersdommen kommer sykdom og skrapelighet, ernæringsproblematikk og ensomhet. Og det er allerede mangel på faglært helsepersonell.

For å møte utviklingen har regjeringen lansert en reform som skal gjøre det trygt for eldre å bo hjemme lenger. Vi vet at de fleste eldre vil klare seg selv og bo hjemme så lenge som mulig. Derfor må det utvikles boligløsninger

og boformer som gjør at eldre opplever trygghet i eget hjem og stimuleres til å være sosialt aktive og deltakende i nærmiljøet. Det handler om fellesskap og mestring, og om frivillighet, ikke tvang.

Fire hovedsatsinger
Reformen har fire hovedsatsingsområder: Levende lokalsamfunn, tilpasset biltilbud, kompetente medarbeidere, og trygghet for brukerne og støtte til de pårørende. – Reformen er tverrsektoriell, forklarer Ingelin Testad.

– Det handler ikke bare om helse, reformen involverer praktisk talt hele livsløpet. Måletingen er at eldre skal kunne bo i egen bolig lengst mulig, hvis de vil. Men da må vi jo også spørre: Hva er en trygg hverdag og god alderdom?

Ingelin Testad peker på ulike dimensjoner for velferd og livskvalitet knyttet til reformen: Helse og grunnleggende fysiologiske behov, trygghet og respekt, identitet og samhengighet, mestring, selvstendighet og meningsfulle aktiviteter.

viteler. Momenter som inkluderende nærmiljø, universell utforming og aldersvennlig transporttilbud vil naturligvis spille inn.

– Eldre trenger digital opplæring, møteplasser, fysisk aktivitet, de må inviteres inn i prosessene som angår dem, sier Ingelin Testad. – Vi må jo ta disse tingene med oss når vi planlegger for en bedre alderdom.

Da er det også viktig med avklaring av roller og forventninger. De eldre og deres pårørende må ha trygghet for at fellesskapet stiller opp når det er behov for det. Men hva skal kommunen og helsevesenet bidra med? Hva kan frivilligheten bidra med? Hva kan de eldre og deres pårørende selv bidra med? Og får de lov til å velge dette?

– Dette krever samhandling og samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten, helse- og omsorgstjenestene, og de eldre og deres pårørende, sier Ingelin Testad med smittende engasjement. Hun ser for seg et omsorgspartnerskap

Dette er SESAM
SESAM ble opprettet av Helse Vest i 2010 for å styrke samhandling, forskning og fagutvikling, nettverksbygging og undervisning innen fagfeltet eldremedisin. Eldremedisin omfatter fysiske, psykiske og sosiale forhold som kan oppstå i forbindelse med akutt sykdom, ved behandling av kroniske lidelser, rehabilitering og ved livets slutt.

» Senterleder Ingelin Testad har sammen med sine rundt 60 medarbeidere bygd et forsknings- og formidlingsmiljø i verdensklasse.

som en mulig modell for dette, hvor de ulike aktørene kan bidra med det de kan best.

Friskere enn før
Visst er utfordringene mange, men professor Ingelin Testad er også opptatt av å peke på alt som er positivt og de mange mulighetene endrede forutsetninger faktisk gir.

– Vi lever lenger, og vi er friskere enn før, sier hun. – Dette er et resultat av et velfungerende helsevesen. Det er helt vanlig med 20 år eller mer som frisk pensjonist. To av tre pensjonister klarer seg helt uten behov for hjelp fra fellesskapet. Bare syv prosent av alle eldre har behov for sykehjemsplass. Og en av fire går ut av tiden uten å ha vært alvorlig syke overhodet. Vi har jo aldri hatt det så godt som nå poengterer Ingelin Testad.

Omsorgspartnerskap og velferdsteknologi
Myndighetene legger opp til at velferdsteknologi skal løse mange av

utfordringene. Mye taler for at slik teknologi vil kunne bli svært nyttig for både de eldre selv, deres pårørende og helsepersonell. Ingelin Testad ser også for seg et omsorgspartnerskap der eldre, pårørende og helsepersonell i fellesskap er aktive i utviklingen og yteisen av tjenestene.

– I et omsorgspartnerskap vil familien kunne være en reell del av organiseringen. Dermed blir det også lettere å identifisere åndelige og eksistensielle behov som er av betydning for helse og livskvalitet.

– Fantastiske muligheter!
Hovedsatsingsområdene i reformen må være høyaktuelle også for boligutviklere, tror Ingelin Testad, som er opptatt av at folk engasjerer seg og bidrar. – Det gir jo fantastiske muligheter! sier hun. – For eksempel for boligutviklere, som vil kunne bidra helt konkret til reformen ved å tilrettelegge for levende lokalsamfunn, sosiale møteplasser og fysisk aktivitet.

Dette er SESAM-dagene
SESAM-dagene er Norges største internasjonale konferanse om eldremedisin. I mai hvert år samles ledende forskere, helsepersonell, politikere og samfunnsengasjerte personer i Stavanger for å dele kunnskaper, erfaringer og forskningsnyheter, og utvikle faglige nettverk. Årets konferanse hadde temaet «Livet er aldring».

Les mer på www.sesamdagene.no

Saken fortsetter på neste side!

Ditt Bate nr. 3, 2024

✦ Martha Therese Gjesten hos SESAM forsker på ulike typer hjelpe-teknologi, men understreker at teknologi ikke kan erstatte mennesker på alle områder.

sier hun. Nå finnes det også mange muligheter til å være aktiv uten å forlate huset.

– Ønsker du å ta en sykkel tur i London eller New York, så kan du gjøre det hjemme i stuen, sier hun. SESAM tester ulike kombinasjoner av videoteknologi og fysisk aktivitet for å redusere ensomhet og styrke den fysiske formen.

Ved siden av den trygghets-teknologien som rørerlegger, elektriker og alarmselskapene tilbyr, finnes også personlig trygghetsteknologi for personer med ulike former for funksjonsnedsettelse, for eksempel trygghetsalarm i klokke eller smykker, slik at man raskt kan komme i kontakt med noen og få hjelp dersom uhellet er ute.

Det er også mulig å rigge huset med sensorteknologi, alarmer, varsling

og overvåking, digitalisering av nøkler og temperaturregulering, sporingsteknologi, automatiske medisindispensere og så videre, forteller Martha.

Kartlegging

SESAM har også utprøvd såkalte «wearables», som klokker, sko, smykker og annet, for å kartlegge hva folk klarer i hverdagen. Mange kan for eksempel si at de kan sette inn i oppvaskmaskinen og lage mat selv. Så kan det skje små endringer over tid som den enkelte ikke selv registrerer – men det gjør teknologien.

– På den måten kan vi gå inn med hjelp tidligere, sier Martha. – Og kanskje forebygge ytterligere funksjonsfall, slik at det er mulig å bo lenger hjemme. Dette er ennå på forskningsstadiet, men generelt kan god informasjon bidra til at man kan bo hjemme lenger.

En app for alt

Teknologien og hjelpemidlene blir stadig mer bruker- og miljø-vennlige, til hjelp for oss både praktisk og hygienisk. Et fellestrekk ved de tingene som Liv Bjørnsen, Ole Kro, Mads Husveg og Martha Therese Gjesten har vist oss, er at det er en app for alt. Akkurat det kan i mange tilfeller utgjøre en barriere for eldre mennesker i dag, som alle er født i en mekanisk og analog tidsalder.

Kommende generasjoner vil neppe ha store vanskeligheter med å forstå seg på og betjene slike hjelpemidler. Men i stedet for en app for alt mulig, ønsker Ole Kro og Mads Husveg seg kun én app for alt, altså en form for toppstyring som samler funksjonene på ett sted. De tilhører smart-telefon- og app-generasjonen, og vil garantert kunne dra nytte av både trygghets-, mestrings- og velværeteknologi når den tid kommer.

Ingen universaloppskrift

All teknologi må brukes rett og i samforståelse med den som trenger og skal bruke den.

– Teknologi kan heller ikke erstatte mennesker, sier Martha, som understreker at det ikke finnes noen «one size fits all», der for eksempel alle over 60 år eller alle med hjertesvikt bruker de samme hjelpemidlene.

– Det må tilpasses den enkelte. Men det dreier seg uansett om å innrette seg smart med det som passer for deg. Det gir trygghet ikke bare for den enkelte, men også for familie og pårørende.

Vil oppdage Alzheimers tidlig:

– Det verste man kan gjøre i min situasjon, er å gjemme seg vekk

John Kristian Løland og Anne Marit Kvaley er veldig åpne om hvordan Alzheimers, som de har fått, påvirker dem.

STAVANGER: John Kristian Løland (76) nekter å la sykdommen ødelegge humøret hans. Nå er han med i et banebrytende forskningsprosjekt som skal gjøre det enklere å påvise Alzheimers.

Malika Normann
malika.normann@stavispost.no

– Når jeg prater med fremmede plier jeg bane å si at «derrenes nå har jeg Alzheimers, så det betyr jeg glemmer litt», sier John Kristian Løland, og smiler.

Løland fikk påvist Alzheimers i fjor, men kona Anne Marit Kvaley (77) så de første tegnene allerede i 2021.

– Det var noen øyeblikk han begynte å glemme eller sure med ting han alltid hadde vist før, sier Kvaley.

Men det var en spesiell episode som gjorde at hun ringte legen.

I 2022 var parret i en begravnelse. De hadde lagt merke til barnet barnet til den avdøde, en liten

gutt, som var veldig lei seg. – Flere timer etter at vi hadde kommet hjem fra begravelsen, reagerte John Kristian på at den lille gutten gråt. Han ble usedvanlig emosjonell, forteller Kvaley.

Hun sier reaksjonen var så uventet og så mye større enn det som ville vært naturlig for mannen, at hun skjønte at noe måtte være galt.

Etter noen tester fikk de bekreftet at han hadde Alzheimers.

– Det verste var nok bekliden om at jeg ikke fikk kjøre bil lenger, sier Løland, som siden har blitt veldig god på å reise med elsykkel.

Ny forskning

Hos legen fikk Løland tilbud om å delta på noe helt nytt. En forskningsside som skal finne ut om en blodprøve som kan påvise Alzheimers, er nøyaktig nok til å kunne brukes i fastlegepraksis.

Studien foregår i hele Sør-Rogaland, og begynte først for Stavanger kommune i juni 2023, og for resten av sørløket 1. september 2023.

Så langt har 40 deltakere blitt med på blodprøve. Målet er å

finne blodprøve fra 200 pasienter.

Løland sa ja til å delta. I dag har over 100.000 mennesker i Norge demens, og over 400.000 er nær påtørende til noen med sykdommen. Antallet vil trolig doble seg i løpet av de neste tiene årene.

Regionalt kompetansesenter for eldremedisin og samhandling (SESAM) er ansvarlig for den nye forskningsstudien i Sør-Rogaland ARBA-GIP.

Anita Sundt, allmennlege og Ph.d. kandidat i SESAM, er med på å utforme og gjennomføre prosjektet.

– Det er viktig at studien blir kjent, sier hun.

I dag behøves en ryggmargsprøve eller en skanning av hjernen for å få påvist Alzheimers sykdom. Dette må du på forhånd for å få utført.

Moderne forskning har gjort det mulig å påvise sykdommen med en blodprøve, som kan utføres enkelt hos fastlegen.

Nå undersøkes det om prøven er nøyaktig nok til å kunne tas i bruk hos fastlegen.

– Bedre utredning vil være med på å bidra til bedre behandling, forklarer Sundt.

Alle fastleger i Sør-Rogaland er invitert til å være med på prosjektet og kan ta blodprøve av pasienter med mulig kognitiv svikt, dersom de ønsker å delta i studien.

Det langsigtede målet er å få på plass en lett tilgjengelig, nøyaktig

Dette er Alzheimers

- **Alzheimers sykdom** er en hjernesykdom som starter med at hjerneceller i områder ved tverngangene blir skadet og dør.
- **60 prosent** av personer med aldersdemens lider av Alzheimers sykdom, og det er den vanligste årsaken til demens.
- **Sykdommen** utvikler seg vanligvis langsomt over mange år, og redusert hukommelse er første symptom hos de fleste.
- **Andre symptomer** kan være manglende evne til å føre en samtale eller problemer med å utføre praktiske oppgaver, som å lage mat, betale regninger, holde orden på egne medisin eller å finne fram på nye steder.
- **Mange** blir passive, urolige og irritable, mens andre kan bli engstelige.

KILDE: HELSEBORGES NO

Dette er demens

- **Demens** er en fellesbetegnelse for forskjellige sykdommer eller skader i hjernen, og er ikke en naturlig side ved aldring.
- **Sykdommene** utvikler seg over tid og fører til økende endringer i hjernen.
- **Hukommelsesproblemer**, vansker med språk, orienteringsproblemer og vanskeligheter med daglige gjøremål er vanlig.

KILDE: NASJONALFORRENINGEN NO

og ikke-invasiv metode for å oppdage personer med Alzheimers tidlig – for så å ha behandling som bremser demensutviklingen klar.

Ønsker åpenhet

– Om blodprøven kan hjelpe de som kommer etter meg, er det veldig fint å vite at jeg har bidratt til den forskningen, sier Løland.

Han har ingen problemer med å være åpen om sykdommen sin.

– Det verste man kan gjøre i min situasjon, er å gjemme seg vekk, sier han.

Kona er helt enig.

– Jeg forstår ikke hvorfor man ikke skal være åpen om det, jeg tror det er viktig, sier hun. Selv om Løland har Alzheimers, så er han ikke demens. Dermed risikerer han å bli det, siden Alzheimers er den vanligste årsaken til demens.

Står i det sammen

Noen utfordringer i hverdagen blir større enn andre. Løland kan for eksempel ha problemer med å huske navn på folk og steder.

– Det betyr også at du må lete etter de rette ordene iblant, og at du reagerer på ting litt

annerledes enn før, minner Kvaley mannen om.

Mer rastløs har han også blitt, poengterer han.

– Jeg går ofte på tur med andre demenssyke, tar en kaffekopp med venner, og er generelt ganske aktiv, sier Løland.

Han har sportsbrikke i mobilen, en notatblokk i lomma og tiden han kunne bruke motorsaga er forbi. Men bortsett fra dette, lever Løland omtrent som før.

Kvaley sier det var en omstilling da mannen fikk Alzheimers, og som påtørende kjenner hun at hun kan bli sliten til tider.

Likvel er hun takknemlig for

at de tross alt har det veldig bra sammen.

– På en måte har vi denne sykdommen sammen, sier Kvaley, mens hun klemmer hånden til Løland.

Alle kan delta

Alle personer over 40 år, kan delta i forskningsstudien gjennom å kontakte fastlegen sin. Kravene er at personen har symptomer på begynnende kognitiv svikt.

Dette kan for eksempel være at hukommelsen, språket eller orienteringen er blitt dårligere.

– Blodprøven sendes til SUS, for den sendes videre til nevrologene i Sverige som er med på prosjektet, sier Sundt i SESAM.

Pasientene som tar blodprøven vil uansett få tilbud om standard demensutredning og svar på demens.

– I hjernen har vi mange proteiner, og for å avleke om man har Alzheimers sykdom så ser man etter såkalte proteinavleiringer i hjernen. Disse proteinene sendes ut i blodet, og det er dette blodprøven skal fange opp, forklarer Sundt.

Prosjektet skal fullføres i løpet av 2025.

Anita Sundt, allmennlege og Ph.d. kandidat i SESAM.

KILDE: EIVEN LUNDE

Rogaland legeförening
DEN NORSKE LEGEFORENING

Vårkursuken 2024

Nina T. Wikene
Leder Kurskomiteén

Et av de tidligste vårtegnene i Rogaland legeförening er den årlige kursuken i uke 6, hvor det arrangeres 2 dagskurs på 15 timer og ett kveldskurs på 20 timer på Clarion Hotel Energi i Stavanger.

I løpet av 4 dager kan ivrige allmennleger få hele 50 kurspoeng dersom en orker, eller kombinere vanlig jobb med kveldskurs og få 20 kurspoeng. I tillegg til viktige kurspoeng er det også en flott arena for å treffe nye og gamle kollegaer, og gode diskusjoner over en bedre to-retters middag eller en kaffekopp i pausen. I år var ikke værgudene helt enige i at det var vår, og det ble en del forsinkelser pga snø og glatte veier, men vi greide heldigvis å gjennomføre kursene uten problemer.

Først ut var emnekurset i Kognitiv svikt og demens, med 52 deltakere. Det var hovedsakelig lokale deltakere, men vi hadde også deltakere fra Nordkapp i nord og Lund i Sør. En del av foredragsholderne var tilknyttet SESAM (Regionalt kompetansesenter for eldre-medisin og samhandling). SESAM ble opprettet av Helse Vest i 2010 for å styrke samhandling, forskning og fagutvikling, nettverksbygging og undervisning innen fagfeltet, og det var tydelig at de som stilte som foredragsholdere hos oss brant for sitt felt. Kurset startet med en muntlig Trial making test B, og det var flere som kjente de måtte konsentrere seg for å holde tråden her. I løpet av kurset lærte vi om både utredning, behandling og oppfølging av demens, men også om forskjellige forskningsprosjekter som pågår lokalt. Det som gjorde størst inntrykk på kursdeltakerne var nok foredraget fra en pårørende til en dement ektemann, og hvordan livet hadde endret seg for hele familien. Det var flere tårevåte øyne i salen, og det er ikke tvil om at dette er en alvorlig sykdom som påvirker hele storfamilien.

På kvelden var det emnekurs i Hematologi med 35 lokale deltakere. Foredragene ble holdt av leger fra Avdeling for blod- og kreftsykdommer og barneavdelingen på SUS. Deltakerne fikk børstet støvet av gamle histologi-kunnskaper, og fikk grundig innføring i anemiotredning og forskjellige hematologiske kreftformer. Særlig nyttig var nok gjerne foredragene med kasustikkbaserte oppgaver hvor en fikk vurdert blodprøvesvar opp mot om det var en faktisk hematologisk sykdom og hva en evt burde utrede videre. Undertegnede sitter ikke igjen med at «hematologi er lett», men det har i hvertfall blitt litt lettere å holde tungen rett i munnen når de hematologiske blodprøvesvarene lyser rødt på skjermen.

Dagskurs nummer to var Emnekurs i Infeksjonsmedisin, med 63 deltakere fra store deler av landet, hvor foreleserne bl.a kom fra Infeksjonsmedisinsk avdeling på SUS, samt pensjonert kommuneoverlege i Sandnes.

Undertegnede fikk dessverre ikke tid til å delta på dette kurset selv, og var bare tilstede på de tre siste foredragene (som var svært bra). Tilbake meldingene fra alle jeg snakket med var at det hadde vært et svært godt og relevant kurs, som vi svært gjerne kan arrangere igjen.

«Det var et veldig interessant kurs, om alt fra uvi til nekrotiserende fascitt (gripende), antibiotikabruk, post-covid og personer som lever med hiv. Ikke minst morsomt om mikrobiologi! Hilsen anonym kursdeltaker».

Jeg vil avslutte med å takke alle som har vært på vårens kurs for at dere kom, det er alltid kjekt når dere er aktive, stiller spørsmål og kommer med tilbakemeldinger. Jeg håper at dere sitter igjen med ny og nyttig kunnskap som dere kan bruke i en travel fastlegehverdag.

Nå gleder vi i kurskomiteen oss allerede til høstens kurs i uke 39, og håper å se mange av dere der.

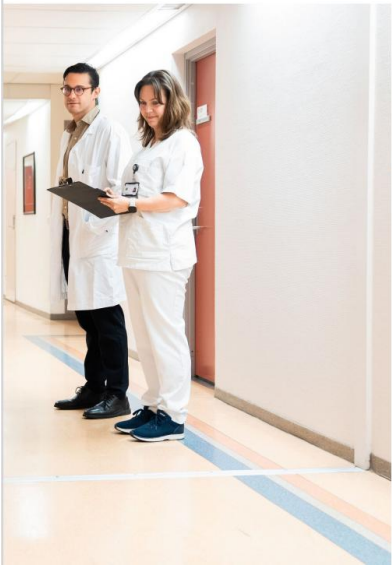

Foreleser Kathrine Osmundsen Helvig på Emnekurs i Kognitiv svikt og demens.

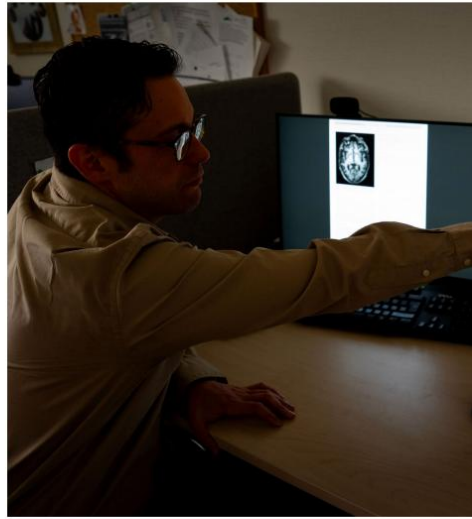

Nye demens funn:
Rask gange er bra for hukommelsen

Dag Årsland (65) jogger så ofte han kan til arbeid, tar kroppshevinger for dagen starter og svømmer flere ganger i uken. Likevel får professoren kjøft av kona.

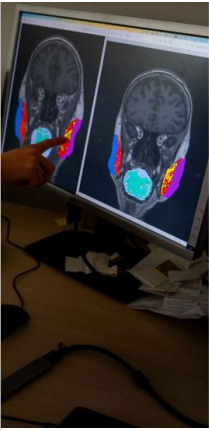
→ Doktor Mikael G. Børås, medisin for åndelige muskelsykdommer, vedlagt innleggsmail. FACEBOOK: JACOBSEN

→ Mikael G. Børås har en rekke opplysninger om demens, og har vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år.

→ Dag Årsland har en rekke opplysninger om demens, og har vært i kontakt med Mikael G. Børås i mange år. Årsland har også vært i kontakt med Mikael G. Børås i mange år. Årsland har også vært i kontakt med Mikael G. Børås i mange år.

→ Dag Årsland har en rekke opplysninger om demens, og har vært i kontakt med Mikael G. Børås i mange år. Årsland har også vært i kontakt med Mikael G. Børås i mange år. Årsland har også vært i kontakt med Mikael G. Børås i mange år.

regionale kompetansesentre for eldreomsorg og omsorgshjelp, som Børås.

Demensfunn
Mikael G. Børås har en rekke opplysninger om demens, og har vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år.

Demensfunn
Mikael G. Børås har en rekke opplysninger om demens, og har vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år.

Demensfunn
Mikael G. Børås har en rekke opplysninger om demens, og har vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år.

Demensfunn
Mikael G. Børås har en rekke opplysninger om demens, og har vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år. Børås har også vært i kontakt med Dag Årsland i mange år.

6. Ansatte

SESAM lederteam

Senterleder/professor Ingelin Testad

Forskningsleder/professor Dag Årsland

Fag- og administrativ koordinator Kristin Aas Nordin

Koordinator intervensjonsteam/postdok Martha Therese Gjestsen

Administrasjonskonsulent Helen G. Wigestrands

Seniorrådgiver Karin Smedvig

Regional ressurspersoner:

Greta Gard Endal, Førde sentralsjukehus

Siri Ueland, Stavanger universitetssjukehus

Hilde R. Marianayagam, Stavanger universitetssjukehus

Halvor Næss, Professor II, Haukeland universitetssjukehus

Fagkonsulent:

Ingrid Langeland

Forskningskonsulenter:

Nina Ailin Mæland

Mona Halvorsen

Forskningssykepleiere:

Reidun Meling

Ann-Cecilie Hopøy

Rita Ydstebø Noreid

Silje Meihack Kvernberg

Andrea Veen Nesse

Marie Christy Nunez

Maria Mong

Lene Frotveit

PhD-kandidater:

Lise Birgitte Holteng

Martine Kajander. Disputerte desember 2024.

Jon Arild Aakre

Alberto Jaramillo Jimenez. Disputerte august 2024.

Diego Alejandro Torva Rios

Solveig Kristina Hammonds

Peter Fredrik FUSDahl

Torunn Gudmestad Øvrebø

Mathias Nikolai Petersen Hella

Anita Sunde

Arne Nakling

Khadija Khalifa

Nicholas Castellanos
Øystein Kallevåg

Seniorforskere:

Ragnhild Djønne Østerhus, seniorforsker
Anne Katrine Bergland, seniorforsker
Martha Therese Gjesten, seniorforsker
Audun Osland Vik-Mo, postdok
Benedikt Carl Gustav Römer, postdok
Miguel Borda, postdok

Forskeravtale:

Clive Ballard, Professor, University of Exeter, 40 % stilling
Anne Corbett, Professor, University of Exeter, 10 % stilling
Abdul Hay, Professor, King's College, 50 % stilling
Richard Killick, Professor, King's College, 30 % stilling
Tibor Hortobaghyi, Professor, King's College, 20 % stilling
Chiara de Lucia, postdok, 100 % stilling
Elena Ribe, Forsker II, 100 % stilling
Melisssa Barber, Postdok, 50% stilling
Ketil Oppedal, Universitetet i Stavanger
Corrina Vossius, Forsker/Overlege
Ane Djuv, Overlege og ortoped. Forsker i delir prosjektet i 20 % fra 01.04.22.

Seniorrådgivere:

Vigdis Vagle
Arnfinn Fiskå
Anne Torsvik Henriksen
Karin Smedvig
Elin Thuen
Kari Henriksen

7. Publikasjoner SESAM 2024

I 2024 har SESAM 105 publikasjoner i ulike tidsskrifter – 28 er nivå 2 publikasjoner.

1. **Altomare, D., Libri, I., Alberici, A., Rivolta, J., Padovani, A., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Blennow, K., & Borroni, B. (2024).** Plasma biomarkers increase diagnostic confidence in patients with Alzheimer's disease or frontotemporal lobar degeneration. *Alzheimer's Research & Therapy*, 16(1), 107. <https://doi.org/10.1186/s13195-024-01236-7>. PMID: 38734612. Nivå 1
2. **Arctaedius, I., Levin, H., Thorgeirsdóttir, B., Moseby-Knappe, M., Cronberg, T., Annborn, M., Nielsen, N., Zetterberg, H., Blennow, K., Ashton, N. J., Frigyesi, A., Friberg, H., Lybeck, A., & Mattsson-Carlsson, N. (2024).** Plasma glial fibrillary acidic protein and tau: predictors of neurological outcome after cardiac arrest. *Critical Care*, 28(1), 116. <https://doi.org/10.1186/s13054-024-04670-8>. PMID: 38594704. Nivå 2
3. **Arslan, B., Zetterberg, H., & Ashton, N. J. (2024).** Blood-based biomarkers in Alzheimer's disease - moving towards a new era of diagnostics. *Clinical Chemistry and Laboratory Medicine*, 62(6), 1063–1069. <https://doi.org/10.1515/cclm-2023-0750>. PMID: 38253262. Nivå 1
4. **Ashton, N. J., Brum, W. S., Di Molfetta, G., Benedet, A. L., Arslan, B., Jonaitis, E., Langhough, R. E., Cody, K., Wilson, R., Carlsson, C. M., Vanmechelen, E., Montoliu-Gaya, L., Lantero-Rodriguez, J., Rahmouni, N., Tissot, C., Stevenson, J., Servaes, S., Theriault, J., Pascoal, T., Lleó, A., ... Zetterberg, H. (2024).** Diagnostic accuracy of a plasma phosphorylated tau 217 immunoassay for Alzheimer disease pathology. *JAMA Neurology*, 81(3), 255–263. <https://doi.org/10.1001/jamaneurol.2023.0753>. PMID: 38252443. Nivå 2
5. **Ashton, N. J., Di Molfetta, G., Tan, K., Blennow, K., Zetterberg, H., & Messing, A. (2024).** Plasma concentrations of glial fibrillary acidic protein, neurofilament light, and tau in Alzheimer disease. *Neurological Sciences*, 45(9), 4513–4518. <https://doi.org/10.1007/s10072-023-06692-0>. PMID: 38558318. Nivå 1
6. **Ashton, N. J., Keshavan, A., Brum, W. S., Andreasson, U., Arslan, B., Driescher, M., Barghorn, S., Vanbrabant, J., Lambrechts, C., Van Loo, M., Stoops, E., Iyengar, S., Ji, H., Xu, X., Forrest-Hay, A., Zhang, B., Luo, Y., Jeromin, A., Vandijck, M., Bastard, N. L., ... Zetterberg, H. (2024).** The Alzheimer's Association Global Biomarker Standardization Consortium (GBSC) plasma phospho-tau round robin study. *medRxiv*. <https://doi.org/10.1101/2024.08.22.24312244>. PMID: 39228740. Nivå 1

7. Baril, A. A., Picard, C., Labonté, A., Sanchez, E., Duclos, C., Mohammediyan, B., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Blennow, K., Breitner, J. C. S., Villeneuve, S., Poirier, J., & PREVENT-AD Research Group. (2024). Day-to-day sleep variability with Alzheimer's biomarkers in at-risk elderly. *Alzheimer's & Dementia: Translational Research & Clinical Interventions*, 16(1), e12521. <https://doi.org/10.1002/alz.12521>. PMID: 38371359. Nivå 1

8. Bastgen, T., Evers, J., Oedekoven, C., Weide, C., Herzog, L., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Blennow, K., Albus, A., Vidovic, N., Kraff, O., Deuschl, C., & Dodel, R. (2024). Repetitive head injuries in German American football players do not change blood-based biomarker candidates for CTE during a single season. *Neurological Research and Practice*, 6(1), 13. <https://doi.org/10.1186/s42466-024-00126-w>. PMID: 38419110. Nivå 1

9. Beckers, E., Van Egroo, M., Ashton, N. J., Blennow, K., Vandewalle, G., Zetterberg, H., Poser, B. A., & Jacobs, H. I. L. (2024). Microstructural associations between locus coeruleus, cortical, and subcortical regions are modulated by astrocyte reactivity: A 7T MRI adult lifespan study. *Cerebral Cortex*, 34(6), bhae261. <https://doi.org/10.1093/cercor/bhac038>. PMID: 3890408. Nivå 2

10. Bluma, M., Chiotis, K., Bucci, M., Savitcheva, I., Matton, A., Kivipelto, M., Jeromin, A., De Santis, G., Di Molfetta, G., Ashton, N. J., Blennow, K., Zetterberg, H., & Nordberg, A. (2024). Disentangling relationships between Alzheimer's disease plasma biomarkers and established biomarkers in patients of tertiary memory clinics. *EBioMedicine*. <https://doi.org/10.1016/j.ebiom.2024.105504>. PMID: 39701863, Nivå 1

11. Bolsewig, K., van Unnik, A. A. J. M., Blujdea, E. R., Gonzalez, M. C., Ashton, N. J., Aarsland, D., Zetterberg, H., Padovani, A., Bonanni, L., Mollenhauer, B., Schade, S., Vandenberghe, R., Poesen, K., Kramberger, M. G., Paquet, C., Bousiges, O., Cretin, B., Willemse, E. A. J., Teunissen, C. E., & Lemstra, A. W. (2024). Association of plasma amyloid, P-tau, GFAP, and NfL with CSF, clinical, and cognitive features in patients with dementia with Lewy bodies. *Neurology*, 102(12), e209418. <https://doi.org/10.1212/WNL.000000000000209418>. PMID: 38830138. Nivå 2

12. Borda, M. G., Duque, G., Pérez-Zepeda, M. U., Baldera, J. P., Westman, E., Zettergren, A., Samuelsson, J., Kern, S., Rydén, L., Skoog, I., & Aarsland, D. (2024). Using magnetic resonance imaging to measure head muscles: An innovative method to opportunistically determine muscle mass and detect sarcopenia. *Journal of Cachexia, Sarcopenia and Muscle*, 15(1), 189–197. <https://doi.org/10.1002/jcsm.13128>. PMID: 38050325. Nivå 1

13. Borda, M. G., Baldera, J. P., Patino-Hernandez, D., Westman, E., Pérez-Zepeda, M. U., Tarazona-Santabalbina, F. J., Wakabayashi, H., Arai, H., Kivipelto, M., & Aarsland, D. (2024).

Temporal muscle thickness predicts mortality and disability in older adults diagnosed with mild dementia. *Journal of Frailty & Aging*, 13(4), 441-447. <https://doi.org/10.14283/jfa.2024.39>. PMID: 39574265. Nivå 1

14. **Borda, M. G., Baldera, J. P., Samuelsson, J., Zettergren, A., Rydén, L., Westman, E., Pérez-Zepeda, M. U., Kern, S., Venegas, L. C., Duque, G., Skoog, I., & Aarsland, D. (2024).** Temporal muscle thickness: A practical approximation for assessing muscle mass in older adults. *Journal of the American Medical Directors Association*, 25(4), 664–670.e3. <https://doi.org/10.1016/j.jamda.2023.12.025>. PMID: 38307124. Nivå 1
1. **Borda, M. G., Samuelsson, J., Cederholm, T., Baldera, J. P., Pérez-Zepeda, M. U., Barreto, G. E., Zettergren, A., Kern, S., Rydén, L., Gonzalez-Lara, M., Salazar-Londoño, S., Duque, G., Skoog, I., & Aarsland, D. (2024).** Nutrient intake and its association with appendicular total lean mass and muscle function and strength in older adults: A population-based study. *Nutrients*, 16(4), 568. <https://doi.org/10.3390/nu16040568>. PMID: 38398892. Nivå 1
16. ; PMID: PMC108920 **Borda, M. G., Salazar-Londoño, S., Lafuente-Sanchis, P., Baldera, J. P., Venegas, L. C., Tarazona-Santabalbina, F. J., Aarsland, D., Martín-Marco, A., & Pérez-Zepeda, M. U. (2024).** Neutrophil-to-lymphocyte ratio and lymphocyte count as an alternative to body mass index for screening malnutrition in older adults living in the community. *European Journal of Nutrition*, 63(5), 1889–1899. <https://doi.org/10.1007/s00394-024-03392-0>. PMID: 38613694. Nivå 1
17. **Borda, M. G., Lafuente-Sanchis, P., Baldera, J. P., Tarazona-Santabalbina, F. J., Chavarro-Carvajal, D. A., Salazar-Londoño, S., Bocharova, M., Aarsland, D., & Martín-Marco, A. (2024).** Assessing neutrophil-to-lymphocyte ratio as a nutritional indicator in community-dwelling older adults. *Archives of Medical Research*, 55(4), 103003. <https://doi.org/10.1016/j.arcmed.2024.103003>. PMID: 38795422. Nivå 1
18. **Borda, M. G., Barreto, G. E., Baldera, J. P., de Lucia, C., Khalifa, K., Bergland, A. K., Pola, I., Botero-Rodríguez, F., Siow, R. C., Kivipelto, M., Zetterberg, H., Ashton, N. J., Ballard, C., & Aarsland, D.; NJ FINGER. (2024).** A randomized, placebo-controlled trial of purified anthocyanins on cognitive function in individuals at elevated risk for dementia: Analysis of inflammatory biomarkers toward personalized interventions. *Experimental Gerontology*, 196, 112569. <https://doi.org/10.1016/j.exger.2024.112569>. PMID: 39226946. Nivå 1

19. **Borda, M. G., & Pérez-Zepeda, M. U. (2024).** Exercise willingness towards reducing disability in older adults. *European Geriatric Medicine*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s41999-024-01099-3>. PMID: 39556293. Nivå 1
20. **Borda, M. G., Landi, F., Cederholm, T., Venegas-Sanabria, L. C., Duque, G., Wakabayashi, H., Barreto, G. E., Rodriguez-Sanchez, I., Canevelli, M., Cano-Gutierrez, C., ... Aarsland, D., & IPEFUND. (2024).** Assessment and management of frailty in individuals living with dementia: Expert recommendations for clinical practice. *The Lancet Healthy Longevity*. <https://doi.org/10.1016/j.lanhl.2024.100666>. PMID: 39736268. Nivå 1
21. **Brum, W. S., Ashton, N. J., Simrén, J., di Molfetta, G., Karikari, T. K., Benedet, A. L., Zimmer, E. R., Lantero-Rodriguez, J., Montoliu-Gaya, L., Jeromin, A., Aarsand, A. K., Bartlett, W. A., Calle, P. F., Coşkun, A., Díaz-Garzón, J., Jonker, N., Zetterberg, H., Sandberg, S., Carobene, A., & Blennow, K. (2024).** Biological variation estimates of Alzheimer's disease plasma biomarkers in healthy individuals. *Alzheimer's & Dementia*, 20(2), 1284–1297. <https://doi.org/10.1002/alz.13518>. PMID: 38109077. Nivå 1
22. **Brum, W. S., Docherty, K. F., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Hansson, O., McMurray, J. J. V., & Blennow, K. (2024).** Effect of neprilysin inhibition on Alzheimer disease plasma biomarkers: A secondary analysis of a randomized clinical trial. *JAMA Neurology*, 81(2), 197–200. <https://doi.org/10.1001/jamaneurol.2023.4719>. PMID: 38486040. Nivå 2
23. **Brum, W. S., Cullen, N. C., Therriault, J., Janelidze, S., Rahmouni, N., Stevenson, J., Servaes, S., Benedet, A. L., Zimmer, E. R., Stomrud, E., Palmqvist, S., Zetterberg, H., Frisoni, G. B., Ashton, N. J., Blennow, K., Mattsson-Carlgen, N., Rosa-Neto, P., & Hansson, O. (2024).** A blood-based biomarker workflow for optimal tau-PET referral in memory clinic settings. *Nature Communications*, 15(1), 2311. <https://doi.org/10.1038/s41467-024-46603-2>. PMID: 39366843. Nivå 2
24. **Canal-Garcia, A., Branca, R. M., Francis, P. T., Ballard, C., Winblad, B., Lehtiö, J., Nilsson, P., Aarsland, D., Pereira, J. B., & Bereczki, E. (2024).** Proteomic signatures of Alzheimer's disease and Lewy body dementias: A comparative analysis. *Alzheimer's & Dementia*. <https://doi.org/10.1002/alz.14375>. PMID: 39711511. Nivå 1
25. **Carmona-Iragui, M., O'Connor, A., Llibre-Guerra, J., Lao, P., Ashton, N. J., Fortea, J., & Sánchez-Valle, R. (2024).** Clinical and research application of fluid biomarkers in autosomal dominant Alzheimer's disease and Down syndrome. *EBioMedicine*, 108, 105327. <https://doi.org/10.1016/j.ebiom.2024.105327>. PMID: 39366843. Nivå 1

26. **Castellanos-Perilla, N., Borda, M. G., Aarsland, D., & Barreto, G. E. (2024).** An analysis of omega-3 clinical trials and a call for personalized supplementation for dementia prevention. *Expert Review of Neurotherapeutics*, 24(3), 313–324.
<https://doi.org/10.1080/14737175.2024.2313547>. PMID: 38379273. Nivå 1

27. **Chong, J. R., de Lucia, C., Tovar-Rios, D. A., Castellanos-Perilla, N., Collins, C., Kvernberg, S. M., Ballard, C., Siow, R. C., & Aarsland, D. (2024).** A randomised, double-blind, placebo-controlled, cross-over clinical trial to evaluate the biological effects and safety of a polyphenol supplement on healthy ageing. *Antioxidants*, 13(8), 995.
<https://doi.org/10.3390/antiox13080995>. PMID: 39199240. Nivå 1

28. **Coley, N., Zetterberg, H., Cantet, C., Guyonnet, S., Ashton, N. J., Vellas, B., Blennow, K., & Andrieu, S.; MAPT study group. (2024).** Plasma p-tau181 as an outcome and predictor of multidomain intervention effects: A secondary analysis of a randomised, controlled, dementia prevention trial. *The Lancet Healthy Longevity*, 5(2), e120–e130.
[https://doi.org/10.1016/S2666-7568\(23\)00255-6](https://doi.org/10.1016/S2666-7568(23)00255-6). PMID: 38310892. Nivå 1

29. **Dai, X., Liu, S., Li, X., Chen, K., Gao, S., Wang, J., Aarsland, D., Han, Z. R., & Zhang, Z. (2024).** Longitudinal association between depressive symptoms and cognitive function: The neurological mechanism of psychological and physical disturbances on memory. *Psychological Medicine*. Advance online publication.
<https://doi.org/10.1017/S0033291724001612>. PMID: 39397683. Nivå 2

30. **Dodel, R., Berg, D., Duning, T., Kalbe, E., Meyer, P. T., Ramirez, A., Storch, A., Aarsland, D., & Jessen, F. (2024).** Dementia with Lewy bodies: Old and new knowledge - Part 1: Clinical aspects and diagnostics. *Nervenarzt*, 95(4), 353–361. <https://doi.org/10.1007/s00115-023-01576-3>. PMID: 38092983. Nivå 1

31. **Dodel, R., Berg, D., Duning, T., Kalbe, E., Meyer, P. T., Ramirez, A., Storch, A., Aarsland, D., & Jessen, F. (2024).** Dementia with Lewy bodies: Old and new knowledge - Part 2: Treatment. *Nervenarzt*, 95(4), 362–367. <https://doi.org/10.1007/s00115-023-01577-2>. PMID: 38095659. Nivå 1

32. **Duggan, M. R., Gomez, G. T., Joynes, C. M., Bilgel, M., Chen, J., Fattorelli, N., Hohman, T. J., Mancuso, R., Cordon, J., Castellano, T., Koran, M. E. I., Candia, J., Lewis, A., Moghekar, A., Ashton, N. J., Kac, P. R., Karikari, T. K., Blennow, K., Zetterberg, H., ... Walker, K. A. (2024).**

Proteome-wide analysis identifies plasma immune regulators of amyloid-beta progression. *Brain, Behavior, and Immunity*, 120, 604–619. <https://doi.org/10.1016/j.bbi.2024.07.002>. PMID: 38977137. Nivå 2

33. **Erdemli, G., Grammatikopoulou, M., Wagner, B., Vairavan, S., Curcic, J., Aarsland, D., Wittenberg, G., Nikolopoulos, S., Muurling, M., Froehlich, H., de Boer, C., Shanbhag, N. M., Nies, V. J. M., Coello, N., Gove, D., Diaz, A., Foy, S., Dartee, W., & Brem, A. K. (2024).** Regulatory considerations for developing remote measurement technologies for Alzheimer's disease research. *NPJ Digital Medicine*, 7(1), 232. <https://doi.org/10.1038/s41746-024-01211-8>. PMID: 39232033, Nivå 1

34. **Eriksson, C. M., Kirsebom, B. E., Espenes, R., Siafarikas, N., Waterloo, K., Rongve, A., Selnes, P., Aarsland, D., Fladby, T., & Hessen, E. (2024).** Depressive symptoms are not associated with predementia cerebrospinal fluid amyloid pathology. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders Extra*, 14(1), 40–48. <https://doi.org/10.1159/000539284>. PMID: 38939101. Nivå 1

35. **Ferrari-Souza, J. P., Brum, W. S., Hauschild, L. A., Da Ros, L. U., Ferreira, P. C. L., Bellaver, B., Leffa, D. T., Bieger, A., Tissot, C., Lussier, F. Z., De Bastiani, M. A., Povala, G., Benedet, A. L., Therriault, J., Wang, Y. T., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Blennow, K., ... Zimmer, E. R. (2024).** Vascular risk burden is a key player in the early progression of Alzheimer's disease. *Neurobiology of Aging*, 136, 88–98. <https://doi.org/10.1016/j.neurobiolaging.2023.12.008>. PMID: 38335912. Nivå 1

36. **Frisoni, G. B., Festari, C., Massa, F., Cotta Ramusino, M., Orini, S., Aarsland, D., Agosta, F., Babiloni, C., Borroni, B., Cappa, S. F., Frederiksen, K. S., Froelich, L., Garibotto, V., Haliassos, A., Jessen, F., Kamondi, A., Kessels, R. P., Morbelli, S. D., O'Brien, J. T., ... Nobili, F. (2024).** European intersocietal recommendations for the biomarker-based diagnosis of neurocognitive disorders. *The Lancet Neurology*, 23(3), 302–312. [https://doi.org/10.1016/S1474-4422\(23\)00447-7](https://doi.org/10.1016/S1474-4422(23)00447-7). PMID: 38365381. Nivå 2

37. **Fusdahl, P., Borda, M. G., Baldera, J. P., Aarsland, D., Khachaturian, A., & Braut, G. S. (2024).** Perspectives of old-age and dementia researchers on communication with policymakers and public research funding decision-makers: An international cross-sectional survey. *Frontiers in Medicine*, 11, 1472479. <https://doi.org/10.3389/fmed.2024.1472479>. PMID: 39760038. Nivå 1

38. **Fusdahl, P., Ersdal, T. A., Skeie, S., & Braut, G. S. (2024).** The potential theoretical effects of structured dialogue in public research funding processes: Illustrated with a medical research

case from a high-income country in Europe. *International Public Management Review*, 24(1), 21–45. [The potential theoretical effects of structured dialogue in public research funding processes: Illustrated with a medical research case from a high-income country in Europe | International Public Management Review](#) Ikke PMID. Nivå 1

39. **García-Tercero, E., Belenguer-Varea, Á., Villalon-Ruibio, D., López Gómez, J., Trigo-Suarez, R., Cunha-Pérez, C., Borda, M. G., & Tarazona-Santabalbina, F. J. (2024).** Respiratory complications are the main predictors of 1-year mortality in patients with hip fractures: The results from the Alzira retrospective cohort study. *Geriatrics*, 9(2), 47. <https://doi.org/10.3390/geriatrics9020047>. PMID: 38667514. Nivå 1

40. **Gibson, L. L., Gonzalez, M. C., Ashton, N. J., Tovar-Rios, D., Blanc, F., Pilotto, A., Lemstra, A., Paquet, C., Ballard, C., Zetterberg, H., Aarsland, D., & European–Dementia With Lewy Bodies (E-DLB) Consortium. (2024).** Plasma phosphorylated tau and neuropsychiatric symptoms in dementia with Lewy bodies. *Alzheimer's & Dementia*. <https://doi.org/10.1002/alz.14434>. PMID: 39732510. Nivå 1

41. **Gibson, L. L., Mueller, C., Stewart, R., & Aarsland, D. (2024).** Characteristics associated with progression to probable dementia with Lewy bodies in a cohort with very late-onset psychosis. *Psychological Medicine*, 54(12), 1–10. <https://doi.org/10.1017/S0033291724001922>. PMID: 39324394. Nivå 2

42. **Gibson, L. L., Weintraub, D., Lemmen, R., Perera, G., Chaudhuri, K. R., Svenningsson, P., & Aarsland, D. (2024).** Risk of dementia in Parkinson's disease: A systematic review and meta-analysis. *Movement Disorders*, 39(10), 1697–1709. <https://doi.org/10.1002/mds.29918>, PMID: 39036849. Nivå 1

43. **Gonzalez-Ortiz, F., Kirsebom, B. E., Contador, J., Tanley, J. E., Selnes, P., Gísladóttir, B., Pålhaugen, L., Suhr Hemminghyth, M., Jarholm, J., Skogseth, R., Bråthen, G., Grøndtvedt, G., Bjørnerud, A., Tecelao, S., Waterloo, K., Aarsland, D., Fernández-Lebrero, A., García-Escobar, G., Navalpotro-Gómez, I., ... Blennow, K. (2024).** Plasma brain-derived tau is an amyloid-associated neurodegeneration biomarker in Alzheimer's disease. *Nature Communications*, 15(1), 2908. <https://doi.org/10.1038/s41467-024-47286-5>. PMID: 38575616. Nivå 2

44. Gurholt, T. P., Borda, M. G., Parker, N., Fominykh, V., Kjelkenes, R., Linge, J., van der Meer, D., Sønderby, I. E., Duque, G., Westlye, L. T., Aarsland, D., & Andreassen, O. A. (2024). Linking sarcopenia, brain structure and cognitive performance: A large-scale UK Biobank study. *Brain Communications*, 6(2), fcae083. <https://doi.org/10.1093/braincomms/fcae083>. PMID: 38510210. Nivå 1
45. Guu, T. W., Brem, A. K., Albertyn, C. P., Kandangwa, P., Aarsland, D., & Ffytche, D. (2024). Wrist-worn actigraphy in agitated late-stage dementia patients: A feasibility study on digital inclusion. *Alzheimer's & Dementia*, 20(5), 3211–3218. <https://doi.org/10.1002/alz.13772>. PMID: 38497216. Nivå 1
46. Habich, A., Oltra, J., Schwarz, C. G., Przybelski, S. A., Oppedal, K., Inguanzo, A., Blanc, F., Lemstra, A. W., Hort, J., Westman, E., Segura, B., Junque, C., Lowe, V. J., Boeve, B. F., Aarsland, D., Dierks, T., Kantarci, K., & Ferreira, D. (2024). Grey matter networks in women and men with dementia with Lewy bodies. *NPJ Parkinson's Disease*, 10(1), 84. <https://doi.org/10.1038/s41531-024-00702-5>. PMID: 38615089. Nivå 1
47. Hammonds, S. K., Eftestøl, T., Oppedal, K., & Fernandez-Quilez, A. (2024). Unraveling gender fairness analysis in deep learning prediction of Alzheimer's disease. In 2024 4th International Conference on Applied Artificial Intelligence (ICAPAI) (pp. 1–7). IEEE. <https://doi.org/10.1109/ICAPAI61893.2024.10541140>. Ikke PMID. Nivå 2
48. Haniff, Z. R., Bocharova, M., Mantingh, T., Rucker, J. J., Velayudhan, L., Taylor, D. M., Young, A. H., Aarsland, D., Vernon, A. C., & Thuret, S. (2024). Psilocybin for dementia prevention? The potential role of psilocybin to alter mechanisms associated with major depression and neurodegenerative diseases. *Pharmacology & Therapeutics*, 258, 108641. <https://doi.org/10.1016/j.pharmthera.2024.108641>. PMID: 38583670. Nivå 1
49. Hella, M. N. P., Evensen, S., Rudi, E., Norum, H. M., Wøien, H., Wyller, T. B., & Neerland, B. E. (2024). Delirium hos eldre i og utenfor sykehus. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 144. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.24.0299>. Ikke PMID. Nivå 1
50. Huber, H., Blennow, K., Zetterberg, H., Boada, M., Jeromin, A., Weninger, H., Nuñez-Llaves, R., Aguilera, N., Ramis, M., Simrén, J., Nilsson, J., Lantero-Rodriguez, J., Orellana, A., García-Gutiérrez, F., Morató, X., Ashton, N. J., & Montoliu-Gaya, L. (2024). Biomarkers of Alzheimer's disease and neurodegeneration in dried blood spots: A new collection method

for remote settings. *Alzheimer's & Dementia*, 20(4), 2340–2352.

<https://doi.org/10.1002/alz.13697>. PMID: 38284555. Nivå 1

51. **Jaramillo-Jimenez, A., Tovar-Rios, D. A., Mantilla-Ramos, Y. J., Ochoa-Gomez, J. F., Bonanni, L., & Brønneck, K. (2024).** ComBat models for harmonization of resting-state EEG features in multisite studies. *Clinical Neurophysiology*, 167, 241–253.
<https://doi.org/10.1016/j.clinph.2024.09.019>. PMID: 39369552. Nivå 2

52. **Jessen, F., Kramberger, M. G., Angioni, D., Aarsland, D., Balasa, M., Bennys, K., Boada, M., Boban, M., Chincarini, A., Exalto, L., Felbecker, A., Fliessbach, K., Frisoni, G. B., Garza-Martínez, A. J., Grimmer, T., Hanseeuw, B., Hort, J., Ivanoiu, A., Klöppel, S., Krajcovicova, L., McGuinness, B., Mecocci, P., de Mendonca, A., Nous, A., Ousset, P.-J., Paquet, C., Pernecky, R., Peters, O., Tabuas-Pereira, M., Piazza, F., Plantone, D., Riverol, M., Ruiz, A., Sacco, G., Santana, I., Scarmeas, N., Solje, E., Stefanova, E., Sutovsky, S., van der Flier, W., Welsh, T., Wimo, A., Winblad, B., Frölich, L., & Engelborghs, S. (2024).** Progress in the treatment of Alzheimer's disease is needed - Position statement of European Alzheimer's Disease Consortium (EADC) investigators. *Journal of Prevention of Alzheimer's Disease*, 11(5), 1212-1218. <https://doi.org/10.14283/jpad.2024.153>. PMID: 39350366. Nivå 1

53. **Joynes, C. M., Bilgel, M., An, Y., Moghekar, A. R., Ashton, N. J., Kac, P. R., Karikari, T. K., Blennow, K., Zetterberg, H., Thambisetty, M., Ferrucci, L., Resnick, S. M., & Walker, K. A. (2024).** Sex differences in the trajectories of plasma biomarkers, brain atrophy, and cognitive decline relative to amyloid onset. *Alzheimer's & Dementia*.
<https://doi.org/10.1002/alz.14405>. PMID: 39609257. Nivå 1

54. **Kac, P. R., González-Ortiz, F., Emeršič, A., Dulewicz, M., Koutarapu, S., Turton, M., An, Y., Smirnov, D., Kulczyńska-Przybik, A., Varma, V. R., Ashton, N. J., Montoliu-Gaya, L., Camporesi, E., Winkel, I., Paradowski, B., Moghekar, A., Troncoso, J. C., Lashley, T., Brinkmalm, G., ... Blennow, K. (2024).** Plasma p-tau212 antemortem diagnostic performance and prediction of autopsy verification of Alzheimer's disease neuropathology. *Nature Communications*, 15(1), 2615. <https://doi.org/10.1038/s41467-024-46876-7>. PMID: 38521766. Nivå 2

55. **Kac, P. R., Alcolea, D., Montoliu-Gaya, L., Fernández, S., Rodriguez, J. L., Maure, L., González-Ortiz, F., Benejam, B., Turton, M., Barroeta, I., Harrison, P., Videla, L., Ashton, N. J., Lleó, A., Zetterberg, H., Carmona-Iragui, M., Karikari, T. K., Fortea, J., & Blennow, K. (2024).** Plasma p-tau212 as a biomarker of sporadic and Down Syndrome Alzheimer's disease. *medRxiv*. <https://doi.org/10.1101/2024.10.31.24316469>. PMID: 39574868. Nivå 1

56. **Kajander, M., Gjesten, M. T., Ballard, C., Næss, H., & Testad, I. (2024).** Health promotion in early-stage dementia: A focused ethnographic study of a 12-week group-based educational intervention. *SAGE Open Nursing*, 10, 23779608241266686. <https://doi.org/10.1177/23779608241266686>. PMID: 39070007. Nivå 1

57. **Kajander, M., Gjesten, M. T., Ballard, C., Naess, H., Tovar-Rios, D. A., Fossey, J., & Testad, I. (2024).** Health promotion in early-stage dementia: Exploring associations between sociodemographic characteristics and outcomes of a 12-week group-based educational intervention. *Educational Gerontology*, 50(1), 1–14. <https://doi.org/10.1080/03601277.2024.2358620>. Ikke PMID. Nivå 1

58. **Koivumäki, M., Ekblad, L., Lantero-Rodriguez, J., Ashton, N. J., Karikari, T. K., Helin, S., Parkkola, R., Lötjönen, J., Zetterberg, H., Blennow, K., Rinne, J. O., & Snellman, A. (2024).** Blood biomarkers of neurodegeneration associate differently with amyloid deposition, medial temporal atrophy, and cerebrovascular changes in APOE ε4-enriched cognitively unimpaired elderly. *Alzheimer's Research & Therapy*, 16(1), 112. <https://doi.org/10.1186/s13195-024-01477-w>. PMID: 38762725. Nivå 1

59. **Kolanko, M. A., Huber, H., David, M. C. B., Montoliu-Gaya, L., Simrén, J., Blennow, K., Zetterberg, H., Nilforooshan, R., Malhotra, P., Sharp, D. J., Ashton, N. J., & Graham, N. S. N. (2024).** Quantification of neurofilament light and glial fibrillary acidic protein in finger-prick blood. *Brain Communications*, 6(3), fcae151. <https://doi.org/10.1093/braincomms/fcae151>. PMID: 38903933. Nivå 1

60. **Lantero-Rodriguez, J., Camporesi, E., Montoliu-Gaya, L., Gobom, J., Piotrowska, D., Olsson, M., Burmann, I. M., Becker, B., Brinkmalm, A., Burmann, B. M., Perkinton, M., Ashton, N. J., Fox, N. C., Lashley, T., Zetterberg, H., Blennow, K., & Brinkmalm, G. (2024).** Tau protein profiling in tauopathies: A human brain study. *Molecular Neurodegeneration*, 19(1), 54. <https://doi.org/10.1186/s13024-024-00741-9>. PMID: 39026372. Nivå 1

61. **Lee, E. H., Kang, S. H., Shin, D., Kim, Y. J., Zetterberg, H., Blennow, K., Gonzalez-Ortiz, F., Ashton, N. J., Cheon, B. K., Yoo, H., Ham, H., Yun, J., Kim, J. P., Kim, H. J., Na, D. L., Jang, H., Seo, S. W., & K-ROAD study group. (2024).** Plasma Alzheimer's disease biomarker variability: Amyloid-independent and amyloid-dependent factors. *Alzheimer's & Dementia*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1002/alz.14368>. PMID: 39535473. Nivå 1

62. **Lennon, M. J., Rigney, G., Creese, B., Aarsland, D., Hampshire, A., Ballard, C., Corbett, A., & Raymont, V. (2024).** Sports-related concussion not associated with long-term cognitive or

behavioural deficits: The PROTECT-TBI study. *Journal of Neurology, Neurosurgery & Psychiatry*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1136/jnnp-2024-334039>. PMID: 39231581. Nivå 2

63. **Londoño Pereira, M., Estrada Restrepo, A., Preciado Tamayo, Á. M., Botero Bernal, M., & Germán Borda, M. (2024).** Associations between nutritional status and abdominal adiposity with cognitive domains and depressive symptoms in older persons with multimorbidity: Understanding an understudied population. *Revista Española de Geriátría y Gerontología*, 60(1), 101558. <https://doi.org/10.1016/j.regg.2024.101558>, PMID: 39369640. Nivå 1
64. **Martínez-Dubarbie, F., López-García, S., Lage, C., Di Molfetta, G., Fernández-Matarrubia, M., Pozueta-Cantudo, A., García-Martínez, M., Corrales-Pardo, A., Bravo, M., Jiménez-Bonilla, J., Quirce, R., Marco de Lucas, E., Drake-Pérez, M., Tordesillas, D., López-Hoyos, M., Irure-Ventura, J., Valeriano-Lorenzo, E., Blennow, K., Ashton, N. J., ... Sánchez-Juan, P. (2024).** Plasma phosphorylated tau 231 increases at one-year intervals in cognitively unimpaired subjects. *Journal of Alzheimer's Disease*, 98(3), 1029–1042. <https://doi.org/10.3233/JAD-231479>. PMID: 38489191. Nivå 1
65. **Mattsson-Carlgrén, N., Collij, L. E., Stomrud, E., Pichet Binette, A., Ossenkoppele, R., Smith, R., Karlsson, L., Lantero-Rodriguez, J., Snellman, A., Strandberg, O., Palmqvist, S., Ashton, N. J., Blennow, K., Janelidze, S., & Hansson, O. (2024).** Plasma biomarker strategy for selecting patients with Alzheimer disease for anti-amyloid immunotherapies. *JAMA Neurology*, 81(1), 69–78. <https://doi.org/10.1001/jamaneurol.2023.4596>. PMID: 38048096. Nivå 2
66. **Mendes, A. J., Ribaldi, F., Lathuiliere, A., Ashton, N. J., Janelidze, S., Zetterberg, H., Scheffler, M., Assal, F., Garibotto, V., Blennow, K., Hansson, O., & Frisoni, G. B. (2024).** Head-to-head study of diagnostic accuracy of plasma and cerebrospinal fluid p-tau217 versus p-tau181 and p-tau231 in a memory clinic cohort. *Journal of Neurology*, 271(4), 2053–2066. <https://doi.org/10.1007/s00415-023-12148-5>. PMID: 38195896. Nivå 2
67. **Mendes AJ, Ribaldi F, Lathuiliere A, Ashton NJ, Zetterberg H, Abramowicz M, Scheffler M, Assal F, Garibotto V, Blennow K, Frisoni GB. (2024).** Comparison of plasma and neuroimaging biomarkers to predict cognitive decline in non-demented memory clinic patients. *Alzheimers Res Ther*. 2024;16(1):110. <https://doi.org/10.1186/s13195-024-01478-9>. PMID: 38755703. Nivå 1
68. **Montoliu-Gaya, L., Alosco, M. L., Yhang, E., Tripodis, Y., Sconzo, D., Ally, M., Grötschel, L., Ashton, N. J., Lantero-Rodriguez, J., Sauer, M., Gomes, B., Nilsson, J., Brinkmalm, G.,**

Sugarman, M. A., Aparicio, H. J., Martin, B., Palmisano, J. N., Steinberg, E. G., Simkin, I., Turk, K. W., Budson, A. E., Au, R., Farrer, L., Jun, G. R., Kowall, N. W., Stern, R. A., Goldstein, L. E., Qiu, W. Q., Mez, J., Huber, B. R., Alvarez, V. E., McKee, A. C., Zetterberg, H., Gobom, J., Stein, T. D., & Blennow, K. (2024). Optimal blood tau species for the detection of Alzheimer's disease neuropathology: An immunoprecipitation mass spectrometry and autopsy study. *Acta Neuropathologica*, 147(1). doi: 10.1007/s00401-023-02660-3. PMID: 38159140. Nivå 2.

69. Muurling, M., de Boer, C., Hinds, C., Atreya, A., Doherty, A., Alepopoulos, V., Curcic, J., Brem, A. K., Conde, P., Kuruppu, S., Morató, X., Saletti, V., Galluzzi, S., Vilarino Luis, E., Cardoso, S., Stukelj, T., Kramberger, M. G., Roik, D., Koychev, I., ... RADAR-AD consortium. (2024). Feasibility and usability of remote monitoring in Alzheimer's disease. *Digital Health*, 10, 20552076241238133. <https://doi.org/10.1177/20552076241238133>. PMID: 38601188. Nivå 1

70. Nilsson, J., Pichet Binette, A., Palmqvist, S., Brum, W. S., Janelidze, S., Ashton, N. J., Spotorno, N., Stomrud, E., Gobom, J., Zetterberg, H., Brinkmalm, A., Blennow, K., & Hansson, O. (2024). Cerebrospinal fluid biomarker panel for synaptic dysfunction in a broad spectrum of neurodegenerative diseases. *Brain*, 147(7), 2414–2427. <https://doi.org/10.1093/brain/awae032>. PMID: 38325331. Nivå 2

71. O'Brien, W. T., Spitz, G., Xie, B., Major, B. P., Mutimer, S., Giesler, L. P., Bain, J., Evans, L. J., Duarte Martins, B., Piantella, S., Alhassan, A., Brady, S., Cappellari, D., Somma, V., McColl, T., Symons, G. F., Gore, T., Sun, M., Kuek, T., ... McDonald, S. J. (2024). Biomarkers of neurobiologic recovery in adults with sport-related concussion. *JAMA Network Open*, 7(6), e2415983. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2024.15983>. PMID: 38848061. Nivå 1

72. Oltra, J., Habich, A., Schwarz, C. G., Nedelska, Z., Przybelski, S. A., Inguanzo, A., Diaz-Galvan, P., Lowe, V. J., Oppedal, K., Gonzalez, M. C., Philippi, N., Blanc, F., Barkhof, F., Lemstra, A. W., Hort, J., Padovani, A., Rektorova, I., Bonanni, L., Massa, F., ... Ferreira, D. (2024). Sex differences in brain atrophy in dementia with Lewy bodies. *Alzheimer's & Dementia*, 20(3), 1815–1826. <https://doi.org/10.1002/alz.13571>. PMID: 38131463. Nivå 1

73. Orduña Dolado, A., Stomrud, E., Ashton, N. J., Nilsson, J., Quijano-Rubio, C., Jethwa, A., Brum, W. S., Brinkmalm Westman, A., Zetterberg, H., Blennow, K., Janelidze, S., & Hansson, O. (2024). Effects of time of the day at sampling on CSF and plasma levels of Alzheimer's disease biomarkers. *Alzheimer's Research & Therapy*, 16(1), 132. <https://doi.org/10.1186/s13195-024-01503-x>. PMID: 38909218. Nivå 1

74. **Peretti, D. E., Boccalini, C., Ribaldi, F., Scheffler, M., Marizzoni, M., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Blennow, K., & Frisoni, G. B. (2024).** Association of glial fibrillary acid protein, Alzheimer's disease pathology, and cognitive decline. *Brain*.
<https://doi.org/10.1093/brain/awae211>. PMID: 38940331. Nivå 2

75. **Perri, G., French, C., Agostinis-Sobrinho, C., Anand, A., Antarianto, R. D., Arai, Y., Baur, J. A., Cauli, O., Clivaz-Duc, M., Colloca, G., ... Philippou, E., & Korolchuk, V. I. (2024).** An expert consensus statement on biomarkers of ageing for use in intervention studies. *The Journals of Gerontology, Series A: Biological Sciences and Medical Sciences*.
<https://doi.org/10.1093/gerona/glae297>. PMID: 39708300. Nivå 2

76. **Petersen, M. E., Flores-Aguilar, L., Head, E., Montoliu-Gaya, L., Strydom, A., Pape, S. E., Fortea, J., Ashton, N. J., Udeh-Momoh, C., O'Bryant, S. E., German, D., Despa, F., Mapstone, M., & Zetterberg, H. (2024).** Blood biomarkers in Down syndrome: Facilitating Alzheimer's disease detection and monitoring. *Alzheimer's & Dementia*. Advance online publication.
<https://doi.org/10.1002/alz.14364>. PMID: 39535517. Nivå 1

77. **Pisani, S., Gosse, L., Aarsland, D., Ray Chaudhuri, K., Ballard, C., Ffytche, D., Velayudhan, L., & Bhattacharyya, S. (2024).** Parkinson's disease psychosis associated with accelerated multidomain cognitive decline. *BMJ Mental Health*, 27(1), 1–10.
<https://doi.org/10.1136/bmjment-2024-301062>. PMID: 39043465. Nivå 1

78. **Pisani, S., Gunasekera, B., Lu, Y., Vignando, M., Ffytche, D., Aarsland, D., Chaudhuri, K. R., Ballard, C., Lee, J. Y., Kim, Y. K., Velayudhan, L., & Bhattacharyya, S. (2024).** Functional and connectivity correlates associated with Parkinson's disease psychosis: A systematic review. *Brain Communications*, 6(6), fcae358. <https://doi.org/10.1093/braincomms/fcae358>. PMID: 39507273. Nivå 1

79. **Quaresima, V., Pilotto, A., Trasciatti, C., Tolassi, C., Parigi, M., Bertoli, D., Mordenti, C., Galli, A., Rizzardi, A., Caratozzolo, S., Benussi, A., Ashton, N. J., Blennow, K., Zetterberg, H., Giliani, S., Brugnani, D., & Padovani, A. (2024).** Plasma p-tau181 and amyloid markers in Alzheimer's disease: A comparison between Lumipulse and SIMOA. *Neurobiology of Aging*, 143, 30–40. <https://doi.org/10.1016/j.neurobiolaging.2024.08.007>. PMID: 39208716. Nivå 1

80. **Reho, P., Saez-Atienzar, S., Ruffo, P., Solaiman, S., Shah, Z., Chia, R., Kaivola, K., Traynor, B. J., Tilley, B. S., Gentleman, S. M., Hodges, A. K., Aarsland, D., Monuki, E. S., Newell, K. L., Woltjer, R., Albert, M. S., Dawson, T. M., Rosenthal, L. S., Troncoso, J. C., ... Scholz, S. W.**

(2024). Differential methylation analysis in neuropathologically confirmed dementia with Lewy bodies. *Communications Biology*, 7(1), 35. <https://doi.org/10.1038/s42003-023-05725-x>. PMID: 38182665. Nivå 1

81. Rennie, A., Ekman, U., Shams, S., Rydén, L., Samuelsson, J., Zettergren, A., Kern, S., Oppedal, K., Blanc, F., Hort, J., Garcia-Ptacek, S., Antonini, A., Lemstra, A. W., Padovani, A., Kramberger, M. G., Rektorová, I., Walker, Z., Snædal, J., Pardini, M., ... Ferreira, D. (2024). Cerebrovascular and Alzheimer's disease biomarkers in dementia with Lewy bodies and other dementias. *Brain Communications*, 6(5), fcae290. <https://doi.org/10.1093/braincomms/fcae290>. PMID: 39291165. Nivå 1
82. Ribaldi, F., Palomo, R., Altomare, D., Scheffler, M., Assal, F., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Blennow, K., Abramowicz, M., Garibotto, V., Chicherio, C., & Frisoni, G. B. (2024). The taxonomy of subjective cognitive decline: Proposal and first clinical evidence from the Geneva Memory Clinic cohort. *Neurodegenerative Diseases*, 24(1), 16–25. <https://doi.org/10.1159/000539053>. PMID: 38763140. Nivå 1
83. Sanchez Garrido, N., Fernandez-Villa, J. M., Borda, M. G., Garcia-Peña, C., & Perez Zepeda, M. U. (2024). Behind bars: Exploring health and geriatric conditions among incarcerated older people in Mexican prisons. *Gerontology*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1159/000542624>. PMID: 39541961. Nivå 1
84. Sanchez-Rodriguez, L. M., Bezgin, G., Carbonell, F., Therriault, J., Fernandez-Arias, J., Servaes, S., Rahmouni, N., Tissot, C., Stevenson, J., Karikari, T. K., Ashton, N. J., Benedet, A. L., Zetterberg, H., Blennow, K., Triana-Baltzer, G., Kolb, H. C., Rosa-Neto, P., & Iturria-Medina, Y. (2024). Personalized whole-brain neural mass models reveal combined A β and tau hyperexcitable influences in Alzheimer's disease. *Communications Biology*, 7(1), 528. <https://doi.org/10.1038/s42003-024-06217-2>. PMID: 38704445. Nivå 1
85. Shi, Y., Dobkin, R., Weintraub, D., Cho, H. R., Caspell-Garcia, C., Bock, M., Brown, E., Aarsland, D., & Dahodwala, N. (2024). Association of baseline depression and anxiety with longitudinal health outcomes in Parkinson's disease. *Movement Disorders Clinical Practice*, 11(9), 1103–1112. <https://doi.org/10.1002/mdc3.14145>. PMID: 39367742. Nivå 1
86. Slaaen, M., Røyset, I. M., Saltvedt, I., Grønberg, B. H., Halsteinli, V., Døhl, Ø., Vossius, C., Kirkevold, Ø., Bergh, S., Rostoft, S., Oldervoll, L., Bye, A., Melby, L., Røssstad, T., Eriksen, G. F., Sollid, M. I. V., Rolfson, D., & Šaltytė Benth, J. (2024). Geriatric assessment with management for older patients with cancer receiving radiotherapy: A cluster-randomised controlled pilot study. *BMC Medicine*, 22(1), 232. <https://doi.org/10.1186/s12916-024->

[03446-4](#). PMID: 38853251, Nivå 2.

87. Stockbauer, A., Beyer, L., Huber, M., Kreuzer, A., Palleis, C., Katzdobler, S., Rauchmann, B. S., Morbelli, S., Chincarini, A., Bruffaerts, R., Vandenberghe, R., Kramberger, M. G., Trost, M., Garibotto, V., Nicastro, N., Lathuilière, A., Lemstra, A. W., van Berckel, B. N. M., Pilotto, A., ... Brendel, M. (2024). Metabolic network alterations as a supportive biomarker in dementia with Lewy bodies with preserved dopamine transmission. *European Journal of Nuclear Medicine and Molecular Imaging*, 51(4), 1023–1034. <https://doi.org/10.1007/s00259-023-06493-w>. PMID: 37971501. Nivå 2
88. Sunde, A., Sivertsen, Ø. S., Skjellegrind, H. K., Svendsen, K.-O. B., Berge, S. D., & Alsnes, I. V. (2023). Seksuell helse hos eldre [Article in Norwegian]. *Tidsskrift for Den norske legeforening*. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.23.0809>. PMID: 38832621. Nivå 1
89. Testad, I., Aakre, J. A., Gjesten, M. T., Ballard, C., Corbett, A., Aarsland, D., Pickering, E., & Ushakova, A. (2024). PROTECT Norge: Online assessment of cognition and dementia risk factors in 3000 Norwegian adults over 50. *medRxiv*. <https://doi.org/10.1101/2024.07.05.24309934>. Ikke PMID. Nivå 1
90. Titlestad, I., Haugarvoll, K., Solvang, S. H., Norekvål, T. M., Skogseth, R. E., Andreassen, O. A., Årslund, D., Neerland, B. E., Nordrehaug, J. E., Tell, G. S., & Giil, L. M. (2024). Delirium is frequently underdiagnosed among older hospitalised patients despite available information in hospital medical records. *Age and Ageing*, 53(2), afae006. <https://doi.org/10.1093/ageing/afae006>. PMID: 38342753. Nivå 2
91. Van Egroo, M., Beckers, E., Ashton, N. J., Blennow, K., Zetterberg, H., & Jacobs, H. I. L. (2024). Sex differences in the relationships between 24-h rest-activity patterns and plasma markers of Alzheimer's disease pathology. *Alzheimer's Research & Therapy*, 16(1), 277. <https://doi.org/10.1186/s13195-024-01653-y>. PMID: 39736697. Nivå 1
92. Varma, V. R., An, Y., Kac, P. R., Bilgel, M., Moghekar, A., Loeffler, T., Amschl, D., Troncoso, J., Blennow, K., Zetterberg, H., Ashton, N. J., Resnick, S. M., & Thambisetty, M. (2024). Longitudinal progression of blood biomarkers reveals a key role of astrocyte reactivity in preclinical Alzheimer's disease. *medRxiv*. <https://doi.org/10.1101/2024.01.25.24301779>. PMID: 38343809, Nivå 1

93. **Venegas-Sanabria, L. C., Borda, M. G., Murcia-Soriano, L. F., Ramos-Caballero, D. M., Tordecilla-Sanders, A., Garcia-Laguna, G., & Vargas-Pinilla, O. (2024).** Unveiling a hidden burden: Exploring sarcopenia in hospitalized older patients through concordance and cluster analysis. *BMC Geriatrics*, 24(1), Article 892. <https://doi.org/10.1186/s12877-024-05322-5>. PMID: 39478482. Nivå 1

94. **Venkataraman, A. V., Kandangwa, P., Lemmen, R., Savla, R., Beigi, M., Hammond, D., Harwood, D., Sauer, J., Velayudhan, L., Ballard, C., Brem, A. K., Kalafatis, C., & Aarsland, D. (2024).** The SLaM Brain Health Clinic: Remote biomarker-enhanced memory clinic for people with mild cognitive impairment within a National Health Service mental health trust. *BJPsych Open*, 11(1), e8. <https://doi.org/10.1192/bjo.2024.829>. PMID: 39696774. Nivå 1

95. **Vossius, C., Bergh, S., Selbæk, G., Lichtwarck, B., & Myhre, J. (2024).** Cause and place of death in Norwegian nursing home residents. *Scandinavian Journal of Public Health*, 52(2), 159–165. <https://doi.org/10.1177/14034948221140195>. PMID: 36474362. Nivå 1

96. **Vrillon, A., Ashton, N. J., Karikari, T. K., Götze, K., Cognat, E., Dumurgier, J., Lilamand, M., Zetterberg, H., Blennow, K., & Paquet, C. (2024).** Comparison of CSF and plasma NfL and pNfH for Alzheimer's disease diagnosis: A memory clinic study. *Journal of Neurology*, 271(3), 1297–1310. <https://doi.org/10.1007/s00415-023-12066-6>. PMID: 37950758. Nivå 2

97. **Wang, H. L., Siow, R., Schmauck-Medina, T., Zhang, J., Sandset, P. M., Filshie, C., Lund, Ø., Partridge, L., Bergersen, L. H., Juel Rasmussen, L., Palikaras, K., Sotiropoulos, I., Storm-Mathisen, J., Rubinsztein, D. C., Spillantini, M. G., De Zeeuw, C. I., Watne, L. O., Vyhnaek, M., ... Fang, E. F. (2024).** Meeting summary of The NYO3 5th NO-Age/AD Meeting and the 1st Norway-UK Joint Meeting on Aging and Dementia: Recent progress on the mechanisms and interventional strategies. *Journal of Gerontology: Series A*, 79(4), glae029. <https://doi.org/10.1093/gerona/glae029>. PMID: 38289789. Nivå 2

98. **Wang, Y. T., Therriault, J., Servaes, S., Tissot, C., Rahmouni, N., Macedo, A. C., Fernandez-Arias, J., Mathotaarachchi, S. S., Benedet, A. L., Stevenson, J., Ashton, N. J., Lussier, F. Z., Pascoal, T. A., Zetterberg, H., Rajah, M. N., Blennow, K., Gauthier, S., & Rosa-Neto, P. (2024).** Sex-specific modulation of amyloid- β on tau phosphorylation underlies faster tangle accumulation in females. *Brain*, 147(4), 1497–1510. <https://doi.org/10.1093/brain/awad397>. PMID: 37988283. Nivå 2

99. **Wang, Y. T., Ashton, N. J., Servaes, S., Nilsson, J., Woo, M. S., Pascoal, T. A., Tissot, C., Rahmouni, N., Therriault, J., Lussier, F., Chamoun, M., Gauthier, S., Brinkmalm, A., Zetterberg, H., Blennow, K., Rosa-Neto, P., & Benedet, A. L. (2024).** The relation of synaptic biomarkers with A β , tau, glial activation, and neurodegeneration in Alzheimer's disease. *Translational Neurodegeneration*, 13(1), 27. <https://doi.org/10.1186/s40035-024-00420-1>. PMID: 38802928. Nivå 1
100. **Wang, Y. T., Therriault, J., Tissot, C., Servaes, S., Rahmouni, N., Macedo, A. C., Fernandez-Arias, J., Mathotaarachchi, S. S., Stevenson, J., Lussier, F. Z., Benedet, A. L., Pascoal, T. A., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Blennow, K., Gauthier, S., & Rosa-Neto, P. (2024).** Hormone therapy is associated with lower Alzheimer's disease tau biomarkers in post-menopausal females: Evidence from two independent cohorts. *Alzheimer's Research & Therapy*, 16(1), 162. <https://doi.org/10.1186/s13195-024-01509-5>. PMID: 39034389. Nivå 1
101. **Warmenhoven, N., Sánchez-Benavides, G., González-Escalante, A., Milà-Alomà, M., Shekari, M., López-Martos, D., Ortiz-Romero, P., Kollmorgen, G., Quijano-Rubio, C., Minguillón, C., Gispert, J. D., Vilor-Tejedor, N., Arenaza-Urquijo, E., Palpatzis, E., Ashton, N. J., Zetterberg, H., Blennow, K., Suárez-Calvet, M., & Grau-Rivera, O.; ALFA Study. (2024).** CSF glial biomarkers are associated with cognition in individuals at risk of Alzheimer's disease. *Alzheimer's & Dementia*, 20(9), 5819–5832. <https://doi.org/10.1002/alz.13862>. PMID: 39032119. Nivå 1
102. **Warmenhoven, N., Salvadó, G., Janelidze, S., Mattsson-Carlsson, N., Bali, D., Orduña Dolado, A., Kolb, H., Triana-Baltzer, G., Barthélemy, N. R., Schindler, S. E., Aschenbrenner, A. J., Raji, C. A., Benzinger, T. L. S., Morris, J. C., Ibanez, L., Timsina, J., Cruchaga, C., Bateman, R. J., Ashton, N., ... Hansson, O. (2024).** A comprehensive head-to-head comparison of key plasma phosphorylated tau 217 biomarker tests. *Brain*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1093/brain/awae346>. PMID: 39468767. Nivå 2
103. **Wolff, A. W., Bidner, H., Remane, Y., Zimmer, J., Aarsland, D., Rascol, O., Wyse, R. K., Hapfelmeier, A., & Lingor, P. (2024).** Protocol for a randomized, placebo-controlled, double-blind phase IIa study of the safety, tolerability, and symptomatic efficacy of the ROCK-inhibitor Fasudil in patients with Parkinson's disease (ROCK-PD). *Frontiers in Aging Neuroscience*, 16, 1308577. <https://doi.org/10.3389/fnagi.2024.1308577>. PMID: 38419648. Nivå 1
104. **Wyman-Chick, K. A., Chaudhury, P., Bayram, E., Abdelnour, C., Matar, E., Chiu, S. Y., Ferreira, D., Hamilton, C. A., Donaghy, P. C., Rodriguez-Porcel, F., Toledo, J. B., Habich, A., Barrett, M. J., Patel, B., Jaramillo-Jimenez, A., Scott, G. D., & Kane, J. P. M. (2024).** Differentiating prodromal dementia with Lewy bodies from prodromal Alzheimer's disease: A

pragmatic review for clinicians. *Neurology and Therapy*, 13(3), 885–906.
<https://doi.org/10.1007/s40120-024-00620-x>. PMID: 38720013. Nivå 2

105. **Yang, F., Smith, M. J., Siow, R. C. M., Aarsland, D., Maret, W., & Mann, G. E. (2024).** Interactions between zinc and NRF2 in vascular redox signalling. *Biochemical Society Transactions*, 52(1), 269–278. <https://doi.org/10.1042/BST20230490>. PMID: 38372426. Nivå 1

Postere:

1. **Modelling the role of structural MRI in Alzheimer’s diagnostic pathway.** Solveig K. Hammonds, Kathinka D. Kurz, Espen K. Trydal, Øystein Kallevåg, Alvaro Fernandez-Quilez. The Seventh Annual MMIV Conference, Bergen, December 2024.
2. **Partners in Care Model for Persons with dementia and multimorbidity.** A clinical trial feasibility study". Ingelin Testad. **Posterpresentasjon på CTAD-konferansen i Madrid,**

Søkeord:

Centre for Age-Related Medicine, Stavanger University Hospital, Stavanger, Norway
Centre for Age-Related Medicine (SESAM) Stavanger University Hospital Stavanger Norway.